

ผลการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง
ของเด็กกำพร้า

รายงานการวิจัย

ของ

วิไลรัตน์

หิรัญศุภโชคิ

เกศรา

กาญจนวสะ

อรุณวรรณ

พงศ์ถาวรสวัสดิ์

ไชยพัฒน์

กถันสุภา

ขจรเดช

ช่วงขยพันธุ์

21 พ.ค. 2550

รายงานการวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน

รายวิชา จต 325 วิธีการวิจัยในจิตวิทยาพัฒนาการ

สาขาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มีนาคม 2550

ผลการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง
ของเด็กกำพร้า

รายงานการวิจัย

ของ

วิไลรัตน์	หิรัญศุภโชติ
เกศรา	กาญจนวสะ
อรุณวรรณ	พงศ์ถาวรสวัสดิ์
ไชยพัฒน์	กลิ่นสุภา
ขจรเดช	ช่วงชัยพันธุ์

รายงานการวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน

รายวิชา จต 325 วิธีการวิจัยในจิตวิทยาพัฒนาการ

สาขาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มีนาคม 2550

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)

ผลการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง
ของเด็กกำพร้า

บทคัดย่อ

ของ

วิไลรัตน์

หิรัญศุภโชติ

เกศรา

กาญจนวสะ

อรุณวรรณ

พงศ์ถาวรสวัสดิ์

ไชยพัฒน์

กัลั่นสุภา

ขจรเดช

ช่วงชยพันธุ์

รายงานการวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน

รายวิชา จต 325 วิธีการวิจัยในจิตวิทยาพัฒนาการ

สาขาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มีนาคม 2550

วิไลรัตน์ หิรัญศุภโชติ และคณะ. (2550). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้า. รายงานการวิจัย วท.บ.(จิตวิทยา). กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อาจารย์ที่ปรึกษา: อาจารย์ ดร.เรวดี ทรงเที่ยง.

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง และ โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมจำนวน 10 กิจกรรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ T-test แบบ Paired- Samples T-test

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ผลจากการศึกษา พบว่า การเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านมหามณีมีการเห็นคุณค่าในตัวเองสูงขึ้นในด้านการมองเห็นตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือของอาจารย์ ดร.เรวดี ทรงเที่ยง ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือเอาใจใส่ ให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี พร้อมทั้งให้แนวคิด ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และเป็นผู้อยู่เบื้องความสำเร็จของคณะผู้วิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ ที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการจัดโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และการทำวิจัยเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ น้องๆ เด็กชายบ้านมหาเมฆที่เข้าร่วมในการทำกิจกรรม และการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้คงมีอาจสำเร็จได้หากปราศจากความร่วมมืออันดีจากน้องๆ เหล่านี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด ที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการทำวิจัยเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ น้องๆ เด็กชายบ้านปากเกร็ดที่เข้าร่วมตอบแบบสอบถามการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณสโมสรนิสิตคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่สนับสนุนของบริจาคให้แก่ น้องๆ ที่สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณพ่อแม่ และญาติพี่น้องของคณะผู้วิจัยที่เข้าใจ ให้กำลังใจ และสนับสนุนในงานวิจัยฉบับนี้ และขอขอบคุณ เพื่อนๆ และน้องๆ ชาวเอกจิตวิทยาทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่คณะผู้วิจัย

คณะผู้วิจัย

วิไลรัตน์	หิรัญสุขโชติ
เกศรา	กาญจนวตะ
อรุณวรรณ	พงศ์ถาวรสวัสดิ์
ไชยพัฒน์	กลั่นสุภา
ขจรเดช	ช่วงชยพันธุ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ความเป็นมา.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
สมมติฐานของการวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
การเห็นคุณค่าในตนเอง.....	7
ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	7
ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	10
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	12
องค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	25
ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	27
การวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	29
แนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	30
กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....	32
ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์.....	32
ความสำคัญของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์.....	34
ทฤษฎีที่เกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์.....	35
กิจกรรมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์.....	40
ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....	48
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	51

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
การเลือกกลุ่มทดลอง.....	56
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	56
แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	56
โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....	59
แบบแผนการทดลองและวิธีการดำเนินการทดลอง.....	60
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ข้อมูลเบื้องต้น.....	62
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	65
สมมติฐานการวิจัย.....	65
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	65
วิธีดำเนินการวิจัย.....	66
สรุปผลการวิจัย.....	66
อภิปรายผล.....	66
ข้อเสนอแนะ.....	68
บรรณานุกรม.....	70
ภาคผนวก.....	78
ภาคผนวก ก.....	79
ภาคผนวก ข.....	83
ภาคผนวก ค.....	87
ภาคผนวก ง.....	100
ภาคผนวก จ.....	102
ประวัติย่อคณะผู้วิจัย.....	105

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงแบบแผนการทดลอง.....	60
2 วันและเวลาในการดำเนินการทดลอง.....	60
3 แสดงจำนวนและร้อยละของเด็กกำพร้า จำแนกตามโรงเรียน.....	62
4 แสดงจำนวนและร้อยละของเด็กกำพร้า จำแนกตามระดับชั้น.....	62
5 แสดงจำนวนและร้อยละของเด็กกำพร้า จำแนกตามวัย.....	63
6 แสดงจำนวนของเด็กกำพร้าจำแนกตามระดับชั้นกับอายุ.....	63
7 การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังได้รับ โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง....	64

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

เด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง โดยในอนาคตเด็กจะเป็นผู้พัฒนาสังคมและประเทศชาติ ดังนั้นเด็กจึงควรได้รับความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวและบุคคลในสังคม เพื่อจะได้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและศักยภาพ เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ ในการพัฒนาให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่มุ่งเน้นแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ก็ยังมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ รวมทั้งช่วยเหลือและพัฒนาคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น

— จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันมากขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นหาที่ทำงานเพื่อให้มีรายได้ที่เพียงพอ ทั้งชายและหญิงก็ต้องออกทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาดูแลบุตร ซึ่งหากพ่อแม่มีรายได้ไม่เพียงพอ เด็กก็จะถูกทอดทิ้ง ขาดความรัก ความอบอุ่น เกิดความก้าวร้าวรุนแรงในครอบครัว หรือถ้าได้รับความบีบคั้นจากสภาพทางเศรษฐกิจมากๆ พ่อแม่อาจจะฆ่าตัวตาย ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กกำพร้า และมีปัญหาได้ นอกจากนี้เด็กบางคนอาจจะหนีออกจากบ้านเพื่อหลีกเลี่ยงสภาพปัญหาพ่อแม่ทะเลาะกัน ทำให้กลายเป็นเด็กเร่ร่อน โดยเด็กบางคนก็หาอาชีพเลี้ยงตนเอง เช่น รับจ้างล้างจาน ขายพวงมาลัย เก็บขยะขาย ขอดทาน ฯลฯ แต่บางคนก็ไปเข้ากลุ่มพวกมิจฉาชีพ อาจจะลักขโมย ดิบยาเสพติด ถูกหลอกให้เป็นโสเภณี ซึ่งเด็กที่มีปัญหาเหล่านี้โดยส่วนใหญ่ก็มาจากครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งกลายมาเป็นปัญหาของสังคม

ความอ่อนแอของสังคมไทยที่ตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยม และขาดศีลธรรมจริยธรรม ทำให้ปัญหาของเด็กกำพร้าในปัจจุบันนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัญหานี้ก็มาจากหลายสาเหตุ อาทิ เป็นเด็กที่เกิดมาจากการผสมทางเพศของวัยรุ่น เป็นเด็กพิการมาแต่กำเนิด แม่รังเกียจลูกที่คลอดออกมาพิการ จึงหาทางที่จะทิ้งลูก เป็นเด็กที่ป่วยเรื้อรังรักษาไม่หาย เป็นภาระต่อแม่ตลอดเวลา ทั้งด้านการดูแลและเศรษฐกิจการเงิน ทำให้แม่จำเป็นต้องทิ้งลูก เป็นเด็กที่เกิดมาในขณะที่พ่อแม่หย่าร้าง แม่ต้องรับภาระดูแลลูกในครอบครัวอย่างหนักเนื่องจากพ่ออาจจะไม่สนใจเลี้ยงดูครอบครัว เป็นเด็กที่เกิดมาจากแม่ที่ถูกข่มขืน หรือจากแม่ปัญญาอ่อน โดยส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็ก คือทำให้เด็กมีการพัฒนาการช้ากว่าปกติ ไม่รู้จักการใช้ชีวิตในครอบครัวและสังคม เกิดปัญหา

การเรียนและการทำงาน ขาดแรงจูงใจ ไม่มีความมานะอดทน มีปัญหาการเข้าสังคม ไม่ไว้วางใจใคร ผูกพันกับผู้อื่นได้ยาก ปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ ซึ่งส่งผลกระทบไปถึงการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกลุ่มนี้ โดยพื้นฐานการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเริ่มต้นจากครอบครัว แต่จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับกรอบมรดก การได้รับการเอาใจใส่ ความสนใจจากบุคคลอื่น หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่จะสนับสนุนให้เด็กเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งก็จะสามารถช่วยพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กได้

การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิต การปรับตัวในสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสำเร็จในการทำงาน รวมทั้งในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล โดยแม้ว่ารากฐานของการเห็นคุณค่าในตนเองนี้จะต้องได้รับการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็ก แต่ก็สามารถเรียนรู้และพัฒนาให้สูงขึ้นได้ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เด็กมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กกำพร้า เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความสามารถที่มีอยู่ในตนเองนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติต่อไป

ปัจจุบันเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทางคณะผู้วิจัยคิดว่าเด็กกำพร้าเหล่านี้ จะมีความรู้สึกต่อตนเอง ในทางลบ ไม่มีความมั่นใจในตนเอง ไม่เห็นถึงคุณค่าในตนเอง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความวิตกกังวล เก็บตัว คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถเพียงพอ ทำให้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จลดน้อยลง และถึงแม้ว่าสถานสงเคราะห์จะมีการจัดกิจกรรมหรือมีการรับผู้อุปถัมภ์ แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพื่อที่จะพัฒนาทางด้านอารมณ์ สังคม เพื่อให้เด็กกำพร้ามีความรู้สึกตระหนักและรับรู้ศักยภาพภายในตน ให้เขามีความรู้สึกว่ามีคุณค่า ทางสังคม และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขาให้ดีขึ้น ซึ่งแนวทางในการพัฒนาและการเสริมสร้างคุณค่าในตนเอง ก็ควรจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีการให้ การยอมรับ ด้วยการรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้เกิดการเข้าใจและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น โดยอาจจะมีการจัดกิจกรรมให้แก้ปัญหาร่วมกันโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีการวิเคราะห์และแก้ปัญหาร่วมกัน ใช้ปัญหาแบบปลายเปิด เพื่อที่จะสามารถคิดด้วยเหตุผลอย่างอิสระ และสามารถประสบความสำเร็จในการคิดแก้ปัญหา ซึ่งก็จะสามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้ เช่น ผลงานวิจัยของของ พาฝัน อารีมา (2547:บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลของการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนชายในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน บ้านกาญจนาภิเษก โดยใช้กิจกรรมบูรณาการ นภาพร พุ่มพฤษ (2529:บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียน สุนทรี เรือนตระกูล (2545 :บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการฝึกพฤติกรรมเหมาะสมในการแสดงออกที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองและความเชื่ออำนาจในตนของเด็กภาวะยากลำบาก ในมูลนิธิพุทธเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น โดยกิจกรรมกลุ่มจะสามารถทำให้เด็กเกิดความ

ตระหนักถึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง เห็นคุณค่าแห่งตน ซึ่งไม่เพียงแต่เกิดผลดีต่อตัวเด็กเท่านั้น ยังเป็นผลดีต่อประเทศ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เป็นกำลังที่สำคัญของประเทศไทย ไม่ก่อความเดือดร้อนให้เกิดปัญหาสังคมขึ้น

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ทดลองจัดและใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีเนื้อหาส่งเสริมและพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองแก่กลุ่มทดลอง เพื่อศึกษาถึงผลจากการจัดโปรแกรมดังกล่าว โดยจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองแก่เด็กกำพร้า ซึ่งเด็กเป็นอนาคตที่สำคัญของชาติ จึงควรได้รับการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นลำดับต้นๆ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้าโดยใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. ศึกษาผลการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้า

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิต่างๆ และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถนำกิจกรรมนี้ไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งผลที่ตามมาจะทำให้เด็กมีความมั่นใจ กล้าแสดงออก ความเป็นผู้นำ สามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค และสามารถกระทำการต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ โดยที่วิธีการวิจัยนี้จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองแก่เด็กได้

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะเด็กกำพร้าที่อยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ

กลุ่มทดลองที่ใช้ในการวิจัย

เป็นเด็กกำพร้าที่มีอายุระหว่าง 9-15 ปีที่อยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ จำนวน 27 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ

โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ตัวแปรตาม

การเห็นคุณค่าในตนเอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กกำพร้า หมายถึง เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ
2. สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ หมายถึง องค์กรที่ให้ความช่วยเหลือเด็กกำพร้า อนุญา ธรรม์ ไร้ที่พึ่ง ถูกทอดทิ้ง และด้อยโอกาสทางสังคม แต่มีความประพฤติดี มีความมานะบากบั่นในการเรียน โดยให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน อย่างเหมาะสม

นิยามปฏิบัติการ

1. การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินความรู้สึกและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเอง ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ในด้านความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และความมีคุณค่า รวมทั้งการมีประโยชน์ต่อสังคม ได้รับการยอมรับจากทั้งตนเองและบุคคลอื่น

ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง คือบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มองตนเองในด้านดี มองว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ จะเป็นคนไม่ค่อยเครียดหรือวิตกกังวล ยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น มีความกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ มีความใส่ใจและสามารถรับรู้ความรู้สึกของบุคคลอื่นได้ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป รวมทั้งสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ คือบุคคลที่รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า ไม่มีความสามารถ ไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความวิตกกังวลสูง จะยึดติดอยู่กับสิ่งที่รู้จักหรือเคยชิน หลีกเลี่ยงการแก้ปัญหา มักนำความคิดของบุคคลอื่นมาใส่ใจคิดว่าไม่มีคนให้การยอมรับ กลัวการเข้าสังคม และไม่กล้าปฏิเสธในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ

การเห็นคุณค่าในตนเองสามารถวัดได้จาก แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของกูเปอร์สมิธ (กาญจนา ชิตประเสริฐ, 2547 ; อ้างอิงจาก Coopersmith. Self Esteem Inventory, 1984) และแบบสอบถาม The Five-Scale Test of Self-Esteem for Children (FSC) ฉบับภาษาไทย ซึ่งได้พัฒนาและปรับปรุงโดยสุวรรณี พุทธิศรี และชัชวาลย์ ศิลปกิจ (2541:365-366)

2. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การจัดประสบการณ์ให้เด็กกำพร้าได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อสร้างและส่งเสริมให้มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ยอมรับในตนเองและมีความรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะส่งเสริมพัฒนาการการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ เป็นขั้นที่ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรม โดยอธิบายรายละเอียดขั้นตอนในการทำกิจกรรม เพื่อให้เด็กมีความพร้อมในการทำกิจกรรมต่อไป

ขั้นที่ 2 ขั้นกิจกรรม เป็นขั้นที่เด็กได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์ เป็นขั้นที่ให้เด็กร่วมกันคิด อภิปราย แสดงความคิดเห็นทันทีหลังจากทำกิจกรรม ทำให้เด็กได้รับความรู้ มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้จักตนเองได้ดีขึ้น

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและนำหลักการ ไปประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่เด็กจะรวบรวมแนวความคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับตนเองและผู้อื่นได้

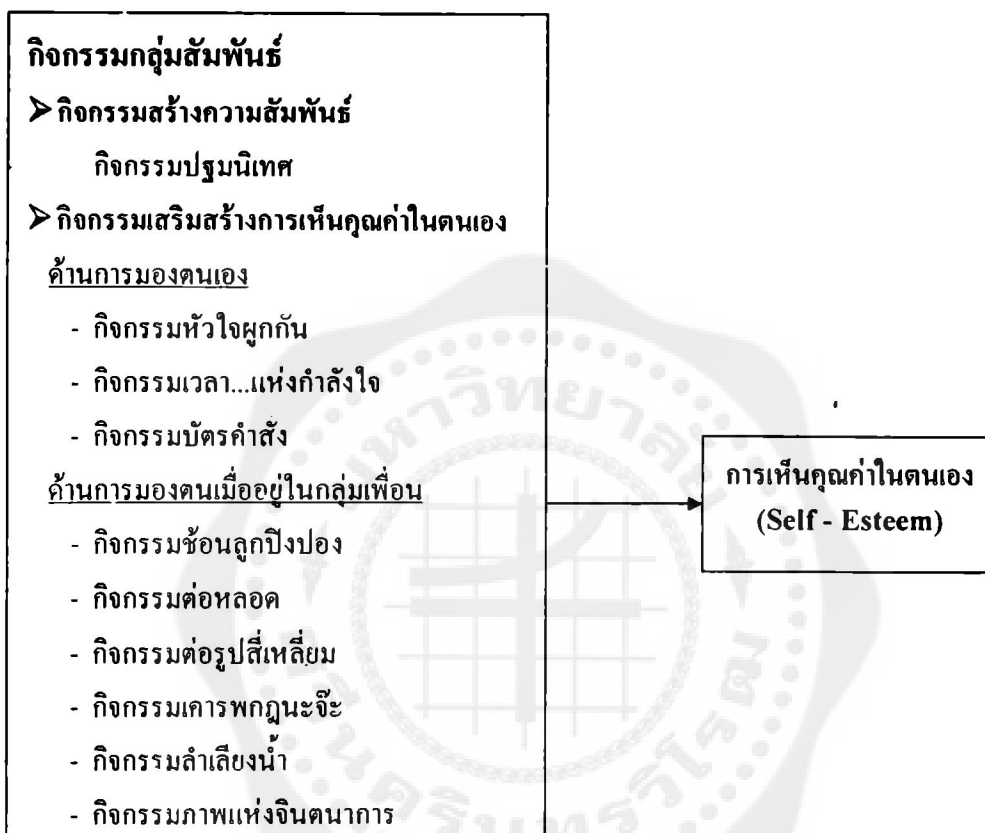
ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล เป็นขั้นที่เด็กประเมินผลจากการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่มที่ได้จากการอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ

ในที่นี้ผู้วิจัยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์โดยใช้ขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน ใช้เวลาในการทำกิจกรรมเป็นช่วงๆ ไม่ต่อเนื่องกันในแต่ละสัปดาห์ โดยใช้เกมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 8 ครั้ง 4 สัปดาห์ สัปดาห์แรก 1 ครั้ง สัปดาห์ที่สอง 3 ครั้ง สัปดาห์ที่สาม 3 ครั้ง สัปดาห์สุดท้าย 1 ครั้ง ครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที ในวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ เวลาประมาณ 18.00-20.00 น.

กรอบแนวความคิด

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

สมมติฐานในการวิจัย

เด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นหลังจากที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลจากการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้า โดยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษา ซึ่งได้เรียงลำดับดังต่อไปนี้

1. การเห็นคุณค่าในตนเอง

- ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง
- ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง
- แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง
- องค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตนเอง
- ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง
- การวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง
- แนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

2. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

- ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์
- ความสำคัญของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
- ทฤษฎีที่เกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์
- กิจกรรมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
- ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แมคคอสสกี ริชมอนด์และสจ๊วต (ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา. 2539:7 ; อ้างอิงจาก McCrosky Richmond, and Stewart. 1986:116) กล่าวว่า เป็นทัศนะของบุคคลที่มองเห็นตัวเองในเชิงคุณค่าโดยรวม ผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะมีแนวโน้มขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และวัดสมรรถนะของตนเองทางลบแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะพยายามมากเพียงใดมักจะคิดว่าตนเองล้มเหลว เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จึงมักจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความหวาดหวั่นในการสนทนาได้ตอบ มักตกอยู่ใต้อิทธิพลของผู้อื่น และมีการควบคุมตนเองไม่ค่อยได้ ดังนั้นผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจึงมีแนวโน้มที่จะยอมและคล้อยตามกลุ่ม การที่ยอมรับความเห็นของผู้อื่นโดยง่ายก็เพราะมักจะค่าว่าความเห็นของตนมีคุณค่าน้อยกว่า ในขณะที่ผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงมักจะเป็นผู้นำในการสนทนา มีความเชื่อมั่นและคาดหวังในความสำเร็จที่จะได้รับเป็นอย่างดี หากนำผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกันมาทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะเป็นผู้ที่ผูกขาดการสนทนาแต่ผู้เดียว

ลอเรนซ์ (ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา. 2539:7 ; อ้างอิงจาก Lawrence. 1987:4) กล่าวว่า หมายถึง การที่บุคคลประเมินตนเองถึงความแตกต่างระหว่างคนที่เป็นอย่างจริงในปัจจุบันกับคนที่อยากจะเป็น (Ideal Self) ซึ่งเป็นกระบวนการทางด้านอารมณ์ที่วัดได้จากการที่บุคคลเอาใจใส่ต่อความแตกต่างนี้ บุคคลซึ่งมีความแตกต่างในการประเมินมากจะมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ ถ้าหากมีความแตกต่างน้อยจะมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง

ออซูเบล (เพยาวี ผลภาค. 2539:15 ; อ้างอิงจาก Ausubel. 1986 :403) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นความรู้สึกที่ตนเองมีความสามารถในการทำอะไรให้ประสบความสำเร็จ และมีความเชื่อว่าตนเองมีความสำคัญ และมีคุณค่าในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง

ออสบอร์น (อัมพวรรณ อิมทั่ว. 2547:8 ; อ้างอิงจาก Osborne. 1996:3) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกในทางบวก และในทางลบเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งอาจจะเพิ่มขึ้นหรือน้อยลงเมื่อบุคคลเผชิญกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ซึ่งมันจะเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นถาวร

เกียร์ติวรณ์ อดาตยกุล (2543:87) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าของตัวเองหรือ SELF ESTEEM หมายถึง ความรู้สึกที่ดีต่อตัวเอง รู้สึกว่าตนเองมีค่า มีความสามารถ มีความภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ซึ่งจะทำให้คนเรามีความมั่นใจในการกระทำต่างๆ ของชีวิต โดยไม่ต้องรอฟังผู้อื่นหรือสิ่งอื่น

จิตนันท์ บุญสถิตกุล (2545:63-64) กล่าวว่า การมองเห็นคุณค่าในตนเอง คือการที่บุคคลนั้นๆ มีความรู้สึกที่ตนเองมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาในการฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ รู้สึกว่า

ตนเองมีความมั่นใจในตนเอง ขอมรับตนเองอย่างที่เป็นจริง มองว่าตนเองเป็นคนที่มีความสามารถและมีคุณค่า

พาฝัน อารีมา (2547:15) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินหรือตัดสินคุณค่าของตนเองตามความรู้สึกและทัศนคติที่มีต่อตนเอง ในด้านความคิดเกี่ยวกับความสำเร็จของตน ความสามารถของตน ร่างกายของตน และความรู้สึกว่าตนเป็นบุคคลที่มีคุณค่า เป็นคนสำคัญของบุคคลอื่น โดยเฉพาะคนใกล้ชิดในครอบครัวและสังคม ซึ่งการประเมินตนเองจะประเมินในฐานะที่ตนเป็นบุคคลๆ หนึ่ง หรือสิ่งหนึ่งที่ต้องประเมิน ส่วนจะประเมินไปในทางบวกหรือลบเพิ่มขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นจะตีความหมายของความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในชีวิตอย่างไร

เพชร ผลิต (2539:15) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกและทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเองทั้งทางบวกและทางลบ โดยการประเมินตนเองและกำหนดขอบเขตของความเชื่อที่บุคคลมีต่อความสามารถ ความสำเร็จ ความล้มเหลว ความมีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อสังคม ได้รับการยอมรับจากสังคมตลอดทั้งมีความเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน

รัศมิ โพนเมืองหล้า (2543:32) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินตนเองตามความรู้สึกของตนว่าตนเองเป็นคนที่มีความสามารถ มีความสำคัญ มีการประสบความสำเร็จในการทำงานรวมทั้งการยอมรับการเห็นคุณค่าจากคนในสังคมที่มีต่อตน ตลอดจนการมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง มีความคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านบวก มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง มองตนเองในแง่ดี ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกกับบุคคลอื่นในแง่ดีด้วย

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2543:12) กล่าวว่า คือความคิดของบุคคลเกี่ยวกับตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณค่า มีความหมายและมีประสิทธิภาพเพียงใด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอจะสรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินความรู้สึกและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเอง ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ในด้านความสามารถ ความสำเร็จ และความมีคุณค่า รวมทั้งการมีประโยชน์ต่อสังคม ได้รับการยอมรับจากทั้งตนเองและบุคคลอื่น

1.2 ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง

นิวแมน (รัศมิ โพนเมืองหล้า, 2543:32 ; อ้างอิงจาก Newman, 1986:281-286) กล่าวว่า บุคคลที่รู้สึกว่าคุณค่ามีคุณค่า มีคนรัก ได้รับการยกย่องหรือประสบความสำเร็จมักจะประเมินตนเองในด้านดี เห็นคุณค่าในตนเอง แต่ถ้าบุคคลใดมีความรู้สึกที่ไม่มีใครสนใจ ไม่ได้รับการยอมรับ ถูกเหยียดหยาม หรือไม่ประสบความสำเร็จจะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าคุณค่า ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้จะทำให้

บุคคลนั้นขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ฉะนั้นความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกันจึงมีผลต่อความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

แม็คมิลแลน และคณะ (ชนัฐจารี เขียวชะอุ่ม. 2549:16 ; อ้างอิงจาก Mcmillan & others. 1995: 9-11) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นความรู้สึกภายในบุคคลซึ่งได้มาจากการประเมินคุณค่าและความสามารถของตน การที่บุคคลประเมินค่าของตนเองสูงเกินไป จะเป็นลักษณะของการหลงตนหรือเป็นคนเห็นแก่ตัว ในขณะที่ตัวบุคคลที่มีอคติต่อตนเองจะเกิดการปฏิเสธ ไม่นับถือตนเอง และทำลายความเชื่อมั่นในตนเอง ดังนั้นการพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเองให้มั่นคงยิ่งขึ้น จะต้องให้เด็กประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่ทำ โดยใช้ความสามารถตามที่ตนต้องการและอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี

กาญจนา ชิตประเสริฐ (2547:58) กล่าวว่า บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองจะรับรู้คุณค่าของตนตามความเป็นจริง ตระหนักถึงศักยภาพที่แท้จริงของตน มีความสามารถในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ มีจิตใจที่เปิดกว้างและยอมรับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ส่วนบุคคลที่ไม่มีการเห็นคุณค่าในตนเองจะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองตนเองในแง่ลบ มีความเครียดและวิตกกังวลสูง ไม่มีความพยายามในการทำงานที่ยากลำบาก มักเป็นผู้ตามมากกว่า การเสนอความคิดเห็น มีแนวโน้มโทษผู้อื่นและไม่สามารถยอมรับการวิจารณ์จากบุคคลอื่นได้ ดังนั้นการเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จตามที่บุคคลปรารถนาด้วยดี

ธีระ ชัยบุทรชรขยง (2544:20) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ ซึ่งสามารถทำให้มนุษย์มีการพัฒนา หรือดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า ในการที่มนุษย์จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว รวมทั้งความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมต่างๆ ที่บุคคลแสดงออกในชีวิตประจำวันนั้นล้วนขึ้นอยู่กับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลทั้งสิ้น

รัศมิ โพนเมืองหล้า (2543:34) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญต่อบุคคลในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข สามารถกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จได้ บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง จะเห็นว่าตนเองมีความสำคัญ มีความสามารถ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการนับถือตนเอง และผู้อื่น มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้มีสุขภาพจิตดี และมีบุคลิกภาพที่ดี สามารถปรับตัวได้ดี

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอจะสรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของบุคคล ซึ่งบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง ก็จะมีทัศนคติและความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ซึ่งส่งผลต่อผู้อื่นไปในทางที่ดีด้วย ดังนั้นจึงควรปลูกฝังให้เด็กมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองตั้งแต่เยาว์วัย เพราะวัยเด็กเป็นวัยวางรากฐานของชีวิต

1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

1.3.1. แนวคิดเชิงชีววิทยาและพื้นฐานทางอารมณ์ (Biologic-Temperament)

เรามักจะพบกับคำถามที่ถามอยู่เสมอว่าทำไมเด็กและวัยรุ่นบางคนจึงมีพัฒนาการ การเห็นคุณค่าในตนเองสูงในขณะที่เด็กและวัยรุ่นบางกลุ่มมีลักษณะไม่มั่นคง(Insecure) และสงสัยเกี่ยวกับตนเอง (doubt) ซึ่งคำตอบนั้นมาจากหลายสาเหตุ ดังนี้ (ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา. 2539 : 9-14 ; อ้างอิงจาก Coopersmith. 1981)

อิทธิพลด้านชีววิทยาและพื้นฐานทางอารมณ์(Biologic-Temperament Influences)

การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองจะเกิดขึ้นภายใต้การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะ พื้นฐานทางอารมณ์ของเด็กและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ตอบสนองต่อเด็กจากผลงานของเชสส์และโทมัส (Chess and Thomas) ได้ชี้ให้เห็นว่าเด็กทารกมีความแตกต่างกันตั้งแต่เกิด เด็กบางคนมีการเคลื่อนไหวมาก บางคนเคลื่อนไหวน้อยและบางคนมีความรู้สึกไวมากในการที่จะรับรู้สิ่งต่างๆและตอบสนองต่อบุคคลที่เข้ามาสัมพันธ์ด้วย เด็กบางคนดูเหมือนจะระมัดระวังมาก บางคนมีลักษณะมีความพึงพอใจง่าย ในขณะที่เด็กบางคนดูเหมือนจะมีความสุข ซึ่งเกิดจากรูปแบบพื้นฐานทางอารมณ์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเชสส์และโทมัสได้จำแนกเด็กออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เด็กเลี้ยงง่าย (The Easy Child) เด็กเอาใจยาก (The Slow-to-Warm-Up Child) และเด็กเลี้ยงยาก (The Difficult Child) เขาให้ความเห็นว่าตั้งแต่เกิดเด็กบางคนอาจมีความยากลำบากในการพัฒนาภาพพจน์แห่งตน(Self-Image) โดยมีสาเหตุมาจากลักษณะพื้นฐานทางอารมณ์ของตัวเด็กซึ่งเรียกว่า “เด็กเลี้ยงยาก” และท้าทายต่อการที่จะช่วยพัฒนาและให้การศึกษาเหล่านี้มักจะตอบสนองต่อสถานการณ์มากเกินไปและพบว่ามี ความพึงพอใจต่อผลงานที่ได้รับค่อนข้างน้อยออกมา และยากที่จะสนองความต้องการและความรู้สึกของตนเองไม่สนใจหรือตอบสนองต่อผู้อื่นในด้านดี พบว่าเด็กที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเมื่อโตขึ้น มักจะมีลักษณะที่สืบเนื่องมาจากพื้นฐานทางอารมณ์ตั้งแต่วัยทารก

กุมารแพทย์และบุคคลที่ทำงานด้านเด็กเป็นบุคคลแรกที่จะพบกับบิดามารดาตลอดจนทารก และสามารถส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับทารกโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับความแตกต่างในลักษณะพื้นฐานทางอารมณ์ของทารกให้บิดามารดาได้มีความเข้าใจว่าตัวเด็กมีใช้สาเหตุของ เด็กเลี้ยงยากและไม่ใช่ว่าเด็กเลี้ยงยากจะไม่สามารถแก้ไขได้แต่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเลี้ยงดูของ บิดามารดาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในการที่จะพัฒนาเด็กหญิงมากกว่าเด็กเพศชาย กล่าวโดยสรุป บุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพที่ดีที่น่าพึงพอใจ จะเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าบุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพไม่น่าพึงพอใจ

1. ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ และผลงาน (General Capacity, Ability and Performance) องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านนี้มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน และมีผลต่อการเห็นคุณค่า

ในตนเองของบุคคล โดยแต่ละด้านจะแสดงถึงความสำเร็จของบุคคลทั้งในขณะที่อยู่ในระบบโรงเรียนและเมื่ออยู่ในสังคม ขณะเดียวกันจะมีเรื่องของสติปัญญาเป็นตัวเสริมความสามารถทางวิชาการ และความสามารถทางวิชาการนี้นับว่าเป็นเกณฑ์ที่สำคัญในการตัดสินประสิทธิภาพของเด็กในวัยเรียนจากการศึกษาของบลูม (Bloom) พบว่านักเรียนที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูง เป็นผู้เห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนต่ำ

ผลของความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนนี้เกี่ยวข้องกับหลายสาเหตุ นอกจากวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนแล้วยังรวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ เช่น คือครูผู้สอน พ่อแม่และเพื่อน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้บุคคลมีสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสามารถใช้เป็นตัวบ่งบอกถึงการประสบความสำเร็จได้ค่อนข้างชัดเจน สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนจึงใช้เป็นพื้นฐานการทดสอบความสำเร็จในอนาคตของบุคคลและเป็นตัวบ่งบอกถึงการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลด้วย

2. ภาวะทางอารมณ์ (Affective States) ภาวะทางอารมณ์เกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น แล้วประเมินตนเองโดยที่บุคคลอาจจะประเมินตนเองในทางบวกซึ่งส่งผลให้บุคคลมองตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถประสบความสำเร็จแล้วเกิดความรู้สึกพอใจ ความสุข ฯลฯ เป็นผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง ส่วนผู้ที่ประเมินตนเองในด้านลบ จะมองตนเองว่าไร้ความสามารถหรือไร้สมรรถภาพจะรู้สึกคือวิตกกังวล การคิดเช่นนั้นนอกจากเป็นการลดความสุขในชีวิตปัจจุบันแล้วยังเป็นการทำลายความหวังในอนาคตอีกด้วย

3. ปัญหาและพยาธิสภาพ (Problems and Pathology) ได้แก่ ปัญหาสุขภาพทั่วไป และปัญหาทางกายภาพที่มีสาเหตุมาจากจิตใจ (Psychosomatic Symptoms) รวมทั้งการกระทำอันเกิดจากปัญหาซึ่งมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง กล่าวคือผู้ที่มีปัญหาดังกล่าวสูงจะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และแสดงออกในรูปของความวิตกกังวล มีความทุกข์ มีความยุ่งยากส่วนตัว ส่วนผู้ที่มีปัญหาดังกล่าวน้อยจะมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง ดังการศึกษาของกลุ่มนักวิจัยจากอบเชนและคณะ (Jacobsen & others) พบว่าเด็กวัยรุ่นที่มีการพัฒนาตนเองต่ำลงและมีโรคภัยไข้เจ็บแทรกแซง จะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

4. ค่านิยมส่วนบุคคล (Self-Values) โดยทั่วไปแล้วบุคคลจะให้คุณค่าต่อสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป และเมื่อให้คุณค่าต่อสิ่งใดแล้วก็มักจะมีมติว่าสิ่งนั้นเป็นมาตรฐานที่สำคัญในการตัดสินคุณค่าของตน เช่น บุคคลให้ความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน เมื่อพบว่าตนเองไม่ประสบความสำเร็จในด้านนี้ จะมีผลให้บุคคลประเมินคุณค่าของตนเองต่ำลงและยังพบว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะใช้มาตรฐานทางสังคมในการตัดสินคุณค่าของตนเองอีกด้วย กล่าวคือบุคคลจะให้ คุณค่าต่อสิ่งต่างๆตามที่ตนให้คุณค่าไว้

5. ความใฝ่ฝันของบุคคล (Aspiration) การตัดสินใจคุณค่าของตนเกิดจากการที่บุคคลเปรียบเทียบผลงานและความสามารถของตนกับเกณฑ์ความสำเร็จที่บุคคลนั้นตั้งไว้ ถ้าผลงานและความสามารถเป็นไปตามเกณฑ์ที่บุคคลตั้งไว้หรือดีกว่าที่ตั้งไว้จะทำให้บุคคลเห็นว่าตนเองมีคุณค่าในทางตรงข้าม คือผลงานและความสามารถไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่บุคคลตั้งไว้บุคคลก็จะมองว่า ตนเองล้มเหลวและตัดสินใจว่าตนเองไร้ค่า ดังนั้นการมองความสำเร็จในด้านต่างๆของบุคคล เช่น ความเป็นเลิศทางวิชาการ การเข้าสังคมและความสำเร็จอื่นๆ จากภายนอกจึงยังไม่เพียงพอที่จะตัดสินคุณค่าของบุคคล จำเป็นต้องพิจารณาถึงความคาดหวัง ความนึกคิดและความปรารถนาของบุคคลประกอบด้วย

ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับนักเรียนควรเข้าใจได้กรายบุคคลว่าปัจจัยด้านตัวเด็กมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งสอดคล้องกับมาสโลว์ (Maslow, 1970 : 45) นักจิตวิทยาในทฤษฎีมนุษยนิยมได้ให้ทัศนะไว้ว่า บุคคลทุกคนในสังคมต้องการเห็นคุณค่าในตนเองและการเห็นคุณค่านี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ความต้องการความรู้สึกที่มีคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) เป็นความต้องการที่บุคคลอยากให้เป็นผู้เข้มแข็ง ประสบความสำเร็จ เป็นผู้ที่มีความสามารถเพียงพอในการกระทำสิ่งต่างๆเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้มีอิสรภาพและมีความเชื่อมั่นในการเผชิญกับสิ่งต่างๆในโลก

2. ความต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของตน (Esteem from Other People) เป็นความต้องการของบุคคลที่อยากให้ผู้อื่นยอมรับว่าตนเป็นผู้มีเกียรติมีชื่อเสียงเป็นผู้มีอำนาจเหนือผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีความสำคัญและเป็นที่ชื่นชมของผู้อื่น ผลการศึกษาของมาสโลว์นี้สอดคล้องกับยูเปอร์สมิท ซึ่งยูเปอร์สมิทได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีคุณค่าตนเองมี 2 ประเภทเช่นเดียวกัน คือองค์ประกอบเฉพาะของบุคคล และองค์ประกอบภายนอกของบุคคล

แบรนเดน (Breanden, 1981 : 110-114) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไว้ว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีความสำคัญใน 2 แง่ด้วยกันคือ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณสมบัติของบุคคลและบ่งบอกถึงคุณค่าของบุคคลและประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความมั่นใจในตนเองและความเคารพนับถือตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจึงเป็นความเชื่อมั่นที่บุคคลเชื่อว่าตนเองมีคุณสมบัติในการทำงานอย่างเพียงพอและมีคุณสมบัติเพียงพอในการดำรงชีวิต แบรนเดนมีความเชื่อว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์โดยทั่วไปมีความต้องการเห็นคุณค่าในตนเอง แต่บุคคลอาจไม่มีความรู้ว่าจะทำอย่างไรเพื่อสนองความต้องการนี้และไม่รู้ว่ามีความรู้มาตรฐานการวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองนี้อย่างไร

อิทธิพลด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Influence)

ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กโดยเฉพาะบิดามารดา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความรู้สึกของเด็ก เมื่อพ่อแม่ ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กรู้สึกอยู่ในใจว่าเด็กผู้นั้นเป็นเด็กเลี้ยงยากและอาจยังไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กลักษณะดังกล่าว ลักษณะพื้นฐานทางอารมณ์ และความคาดหวังของผู้ใหญ่ บ่อมส่งผลกระทบต่อปฏิริยาของคนที่มิต่อดีก เช่น บิดา มารดาที่กระตือรือร้นมากนักรักมักจะเกิดความคับข้องใจ และความตึงเครียดต่อดีกที่มีลักษณะระมักระวังตัวเองมากและตอบสนองช้า บิดามารดาที่มุ่งผลความสำเร็จมาก มักจะบ่มยากที่จะเข้าใจเด็กที่มีปัญหาเรื่องสมาธิ ความสนใจ และการเรียนรู้และมีแนวโน้มจะตำหนิูกของตัวเองว่าเป็นคนโง่ และเชื่องช้า แม้ว่าเด็กได้พยายามใช้พลังอย่างมากในการที่จะทำให้สำเร็จเนื่องจากมีพัฒนาการล่าช้า

ความไม่สอดคล้อง (Mismatches) ระหว่างบิดามารดา (ครู ผู้ใหญ่) และเด็ก คือจุดกำเนิดของความโกรธและความผิดหวัง ในสถานการณ์แบบนี้ไม่แปลกเลยที่จะพบเด็กมีความรู้สึกที่ไม่ดี เมื่อล้มเหลวหรือผิดพลาดและรู้สึกว่าบุคคลอื่นๆ ไม่ชอบตัวเอง มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ (Low Self-Esteem) ในขณะที่บิดามารดาที่เข้าใจและรู้ถึงผลกระทบของการ ไม่สอดคล้องกันนี้ และมีความเห็นอกเห็นใจเด็ก (Empathic) เข้าใจ (Understand) และชื่นชม (Appreciating) ในเอกลักษณ์ของเด็กและเข้าใจความต้องการของเด็กโดยปรับความคาดหวังให้เหมาะสมกับลักษณะของเด็กบ่อมช่วยให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเองสูง

ลักษณะเฉพาะของเด็กจะเกิดขึ้นตั้งแต่เด็กยังไม่เกิด นอกจากการได้รับการตอบสนองจากบุคคลอื่น เด็กยังรับรู้การตอบสนองที่ผู้อื่นมีต่อดิน เช่น เด็กบางคนอาจจะมองพฤติกรรมการตอบสนองของผู้อื่นไปในทางบวกในขณะที่บางคนจะมองในแง่ลบ ภาพของการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อมจะช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กพัฒนาปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อมจะช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กโดยเฉพาะการยินยอม การนับถือและการยินยอมรับของผู้ใหญ่ คูเปอร์สมิธ (Coopersmith) กล่าวว่า การยอมรับนั้นไม่ได้หมายความว่า การที่บิดามารดา ครู ยอมรับทุกอย่างที่เป็นตัวเด็กแต่หมายความว่าครู หรือบิดา มารดา สามารถที่จะเห็นและเข้าใจเด็กว่าเขาเป็นอย่างไร โดยไม่สับสน การไม่ยอมรับในตัวเด็กเมื่อเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจและต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงเด็กจะทำให้เด็กไม่สามารถค้นพบจุดเด่นของตนเอง เปรียบเสมือนกับการมีข้อจำกัด (Limited) เด็กจะไม่พัฒนาตนเองให้พร้อมและจะปฏิเสธจนกว่าเขาจะพร้อม การขาดการยอมรับทำให้เด็กไม่ได้รับการสนับสนุนทางอารมณ์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรม และจะไม่พยายามสร้างพฤติกรรมใหม่

การชื่นชม (Appreciation) และยอมรับ (Acceptance) ในเด็กแต่ละคนนั้นสามารถพัฒนาขึ้นโดยการเพิ่มความตระหนักให้เกิดขึ้นในผู้เลี้ยงดูให้เข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของเด็กและของ

ตัวเอง ความชอบ และไม่ชอบ ตลอดจนความคาดหวังของผู้เลี้ยงดูที่จะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของคนต่อเด็ก ซึ่งเป็นขั้นตอนพื้นฐานของเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองลักษณะที่เป็นส่วนประกอบภายนอกของบุคคล สภาพแวดล้อม ที่มีผลให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองประกอบด้วย

1. ความสัมพันธ์กับครอบครัวและพ่อแม่ มีความสัมพันธ์ใดๆที่มีอานุภาพเท่ากับความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงเป็นรากฐานที่สำคัญในชีวิตของบุคคลเด็กที่ได้รับความอบอุ่นจากการดูแลการสนับสนุนให้กำลังใจ การได้รับเสรีภาพในการกระทำ ความคาดหวังต่างๆและรวมไปถึงการดูแลและเบี่ยงเบนกฎเกณฑ์ที่พ่อแม่ใช้ปกครองลูกและการจัดการดูแลให้เด็กได้มีอิสระในการปฏิบัติตามที่พ่อแม่กำหนดไว้ โดยมีการกำหนดและจำกัดขอบเขตการกระทำไว้อย่างชัดเจน การที่พ่อแม่ยอมรับเด็กอย่างมีเงื่อนไข สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดเด็กสามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

2. โรงเรียนและการศึกษา โรงเรียนเป็นสถานที่ส่งเสริมพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองให้แก่เด็กสืบต่อจากทางบ้านกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นควรเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กและเพื่อพัฒนาความคิดและได้ตระหนักตนเอง นอกจากนี้ครูจะมีบทบาทที่สำคัญได้ เนื่องจากครูจะเป็นผู้ประเมินการกระทำของเด็กในด้านต่างๆที่โรงเรียน ซึ่งจะมีผลให้เด็กมีทัศนคติต่อตนเองจากการประเมินนั้น และยังพบว่าครูที่มีความคาดหวังในตัวเด็กจะทำให้เด็กพัฒนาความสามารถ ศักยภาพของตนแล้วสามารถประสบความสำเร็จในด้านการเรียนตามที่ครูคาดหวังดังการทดลองของโรเซนทอลและจาโคบเซน (Rosenthal and Locobsen) จึงเห็นได้ว่าโรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคล

สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางสังคมเป็นตัวแสดงให้เห็นถึงระดับทางสังคมของบุคคลโดยพิจารณาจากอาชีพ รายได้ ตำแหน่งหน้าที่การงาน บทบาททางสังคม เชื้อสายวงศ์ตระกูล เป็นต้น โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงสถานภาพทางสังคมบุคคลก็มักจะพิจารณากันที่อาชีพ รายได้และลักษณะที่อยู่อาศัยเนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นตัวบ่งบอกถึงความสำเร็จในชีวิตของบุคคล ซึ่งทำให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเอง

จากการศึกษาวิจัยพบว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมสูง อาจเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือเห็นคุณค่าในตนเองต่ำก็ได้ ดังเช่นงานวิจัยของเพียซ (Pierce) พบว่าเด็กวัยรุ่นผิวดำในอเมริกาซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยและมีสถานภาพทางสังคมต่ำ มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่าเด็กวัยรุ่นผิวขาวซึ่งในเวลาต่อมา ฮิลเลย์ และ คีบลาสซี (Haeley and Blassie) โรเซนเบอร์ก กลับพบว่า เด็กวัยรุ่นผิวดำในอเมริกามีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กวัยรุ่นผิวขาวเสียอีก

สังคมและกลุ่มเพื่อน สังคมและกลุ่มเพื่อนนับว่ามีความสำคัญต่อการเห็นคุณค่าในตนเองจากการเปรียบเทียบตนเองกับกลุ่มเพื่อนในด้านทักษะ ความสามารถ ความถนัด สัมฤทธิ์ผล หาก

บุคคลมีสิ่งดังกล่าวสูงกว่าเพื่อนๆหรือได้รับการยอมรับและเป็นที่นิยมชมชอบจากกลุ่มเพื่อน ก็จะเห็นคุณค่าในตนเองสูง ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ก็จะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

การสร้างเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองพัฒนาได้ดีที่สุดนั้นเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลัก 4 ประการ คือ พฤติกรรม สถิติปัญหา ลักษณะทางกายภาพและอารมณ์ของแต่ละบุคคล ตัวอย่างเช่น ปัจจัยทางพฤติกรรม ได้แก่ ทักษะทางสังคมต่างๆ ปัจจัยทางสถิติปัญหา ได้แก่ ความเชื่อ จินตนาการ การพูดเกี่ยวกับตนเอง ปัจจัยลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ขนากรูปร่าง ความบกพร่องบางอย่างทางกาย พัฒนาการทางร่างกายสมกับวัยและท้ายสุดปัจจัยทางอารมณ์หรือที่เรามักจะเรียกกันในชีวิตประจำวันว่า “รู้สึก” มีบทบาทสำคัญในการเห็นคุณค่าในตนเองเนื่องจากบุคคลจะรับรู้ว่าคุณค่าในตนเองเป็นอย่างไรก็ต่อเมื่อสามารถทำให้อารมณ์อยู่ในสมดุลได้

1.3.2. แนวคิดเชิงสังคมวิทยา

บาบลาดิสิส(ชยวัฒน์ วงศ์อาษา.2549: 14-15 ; อ้างอิงจาก Babladelis. 1984: 171-175) ได้กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเองว่า ประกอบด้วยกระบวนการ 4 กระบวนการ ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. การสะท้อนจากผู้อื่น (Reflected Appraisal) บุคคลจะเรียนรู้ว่าตนเป็นคนอย่างไรได้จากผู้อื่นซึ่งอาจบอกตนด้วยภาษาพูดหรือภาษาท่าทางซึ่งการบอกเล่าหรือเสนอแนะนี้จะป็นกระจกเงาสะท้อนให้บุคคลมองเห็นตัวเอง จากการศึกษาของเจอร์เจน (Gergen) ได้พบว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะสะท้อนได้จากคำพูดที่พูดเกี่ยวกับเรื่องของตนเอง ซึ่งเป็นผลเกิดจากการยอมรับ

2. ตนเองของเขา จากผลการทดลองของเจอร์เจน (Gergen) พบว่าการที่ผู้วิจัยแสดงการยอมรับกับกลุ่มทดลองสามารถทำให้กลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างเพิ่มประโยชน์ ที่พูดเกี่ยวกับตนเองด้านบวก(Positive-self statement) สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงว่ากลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นนั่นเอง และจากการศึกษาของบาบลาดิสิส(Babladelis)พบว่าการใช้ภาษาง่าย ๆ อย่างมีจำกัด (ใช้การผกผันและการพูดในลำคอที่แสดงว่ายอมรับ) สามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างเพิ่มประโยชน์ที่พูดเกี่ยวกับตนเองด้านบวกสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การค้นพบเหล่านี้เป็นการให้ความหวังการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

3. การเปรียบเทียบทางสังคม (Social Comparison) การที่บุคคลไม่มีเกณฑ์เป็นเครื่องวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เมื่อบุคคลจะประเมินตนเองจึงใช้วิธีการเปรียบเทียบตนเองกับบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานภาพทางสังคมที่ต่ำกว่าเพื่อยกระดับการเห็นคุณค่าในตนเองให้สูงขึ้น ในขณะที่การเปรียบเทียบกับบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมสูงจะนำไปสู่การลดคุณค่าในตนเองลง ดังนั้นจึงเป็นที่พบเสมอว่าบุคคลชอบลดคุณค่าของผู้อื่นเพื่อที่จะคงไว้หรือเพื่อเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง จากการ

ศึกษาวิจัยของลินนี่และโกลด์ (Lenny and Gold. n.d.) พบว่าการเปรียบเทียบทางสังคมมีผลต่อผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย

4. การแสดงบทบาทสมมติ(Role Playing) ถ้าบุคคลได้ทำอะไรในวิถีทางที่แน่นอนแล้ว เราจะสามารถสังเกตได้ทั้งพฤติกรรม และผลที่ตามมาเพื่อที่จะประเมินตนเองมีการศึกษาที่ได้สนับสนุนความคิดนี้โดยให้กลุ่มตัวอย่างสัญญาว่าจะพุดชมเชยตนเอง หลังการทดลองพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เจอร์เจนและมารเชก(Gergen and Marecheck. n.d) ได้ชี้ให้เห็นว่ามีหลายสถานการณ์ที่การแสดงบทบาทสมมติเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง เขาได้ชี้ว่าการแสดงบทบาทสมมติ ช่วยเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสามารถอธิบายให้เข้าใจได้หลายทฤษฎีคือ

- 1) ทฤษฎีความไม่ลงรอยกัน ผู้แสดงสามารถลดความไม่ลงรอยโดยที่ตนเองส่วนตัวออกมาแสดงเพื่อเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองได้
- 2) ทฤษฎีบทบาทของตัวแบบ โดยการสังเกตพฤติกรรมของตนเองแล้วใช้ข้อมูลที่พบเห็นมาสร้างภาพลักษณ์ของตน เพื่อเพิ่มความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
- 3) ทฤษฎีแรงจูงใจ เชื่อว่าเมื่อบุคคลเกิดแรงจูงใจในการเล่นบทบาทสมมติเขาจะหาข้อมูล ซึ่งจะทำให้เกิดการแสดงบทบาทนั้นมีความเชื่อถือ อันเป็นการเพิ่มคุณค่าในตนเอง
- 4) ทฤษฎีการเสริมแรง บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองได้จากประสบการณ์ความสำเร็จในการแสดงบทบาท ซึ่งอาจจะเกิดจากการยอมรับของผู้อื่นหรืออาจจะเป็นเพราะความชำนาญในการแสดงอย่างยอดเยี่ยม

5. การแบ่งแยกทางสังคม (Social Discrimination) จากการศึกษาพบว่าคนผิวดำ และผู้หญิงทั่วไปมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่าคนผิวขาวและผู้ชายทั่วไป ตัวอย่างงานวิจัยของคลาร์กและคลาร์ก(Clark & Clark.1947) การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำของคนผิวดำเห็นได้จากเด็กผิวดำจะชอบตุ๊กตาสีขาวมากกว่าสีดำ และได้บรรยายถึงผลการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำของคนผิวดำว่าเป็นเสมือนการลดชั้นของคนผิวดำอย่างต่อเนื่องสืบมาในโลกของคนผิวขาว การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย พบว่าผู้หญิงมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่าผู้ชาย ว่ากันตามคุณสมบัติตามประเพณีแล้วเพศชายจะได้รับความนิยมนิยมและให้คุณค่ามากกว่าเพศหญิง ในการศึกษาเรื่อง คุณลักษณะทางเพศพบว่าความสัมพันธ์สูงระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับลักษณะของความเป็นชาย (Masculinity) ในบุคคลทั้งเพศชายและหญิงการเห็นคุณค่าในตนเองเชิงสังคมวิทยาเป็นกระบวนการทางสังคมซึ่งเกิดจากการหล่อหลอมทางสังคม

1.3.3. แนวคิดเชิงจิตวิทยา

1.3.3.1 ทฤษฎีตัวตนของโรเจอร์ (Self theory)

แนวคิดของ คาร์ล อาร์ โรเจอร์ (โสภา ชปีลมันท์. 2536 : 57-61 ; อ้างอิงจาก Carl R. Rogers. n.d.) นักจิตวิทยาที่มีชีวิตส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการบำบัดรักษาผู้ที่มีปัญหาวิธีการของโรเจอร์คือให้คนไข้ได้ระบายสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองออกมา เขาเชื่อว่าประสบการณ์แต่ละเรื่องของแต่ละคนนั้นไม่ได้มีความสำคัญ เพียงแค่เพื่อนำมาเล่าให้ใครฟังเท่านั้นแต่ความสำคัญอยู่ที่การได้รับรู้รับฟัง และนำประสบการณ์มาวิเคราะห์ มนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลและเป็นผู้ที่สามารถที่จะปรับแก้ไขสถานการณ์ต่างๆให้กับตนเองได้หากได้รับการช่วยเหลือจากผู้บำบัด โรเจอร์มีความเห็นสอดคล้องกับมาสโลว์ที่ว่า พลังสำคัญในชีวิตมนุษย์ก็คือการที่มนุษย์สามารถยอมรับความเป็นจริงเกี่ยวกับมนุษย์ได้

โรเจอร์เน้นความสำคัญของบุคลิกภาพว่าเกิดจากการรับรู้ของบุคคลเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กเริ่มที่จะแยกตัวเองออกจากสิ่งแวดล้อมจากเหตุการณ์รอบๆตัว คำว่าตนเองในเด็กจะเริ่มค้นพัฒนาเป็นขั้นเป็นตอน ดังนี้

1. เด็กจะยอมรับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเองว่าเป็นความจริงและไม่มีใครที่จะรู้จัก "ความจริง" นั้นๆได้ดีเท่ากับตนเอง
2. สิ่งที่คิดตัวมาแต่แรกเกิดก็คือ แนวโน้มที่จะยอมรับความจริง เด็กๆจะมีการตอบโต้สัมพันธ์กับ "ความเป็นจริง" ด้วยการพยายามที่จะยอมรับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆรอบตัวเด็กในวงแคบก่อน
3. เด็กจะแสดงพฤติกรรมในลักษณะร่วมไม่แยกย่อยในการที่จะยอมรับความเป็นจริงนั้นๆ
4. เด็กจะชื่นชมประสบการณ์ที่ทำให้เด็กเกิดความพอใจ และประสบการณ์ดังกล่าวจะเป็นประสบการณ์ที่มีค่าสำหรับเด็ก ส่วนประสบการณ์ที่ไม่ได้สร้างความพอใจให้กับเด็กจะหมดค่าไป
5. เด็กจะชวนขวยเพื่อให้พฤติกรรมที่เด็กพอใจนั้นเกิดขึ้นต่อเนื่อง หรือเกิดขึ้นอีกโดยจะหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ให้ผลทางลบ

เมื่อเด็กโตขึ้นภาพ "ตนเอง" เริ่มขยายวงกว้างขึ้น ความสำคัญของพ่อแม่และบุคคลรอบตัวเด็กจะเริ่มเพิ่มมากขึ้น ในช่วงนี้โรเจอร์เชื่อว่าเด็กจะเริ่มพัฒนาความต้องการที่จะได้รับคือ เด็กต้องการที่จะเป็นที่รักและยอมรับของบุคคลรอบๆตัวเด็ก ซึ่งบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อเด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กจะเริ่มพัฒนาความต้องการที่จะดูแลตนเอง เด็กไม่เพียงต้องการที่จะทำให้นุคคลรอบตัวมีความรู้สึกในทางดีต่อตัวเด็กเท่านั้น เด็กยังต้องการที่จะเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองด้วย เมื่อเข้าสู่วัยเตาะแตะผู้ใหญ่รอบตัวเด็กเริ่มจะมีความคาดหวังจากตัวเด็กมากยิ่งขึ้น เด็กจะเริ่มรู้สึกว่าการที่จะได้รับความอบอุ่น ความรักจากผู้ใหญ่จะหิบบั่นให้ นั่น เด็กจะได้รับก็ต่อเมื่อเด็กได้ปฏิบัติตามหรือมีการ

กระทำที่พ่อแม่ยอมรับเด็กจะเริ่มรู้ว่าตัวเองจะได้รับความรักความเอาใจใส่จากบุคคลรอบข้าง ก็ต่อเมื่อเด็กได้กระทำทางที่ดีกว่า เด็กจะสร้างความรู้สึกรักมีคุณค่าขึ้นจากเงื่อนไขดังกล่าว หากเด็กประสบความสำเร็จจากการที่ได้กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป และได้รับการยอมรับจากบุคคลรอบตัวเด็ก

โรเจอร์ ได้ชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมของบุคคล เป็นผลเนื่องมาจากการเกี่ยวพัน 3 ระบบของบุคลิกภาพ คือ

1. ระบบอินทรีย์ อันได้แก่ สามัญสำนึกในการยังชีพของมนุษย์
2. สนามประสบการณ์ ได้แก่ ประสบการณ์ทั้งหมดที่มนุษย์รับรู้และสัมผัสไว้ สนามประสบการณ์จะเป็นจุดร่วมของประสบการณ์ทุกชนิดของมนุษย์
3. “ตนเอง” ซึ่งพัฒนามาจากประสบการณ์ การปฏิบัติงานระหว่างระบบอินทรีย์กับสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ละบุคคลจะคอยควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งในบางครั้งจะยอมรับบางครั้งจะปฏิเสธ หรือบางครั้งอาจบิดเบือนการรับรู้เพื่อจะรักษาภาพของตนเองให้คงที่ไว้หาประสบการณ์ที่รับรู้ตรงกับภาพของตัวเอง นั่นซึ่งตรงกับความรู้สึกและความสามารถของระบบอินทรีย์ก็จะเป็นประสบการณ์ในระดับจิตสำนึก การหลอกตนเองก็จะน้อยลง ในทางตรงกันข้ามหากประสบการณ์ที่ตนรับรู้ นั้นไม่ตรงกับภาพของตนเอง ประสบการณ์นั้นจะถูกกลืนกลายเป็นประสบการณ์ในจิตไร้สำนึกแทน โรเจอร์ให้ความเห็นว่าภาพของตนเองนั้นเป็นอุดมการณ์และเป็นความปรารถนาสูงส่งที่เจ้าตัวใฝ่ฝันที่จะเป็นและจะพยายามทุกวิถีทางในการที่จะให้มีชีวิตจริงอย่างนั้น พฤติกรรมแปรปรวนต่างๆจะเกิดขึ้น เมื่อบุคคลนั้นไม่สามารถเป็น ตัวของตัวเองได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ โรเจอร์ชี้ให้เห็นว่าหากบุคคลใดสามารถดำเนินชีวิตโดยผสมผสานระบบทั้งสามของบุคลิกภาพได้อย่างกลมกลืนแล้ว บุคคลนั้นก็สามารถที่จะเผชิญกับความรู้สึกต่างๆ และสามารถทำกิจกรรมทุกอย่างเกี่ยวกับตนเองได้ และการยอมรับประสบการณ์นั้นๆ เข้าสู่ระดับสำนึกทำให้ตนเองมีโอกาสดำเนินการกระทำพฤติกรรมต่างๆของตนว่าดีหรือไม่ถูกต้อง สมเหตุสมผลหรือไม่ ควรจะกระทำหรือไม่ ซึ่งเรียกว่า เป็นบุคคลที่สมบูรณ์แบบ (Fully Functioning Person) ได้แก่

1. เปิดใจกว้าง ยอมรับอดีต และประสบการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในอดีต
2. ยอมรับความเป็นอยู่และความจำเป็นในการดำรงชีวิต
3. มีความเชื่อมั่นในตนเอง

4. มีความเป็นอิสระ

5. มีความคิดสร้างสรรค์

โรเจอร์ เชื่อว่าจุดสำคัญแห่งชีวิตมนุษย์ คือ การเป็นบุคคลที่สมบูรณ์แบบด้วยการที่แต่ละบุคคลจะพยายามทำพฤติกรรมซึ่งเหมาะสมโดยอาศัยความเข้าใจ การยอมรับประสบการณ์ของตนเองโดยใช้เป็นสิ่งที่นำการกระทำ ในเรื่องของการยอมรับนั้นจะต้องเป็นการยอมรับโดยไม่คำนึงว่าสิ่งนั้นจะก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือก่อให้เกิดความคับข้องใจก็ตาม จุดมุ่งหมายที่สำคัญแห่งชีวิตมนุษย์ตามความคิดของโรเจอร์มีส่วนคล้ายของมาสโลว์ แนวความคิดเรื่องการยอมรับตนเองของโรเจอร์ประกอบด้วย

1. การเปิดใจกว้างรับประสบการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของแต่ละบุคคลต่อประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับ โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นประสบการณ์ทางด้านบวกหรือลบก็ตาม

2. ความจำเป็นในการดำรงชีวิต คือ ไม่ต่อต้านหรือขวางประสบการณ์ใดๆที่ผ่านเข้ามา แต่สามารถยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงชีวิตได้ และมีชีวิตอยู่ด้วยความสุข การยอมรับได้ในระดับนี้จะทำให้บุคคลนั้นสามารถที่จะเผชิญกับสิ่งใหม่ที่สำคัญกว่าอันอาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

3. ความเชื่อมั่นในตนเอง คือ มีความเชื่อในความสามารถของตนเองว่าสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆได้ด้วยตนเองโดยไม่ขึ้นกับบุคคลอื่น ยอมรับสภาพความเป็นจริงว่าตนเองพร้อมและเปิดใจกว้างในการที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่ยอมให้ผู้อื่นมากำหนดทางเดินให้ตน

4. มีความเป็นอิสระ คือมีอิสระในการที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ขึ้นอยู่กับผู้อื่นหรือการคาดหวังความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือจากสังคมใดๆ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองอยู่ตลอดเวลา

5. มีความคิดสร้างสรรค์ คือ มีความคิดริเริ่มในสิ่งที่คืออยู่ตลอดเวลา รู้จักวิธีหลีกเลี่ยงหรือสามารถเผชิญกับสิ่งต่างๆได้

แนวความคิดของโรเจอร์ คือการพัฒนาคนให้ถึงความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริงนั่นคือ การพัฒนาให้บุคคลได้ยอมรับความจริงและยอมรับตนเอง เป็นตัวของตัวเอง เมื่อได้รับรู้ว่าคุณค่าของตนเองได้รับความสำคัญจากบุคคลที่ตนเองสัมพันธ์ด้วยนั้นจะสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองขึ้น ซึ่งตรงกับแนวทางการพัฒนาของคูเปอร์สมิธ(Coopersmith, 1984) ที่จะต้องพัฒนาให้เด็กได้มีโอกาสได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นและยอมรับตนเอง ตลอดจนการที่เด็กจะได้กระทำตามสิ่งที่ตนเองปรารถนา หรือตั้งเป้าหมายไว้ และประสบผลสำเร็จตามที่ตนเองได้ตั้งเป้าหมายไว้และประสบผลสำเร็จตามที่ตนเองได้ตั้งเป้าหมายไว้

1.3.3.2 ทฤษฎีจิตสังคมของอิริคสัน (Psychosocial Theory)

อิริคสัน(ศรีเรือน แก้วกังวาน 2531 : 45-56) ได้อธิบายว่า ลักษณะความขัดแย้งทางสังคมข้อขัดแย้งนี้เกิดจากความสัมพันธ์ที่บุคคลมีกับกลุ่มบุคคลที่เป็นศูนย์กลางความผูกพัน ถ้าบุคคล

สามารถแก้ไขภาวะวิกฤติและขัดแย้งได้ด้วยดีพอสมควรก็จะทำให้เกิดลักษณะพฤติกรรมและลักษณะบุคลิกภาพที่พึงประสงค์เรื่อยไปเป็นลำดับขั้น ซึ่งส่งผลคือมีโครงสร้างบุคลิกภาพที่มั่นคง

หากบุคคลไม่สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งนี้ได้ด้วยดีก็ก่อให้เกิดปัญหาบุคลิกภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง มากน้อยหนักเบาตามความรุนแรงของข้อขัดแย้งที่แก้ไม่ตก

ข้อขัดแย้งทางจิตใจมีลักษณะแย้งกันเป็นคู่ๆ 8 ขั้นตอน ตั้งแต่วัยแรกเกิดถึงวัยสูงอายุ (แต่ที่นี้จะกล่าวไว้เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและวัยรุ่นเท่านั้น ซึ่งก็คือช่วง 4 ขั้นตอนแรก) จะต้องพัฒนาให้ถึงเป็นขั้นในโครงสร้างบุคลิกภาพอย่างสมดุลกัน บุคคลจึงจะมีโครงสร้างบุคลิกภาพอย่างมั่นคง โดยรายละเอียดของขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นที่ 1 ความไว้วางใจแย้งกับความสงสัยในน้ำใจผู้อื่น (trust vs. mistrust) ระยะนี้เป็นระยะวัยทารกแรกเกิดจนถึง 1 ขวบ ความไว้วางใจในผู้อื่นเกิดจากการที่เด็กทารกได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางกายและทางจิตใจเช่น ได้รับการดูแล คัดมูบ คลำ สัมผัส อุ้มชู นอน เล่นเสียง มีผู้พูดให้ฟัง มีผู้อยู่ใกล้ๆ เปลี่ยนผ้าให้เมื่อสกปรก กล่อมให้นอนเมื่อร้อง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทำให้ทารกได้รับความสุขสบายและความสุขใจ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าโลกนี้น่าอยู่ เมื่อมีทุกข์ร้อนก็มีผู้ขจัดปัดเป่าให้ ความรู้สึกนี้ก่อให้เกิดความไว้วางใจในบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด และขยายวงไปสู่ความไว้วางใจในตนเอง และไว้วางใจผู้อื่น

ขั้นที่ 2 ความเป็นตัวเองแย้งกับความละอายใจและไม่แน่ใจ (autonomy vs. shame and doubt) เป็นระยะอยู่ในวัยทารกตอนปลาย ทารกเริ่มรู้จักหัดควบคุมตนเองในการใช้กล้ามเนื้อ ประสาทสัมผัส มีความกระหายใคร่รู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัว และพากเพียรที่จะเป็นตัวของตัวเอง ทำอะไรด้วยตัวเอง ทารกจึงชุกชอนอยู่ไม่สุข ทารกที่ผู้เลี้ยงดูปล่อยให้เขาได้ทำอะไรดังใจปรารถนา โดยไม่เกินไปจนไปจะพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง แต่ถ้าทารกถูกควบคุมมากเกินไปก็จะเกิดความรู้สึกละอายใจและไม่แน่ใจตนเอง ซึ่งถ้ามีมากเกินไปจะทำให้ทารกผู้นั้นพัฒนาบุคลิกภาพชอบทำอะไรแอบๆ ซ่อนๆ ปิดบัง และจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ชอบทำอะไรลับๆ ไม่เปิดเผย ชอบพูดปิด แต่ทารกที่มีความเป็นของตัวเองมากเกินไปก็อาจเกิดนิสัยเข้ากับคนอื่นได้ยาก ไม่เคารพกฎสังคม ชอบทำอะไรแปลกๆ ต่อต้านสังคม ความพอดีระหว่างความเป็นตัวของตัวเองกับความละอายใจและไม่แน่ใจทำให้เขาพัฒนานิสัยรู้จักควบคุมตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเองตามความเหมาะสม มีความตั้งใจมั่นในการกระทำกิจต่างๆ รู้จักตัดสินใจด้วยตนเองว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรดีอะไรชั่ว อะไรเหมาะสมอะไรควร เหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่พึงปรารถนาในโครงสร้างบุคลิกภาพอันมั่นคง

ขั้นที่ 3 ความคิดริเริ่มแย้งกับความรู้สึกผิด (initiative vs. guilt) เป็นระยะวัยเด็กตอนต้น เด็กมีความสามารถทางกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัส พึ่งตนเองได้ดีในการเคลื่อนไหว หยิบฉวย เดิน เริ่มพูดภาษาสื่อความได้และเข้าใจภาษาพูดซึ่งเป็นภาษาแม่ด้วยดี สมรรถภาพทางกายและจิตใจเริ่มทำ

งานร่วมประสานกัน ชีวิตประจำวันของเด็กเป็นไปอย่างมีความมุ่งหมายและตัดสินใจเด็ดเดี่ยวมั่นคงกว่าเดิม เด็กอยากเรียนรู้สิ่งรอบตัว รู้จักใช้ความคิดฝันและมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นช่วงที่เด็กซุกซนมาก เด็กที่ถูกสกัดกั้นความฝันหรือห้ามไม่ให้สำรวจตรวจสอบตราสิ่งต่างๆ หรือห้ามไม่ให้เล่น ไม่ให้ทำอะไรๆ มากเกินไป จะเกิดความรู้สึกผิดและกลัวการถูกลงโทษ จนอาจพัฒนาบุคลิกภาพแบบ รู้สึกผิดหรือเป็นคนชอบหลีกหนีความจริงโดยการคิดฝัน หรืออาจชอบแสดงความก้าวร้าวเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ

ขั้นที่ 4 ระยะเอาการเอางานแข่งกับปมด้อย (Industry vs. inferiority) เป็นระยะเด็กตอนปลาย เป็นช่วงที่เด็กมีความสามารถควบคุมกิจกรรมของตน เช่น การเล่นอยู่ในความคิดฝันน้อยลง รู้จักเคารพระเบียบวินัยของบ้านและของสังคม การเข้าโรงเรียนและเรียนหนังสืออย่างเป็นเรื่องเป็นราวทำให้เด็กต้องพัฒนาคุณสมบัติเองจริงเอาจึง เพื่อเป็นการปรับตัวต่อความคาดหวังของครู พ่อแม่และเพื่อน เด็กต้องเลิกเล่นแบบเด็กทารกและเล่นฝันมาเป็นการเล่นที่มีกฎเกณฑ์ เด็กที่มีครูและพ่อแม่ช่วยเหลือแนะนำการเรียน การเล่น ตั้งความคาดหวังกับเด็กพอควร และให้อภัยเด็กเมื่อเด็กทำไม่ได้ตั้งใจ ประารถนาของตัวเองและของผู้ใหญ่ เด็กจะเกิดกำลังใจมูมานะที่จะหัดเรียน หัดเล่น และทำกิจกรรมต่างๆ ช่วงนี้เป็นเวลาฝึกฝนกิจกรรมประเภททักษะต่างๆ ให้แก่เด็กได้อย่างดีเลิศ เช่น การกีฬา การดนตรี งานบ้าน และสุขนิสัยต่างๆ ซึ่งจะติดตัวเด็กไปจนตลอดชีพ ในทางกลับกันเด็กที่ไม่มีผู้ใหญ่คอยแนะนำให้กำลังใจ หรือตั้งความคาดหวังในตัวเด็กเกินความสามารถเฉพาะตัวของเด็ก จะทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณเองด้อยค่าไร้ความสามารถ ความรู้สึกเช่นนี้ถ้ามีมากๆ จะก่อให้เกิด ปมด้อย ในตัวเด็ก ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพในระยะต่อมา

ตามทฤษฎีของอิริคสัน เด็กจะพัฒนาได้ติดตามขั้นพัฒนาการทางสังคมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่เด็กได้รับ เด็กที่อยู่ในช่วงที่กำลังสนใจสิ่งแวดล้อม อยากรู้ อยากเห็น และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว การส่งเสริมโดยการเปิดโอกาสให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเองในการกระทำสิ่งต่างๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมตามขั้นพัฒนาการ

1.3.3.3 ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of needs)

มาสโลว์ (ศรีเรื่อน แก้วกังวาน 2531 :103-106) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ โดยกล่าวว่ามนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องมีความต้องการ และความต้องการนั้นเริ่มมาจากความต้องการซึ่งอยู่ในระดับต่ำที่สุด จนไปถึงความต้องการในระดับสูงสุด ซึ่งเขาแบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 5 ขั้น คือ

1. ความต้องการทางสรีระหรือความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) มาสโลว์อธิบายว่า มนุษย์ต้องได้รับการตอบสนองทางสรีรวิทยาเป็นปฐมฐานก่อน เช่น มีอาหารรับประทาน มีที่อยู่อาศัย มียารักษาโรค มีเครื่องนุ่งห่มกันร้อนกันหนาว ฯลฯ จึงมีพัฒนาการ

ความต้องการประเภทอื่นๆ ตามมาได้ ถ้าความต้องการอันดับแรกยังไม่ได้รับการตอบสนองพอเพียง แรงจูงใจอื่นๆ ก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ (Safety needs) คือแรงจูงใจเพื่อความปลอดภัยแห่งตนเองและทรัพย์สิน เมื่อความต้องการอันดับแรกได้รับการตอบสนองแล้ว ต่อมาก็เกิดความต้องการที่จะรักษาชีวิตของตน ทรัพย์สินของตน ฯลฯ ให้มั่นคงปลอดภัย ถ้าไม่ได้รับการตอบสนอง มนุษย์ก็จะเกิดอาการประสาทหวั่นไหว เขาเชื่อว่าความกลัวหลายๆ อย่างตั้งแต่ระดับสามัญจนถึงระดับผิปกตินั้น เกิดจากการไม่ได้รับการตอบสนองความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเพียงพอ

3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love and belonging) คือแรงจูงใจที่จะปรารถนาให้ตนเป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะให้ทุกคนยอมรับเป็นสมาชิก

4. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า (Esteem needs) คือแรงจูงใจแสวงหาและรักษาเกียรติยศทั้งโดยตนเองสำนึกและผู้อื่นกล่าวขวัญยกย่องเชิดชู มาสโลว์กล่าวว่าศักดิ์ศรีที่สำคัญต่อความมีสุขภาพจิตดีคือ ความรู้สึกนับถือและเคารพตนเอง กับการได้รับการนับถือจากผู้อื่นที่มีใช้ลักษณะฉาบฉวยจอมปลอม

5. ความต้องการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงและพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตน (Need of self actualization) เป็นความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงของตน กล่าวที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของชีวิต รู้จักถนัดชอบของตนเอง มีความจริงใจต่อตนเองปรารถนาที่จะเป็นคนที่ดีที่สุดเท่าที่จะมีความสามารถทำได้ ทั้งด้านสติปัญญา ทักษะ และอารมณ์ความรู้สึกยอมรับตนเองทั้งส่วนดี ส่วนเสียเปิดโอกาสให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิต เผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ

ความต้องการทั้ง 5 ขั้นของมาสโลว์ได้ถูกจัดลำดับตามความสำคัญ โดยเริ่มจากความต้องการในระดับที่ต่ำสุดไปจนถึงระดับสูงสุด ความต้องการในขั้นสูงสุดจะ ไม่มีความสำคัญหรือไม่ปรากฏจนกว่าจะได้รับความพึงพอใจในขั้นที่ต่ำกว่า เมื่อความต้องการในระดับต่ำกว่าได้รับความพึงพอใจแล้วความต้องการในระดับสูงขึ้นไปจะตามมา ดังนั้น ผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองความต้องการเพื่อพัฒนาให้เด็กเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือพ่อแม่ ครู ต้องช่วยให้เด็กผ่านความต้องการทั้ง 4 ขั้นแรกก่อนจึงจะสามารถพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพได้

จากแนวความคิดและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่าประสบการณ์ต่างๆ ในเรื่องที่ดีที่บุคคลได้รับ ทั้งจากสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเขาตั้งแต่เยาว์วัยและช่วงเวลาต่อๆ มาล้วนมีผลต่อการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของตัวบุคคลทั้งสิ้น หากปราศจากการได้รับประสบการณ์ที่ดี หรือได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดีเก็บสะสมไว้มากๆ ก็เป็นการยากที่บุคคลจะพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นมาอยู่ในระดับสูงได้

เท่าที่กล่าวมา จะเห็นว่าการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญอย่างมากต่อจิตใจ และบุคลิกภาพ ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างมากจึงสมควรที่จะส่งเสริมพัฒนาการเห็นคุณค่าตนเองในเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

1.4 องค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตนเอง

เกดส์ (เพียว ผลภาค. 2539:22 ; อ้างอิงจาก Barry. 1989:99-100 ; citing Gates. 1978)

ได้แบ่งการเห็นคุณค่าในตนเองเป็น 4 องค์ประกอบ คือ

1. ความรู้สึกต่อร่างกายตนเอง (The Body Self) หมายถึง บุคคลคิดและรู้สึกต่อรูปร่างและหน้าที่ของร่างกาย ตลอดจนความสามารถของหน้าที่พื้นฐานของร่างกาย
2. ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น (The Interpersonal Self) เป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองที่บุคคลคิดและรู้สึกเกี่ยวกับวิธีที่เขามีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นคนที่สนิทสนมคุ้นเคยหรือบุคคลที่พบกันโดยบังเอิญ
3. ความรู้สึกของตนเอง (The Achieving Self) หมายถึง สิ่งที่บุคคลคิดและรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถของเขานำเขาไปสู่ความสำเร็จในชีวิตครอบครัว การทำงาน และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน
4. ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง (The Identification Self) เป็นความรู้สึกทางนามธรรมและพฤติกรรมแสดงความสนใจทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ

กูเปอร์สมิธ (ชนัฐจารี เขียวชะอุ่ม. 2549:30 ; อ้างอิงจาก Coopersmith. 1981:118-119)

กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง มีองค์ประกอบ 2 ประเภท คือ องค์ประกอบภายในบุคคล และองค์ประกอบภายนอกบุคคล

องค์ประกอบภายในบุคคล หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคนที่มีผลทำให้ความภาคภูมิใจตนเองของแต่ละบุคคลต่างกัน ได้แก่ ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ ภาวะทางอารมณ์ ค่านิยมส่วนบุคคล ระดับความมุ่งมั่น รวมถึงลักษณะทางกายภาพของบุคคล

องค์ประกอบภายนอกบุคคล หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งส่งผลให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจในตนเองที่แตกต่างกัน ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียนและการศึกษา สถานภาพทางสังคม รวมถึงกลุ่มเพื่อน

มาสโลว์ (นวลละอ อสุภาผล. 2527:269) ได้แบ่งความต้องการได้รับการนับถือยกย่อง (Self-Esteem Needs) ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความต้องการนับถือตนเอง (Self-Respect) คือความต้องการมีอำนาจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความแข็งแรง มีความสามารถในตนเอง มีผลสัมฤทธิ์ ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น และ

มีความเป็นอิสระ ทุกคนต้องการที่จะรู้สึกว่าเขามีคุณค่า และมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในงานภารกิจต่างๆ และมีชีวิตที่ดี

2. ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Esteem from Others) คือ ความต้องการมีเกียรติยศ การได้รับการยกย่อง ได้รับการยอมรับ ได้รับการความสนใจ มีสถานภาพ มีชื่อเสียง เป็นที่กล่าวขาน และเป็นที่ยอมรับนับถือ มีความต้องการที่จะได้รับการยกย่องชมเชยในสิ่งที่เขากระทำ ซึ่งทำให้รู้สึกว่าคุณค่า ความสามารถของเขาได้รับการยอมรับ

แมคเคย์ และกอร์ (เพียวี ผลภาค. 2539:22 ; อ้างอิงจาก Taylor. 1982 : 120 ; citing Makay and Gaw. 1975) ได้แบ่งส่วนประกอบของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การยอมรับนับถือตนเอง เป็นความรู้สึกที่มีคุณค่าที่ได้รับจากการมีความเชื่อมั่นในตนเอง และเป็นผลให้มีความเชื่อว่า “ฉันเป็นคนมีความสามารถ เพราะฉะนั้นชีวิตฉันจึงเป็นสิ่งที่มีความค่า”
2. ความเชื่อมั่นใจตนเอง เป็นผลรวมจากการประเมินแต่ละบุคคลที่สามารถเผชิญและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

ปรีชา ธรรมา (2547:48) กล่าวว่า คุณลักษณะด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่นเดียวกับคุณลักษณะด้านอื่นๆ ของบุคคลเป็นผลมาจากองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล

องค์ประกอบภายในตัวบุคคล ได้แก่ ลักษณะทางร่างกาย สภาพจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การงาน ค่านิยมส่วนตน และระดับความมุ่งมั่นในชีวิต ฯลฯ

องค์ประกอบภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนและในชุมชนที่อยู่อาศัย ฯลฯ

อุมารพร ตรังคสมบัติ (2543:14-16) ได้แบ่งไว้ 2 ประการ คือ

1. ความตระหนักถึงคุณค่าของตน (Self-respect) หมายถึง การมีความเชื่อมั่นว่าตนเป็นคนที่มีคุณค่า และมีความหมาย มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่น มีสิทธิและมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ ได้รับในสิ่งที่ตนมุ่งหวัง และมีชีวิตที่มีความสุขได้เช่นเดียวกับผู้อื่น
2. ความเชื่อมั่นในความสามารถของตน (Self-efficacy) หมายถึง ความตระหนักว่าตนสามารถที่จะคิด เข้าใจ เรียนรู้ คัดสินใจ แก้ปัญหาและเผชิญหน้ากับความท้าทายหรืออุปสรรคต่างๆ ในชีวิตได้ เป็นความไว้วางใจในตนเอง ว่ามีความสามารถ มีพลัง มีประสิทธิภาพ และพึ่งพาตนเองได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอจะสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตนเอง มี 2 องค์ประกอบด้วยกัน คือ องค์ประกอบภายในตัวบุคคล และองค์ประกอบภายนอกตัวบุคคล ซึ่ง

เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น โดยส่งผลต่อการประเมินคุณค่าในตนเองที่อาจจะเป็นไปในลักษณะที่สูงขึ้นหรือต่ำลงได้

1.5 ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง

ลักษณะต่างๆ ของการเห็นคุณค่าในตนเองได้บ่งบอกให้ทราบถึงบุคลิกภาพที่ต่างกัน อย่างชัดเจน อันเป็นผลพวงจากพัฒนาการของแต่ละคน (ปรีชา ธรรมา. 2547:49) บุคคลที่มีความนับถือในตนเองสูง จะมองว่าเป็นคนที่มีคุณค่ามีความหมาย และสิ่งที่คืออยู่ภายใน เมื่อมองแบบนี้ก็จะมีความสงบในจิตใจ พึงพอใจในตนเอง รักตนเอง รู้ว่าตนสามารถทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ได้ ไม่อิจฉาริษยา ไม่รู้สึกด้อยค่า นอกจากนี้เขายังมองตนเองว่าเป็นคนเก่ง มีความสามารถ ดังนั้นเขาจะมีความเชื่อมั่น กล้าคิด กล้าทำ กล้าเผชิญกับปัญหา ถือว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เมื่อล้มแล้วก็ยังกล้าลุกขึ้นมาสู้ต่อ ส่วนผู้ที่มีความนับถือตนเองต่ำจะมีลักษณะตรงข้าม คือ รู้สึกว่าตนไร้ค่า ไม่มีความหมาย ไม่มีความสำคัญอะไร ไม่มีอะไรดี ขาดความเชื่อมั่น ท้อถอยง่าย ขาดแรงจูงใจ ไม่มีความสุขในตนเอง ถ้าหากเป็นมากก็อาจกลายเป็นคนหวาดระแวง ขี้โอ้อวด วิตกกังวล และอาจซึมเศร้าจนถึงขนาดฆ่าตัวตายได้(อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2543:12-13)

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลสามารถแสดงออกมาให้เห็นได้จากลักษณะท่าทาง น้ำเสียง คำพูด และการกระทำที่เป็นการแสดงออกอย่างรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว (อัมพวรรณ อิมท้าว. 2547:17 ; อ้างอิงจาก Coopersmith. 1984:5) ซึ่งลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำมีดังนี้

บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง	บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ
- รับรู้คุณค่าของตนเองตามความเป็นจริง - ตระหนักถึงศักยภาพทั้งหมดของตนเอง - จิตใจเปิดกว้าง ขอมรับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง - สามารถแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ - มีความกระตือรือร้น มานะพยายาม - มีความเชื่อมั่นในตนเอง - มีความสามารถในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ - ไม่กลัวการเสี่ยงเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ - ไม่เป็นทุกข์มากนัก เมื่อทำอะไรไปแล้วไม่เกิดผลดี - มักจะเป็นผู้นำในการอภิปราย - มีความเป็นตัวของตัวเองในการแสดงความคิดเห็น - ไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ - มีความคิดสร้างสรรค์ - มองโลกในแง่ดี - มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า - พึ่งพอใจและเคารพตนเอง - รับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ขอมรับตนเอง - ขอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น - ใส่ใจและรับรู้ความรู้สึกรู้สึกของผู้อื่น - ใช้กลไกการปรับตัวป้องกันตนเองน้อย - มักริเริ่มสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นก่อน - มีความยืดหยุ่น - มีความวิตกกังวลน้อย - โดยภาพรวมแล้ว มีความสุข และใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ	- ไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง - มองตนเองว่าเป็นคนไม่ดี ไร้ค่า ไม่มีความสามารถ มีข้อบกพร่อง - ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นแตกต่างไปจากคนอื่น - มีความวิตกกังวลสูง - รู้สึกไม่เป็นสุข - ไม่มีความพยายามที่จะทำงานขากลำบาก - เมื่อพบอุปสรรคก็ท้อถอย - หลีกเลี่ยงการเผชิญกับปัญหา - ไม่มีความยืดหยุ่น - ยึดติดอยู่กับสิ่งที่รู้จักและคุ้นเคย - หลีกเลี่ยงการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น - มักจะคล้อยตามผู้อื่น - มีความอับอายสูง - ไม่กล้าปฏิเสธสิ่งที่ตนเองไม่ต้องการ - กลัวการตัดสินใจของคนอื่นต่อตนเอง - รู้สึกว่าตนเองด้อย - กลัวการทำให้คนอื่นโกรธ - หวั่นไหวต่ออิทธิพลของสังคม - มักนำความคิดของบุคคลอื่นมาใส่ใจ - มักคิดว่ากลุ่มเพื่อนไม่ให้การยอมรับแก่ตน - มักไม่ให้ความสนใจกับเรื่องอื่น - เกิดความรู้สึกเสียใจ น้อยใจบ่อยๆ - มีอาการเครียดทางประสาท - ไม่ใส่ใจกิจกรรมทางสังคม - มีความคาดหวังความสำเร็จของชีวิตอยู่ในระดับต่ำ - มักได้รับความทุกข์จากอาการจิตประสาทแปรปรวน เช่น วิตกกังวล นอนไม่หลับ ปวดศีรษะ กัดเล็บ หัวใจเต้น ชีพเสว้า

ที่มา : คูเปอร์สมิธ (ปรีชา ธรรมา. 2547:48-49 ; อ้างอิงจาก Coopersmith. 1981)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอจะสรุปได้ว่า ลักษณะของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงนั้น จะเป็นคนที่มิตศนคติและความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีบุคลิกภาพที่ดี มองโลกในแง่ดี มีความสามารถในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จได้ ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ โดยจะมีลักษณะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความวิตกกังวล เก็บตัว คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถเพียงพอ ทำให้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จลดน้อยลง

1.6 การวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการประเมินจากความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ซึ่งวัดได้ค่อนข้างยาก เพราะต้องอาศัยข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น การสัมภาษณ์บิดา มารดา การเฝ้าดูพฤติกรรม และการให้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตนเองด้วยตนเอง เป็นต้น ซึ่งได้มีผู้สร้างแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองโดยวิธีการรายงานตนเองและได้แปลแบบสอบถามเป็นภาษาไทยหลายฉบับ เช่น Rosenberg's Self-Esteem Scale, Robin's Self-Esteem Scale, Coopersmith Self-Esteem Inventory โดยแบบสอบถามเหล่านี้ใช้ประเมินภาพรวมของการเห็นคุณค่าในตนเอง (สุวรรณี พุทธิศรีและชัชวาลย์ ศิลปกิจ. 2541:359) เป็นต้น โดยการพัฒนาแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งใช้วิธีรายงานตนเองอย่างมีมาตรฐานนั้น ผู้สร้างควรกำหนดให้มีสเกลการตอบไม่ตรงกับความเป็นจริงในแบบวัดของตนเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ตอบแบบวัด ตอบในลักษณะที่ทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น นอกจากนี้ควรมีการศึกษาวิธีการรายงานตนเองเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสอดคล้องกับการประเมินพฤติกรรมจากบุคคลต่างๆ เช่น นักจิตวิทยา พ่อแม่ ครูอาจารย์และเพื่อนหรือไม่ ซึ่งในแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองโดยทั่วไปมักขาดคุณสมบัติดังกล่าว เช่น Tennessee Self-Concept Scale จะมีเฉพาะสเกลการตอบไม่ตรงกับความจริง Rosenberg's Self-Esteem Scale ไม่มีทั้งสเกลการตอบไม่ตรงกับความเป็นจริงและการประเมินพฤติกรรมจากบุคคลอื่น เป็นต้น ในขณะที่แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ (Coopersmith 1984) นั้นมีคุณสมบัติทั้ง 2 ลักษณะ กล่าวคือ มีทั้งสเกลการตอบไม่ตรงกับความเป็นจริงและการประเมินพฤติกรรมจากบุคคลอื่น(กาญจนา ชิตประเสริฐ. 2547:64-65)

คูเปอร์สมิธ (กาญจนา ชิตประเสริฐ. 2547:65 ; อ้างอิงจาก Coopersmith. 1984:5-6) ได้สร้างแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งใช้รูปแบบการรายงานตนเอง โดยสร้างแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง 3 ฉบับ คือ ฉบับนักเรียน(School Form) ฉบับสั้น(School Short Form) และฉบับผู้ใหญ่ (Adult Form)

ในงานวิจัยขั้นนี้ผู้วิจัยจึงได้นำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองฉบับนักเรียนของคูเปอร์สมิธที่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 8-15 ปีมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองที่คณะผู้วิจัยใช้ในการศึกษาคั้งนี้

1.7 แนวทางการพัฒนาและการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

กูเปอร์สมิธ (รัศมิ โพนหกล้า. 2543:30 ; อ้างอิงจาก Coopersmith. 1981) ได้สรุปไว้ว่า การเสริมสร้างให้บุคคลมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มสูงขึ้น มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. การได้รับความนับถือ การยอมรับ ความสนใจ ความเอาใจใส่จากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต
2. การประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ ซึ่งจะทำให้เป็นที่รู้จักและมีผลต่อสถานภาพและตำแหน่งในสังคม โดยมีปัจจัยย่อยๆ ที่จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าคุณค่าประสบความสำเร็จ คือ
 - 2.1 การมีความสามารถที่จะมีอิทธิพลและควบคุมคนอื่นได้ ซึ่งแสดงถึงความมีอำนาจ
 - 2.2 การได้รับการยอมรับ ความสนใจ และความรักใคร่ ซึ่งทำให้บุคคลรู้สึกว่าคุณค่ามีความสำคัญ
 - 2.3 การเป็นบุคคลที่มีศีลธรรม จรรยา ตามมาตรฐานสังคม ซึ่งแสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีคุณงามความดี น่าเชื่อถือศรัทธา
 - 2.4 การประสบความสำเร็จสมความมุ่งมั่น ซึ่งแสดงถึงการมีความสามารถ
3. การได้กระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนา
4. การไม่ใส่ใจต่อสิ่งที่จะทำให้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง เช่น การไม่สนใจต่อข้อวิจารณ์ของคนอื่น

เจอร์ดาโน และอีเวอร์รี (ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา. 2539:20-21 ; อ้างอิงจาก Girdano and Every. 1979:146-149) ได้เสนอวิธีการ 3 ประการ ในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างได้ผลมีดังนี้

1. การใช้ภาษาเชิงบวก หมายถึง กระบวนการที่บุคคลให้การเสริมแรงภาพลักษณ์ของตน (Self-Image) โดยชี้ให้เห็นถึงลักษณะทางบวกของตนเอง เช่น ลักษณะบุคลิกภาพที่เป็นลักษณะเด่นหรือบุคลิกภาพที่น่าภาคภูมิใจ
2. การยอมรับคำยกย่องชมเชย คือ เมื่อมีบุคคลใดยกย่องชมเชยก็แสดงการยอมรับโดยปราศจากท่าทีหรือคำตอบที่แสดงการถ่อมตน แต่ควรใช้ประโยคแสดงความยินดีแทน วิธีนี้จะเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมอันจะทำให้บุคคลประทับใจและมองตนเองในทางบวกมากขึ้น
3. การฝึกพฤติกรรมการกล้าแสดงออก เป็นวิธีที่จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมในเชิงบวก

บรูค (รัศมี โพนเมืองหล้า. 2543:41 ; อ้างอิงจาก Brooks. 1992:544-548) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก ดังนี้

1. พัฒนาความรับผิดชอบและการให้ความช่วยเหลือต่อส่วนรวม
2. เปิดโอกาสให้คิดทางเลือกและการตัดสินใจแก้ปัญหา
3. เสริมสร้างวินัยในตนเองโดยการสร้างแนวปฏิบัติและคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมา
4. ให้การสนับสนุน สร้างกำลังใจและให้ข้อมูลย้อนกลับด้านบวก
5. ช่วยให้เด็กรู้สึกยอมรับความล้มเหลวหรือความผิดพลาด

แซสซี (ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา. 2539:21 ; อ้างอิงจาก Sasse. 1987:48) ได้เสนอการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองด้วยวิธีการดังนี้

1. สร้างความมั่นใจในตนเอง โดยพยายามนึกถึงความสำเร็จในวันข้างหน้าของชีวิต
2. ระลึกถึงงานที่ตนทำได้สำเร็จแล้วให้รางวัลเป็นสินน้ำใจหรือชมเชยตนเองหรือให้สิ่งที่มีความหมายแก่ตน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลเกิดความรู้สึกที่ดีต่องานที่ทำมากขึ้น
3. บันทึกความสำเร็จที่ได้รับ สิ่งที่ทำได้ดีเป็นเวลาติดต่อกันหลายสัปดาห์ หรือหลายๆ เดือน

บรูโน (เพยาว์ ผลภาค. 2539:31 ; อ้างอิงจาก Bruno. 1983:363) กล่าวถึงวิธีการสร้างเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไว้ 4 ประการคือ

1. ใช้การเสนอแนะ หรือให้ข้อคิดโดยตรง (Direct Suggestion) อาจจะเป็นการให้ข้อคิดหรือข้อเสนอแนะโดยผู้อื่น หรือโดยตนเอง วิธีนี้เป็นการให้ข้อมูลที่มีผลกระทบให้เกิดกำลังใจ และสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ แต่จะต้องได้รับการเสริมแรงโดยเหตุการณ์ทางบวกที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งจะต้องดำเนินการในข้อต่อไปด้วย
2. สร้างผลสำเร็จให้กับตนเองมากขึ้น เพียรพยายามสร้างความสำเร็จเป็นวิถีทางที่จะเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง แต่อย่างไรก็ตามการประสบความสำเร็จเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอการที่บุคคลมีความสุขกับชีวิตก็เป็นสิ่งสำคัญด้วยเช่นกัน
3. ลดความคาดหวังลง เป็นการลดความอยากได้ หรือความคาดหวังต่างๆ ลง ซึ่งเป็นวิธีการลดความทุกข์ที่ตรงกับหลักการและปรัชญาของชาวตะวันออก เป็นวิถีทางของชาวพุทธ
4. การยุติการประมาณค่าของตนเอง ซึ่งอธิบายได้โดยใช้หลักทฤษฎีว่าด้วยเหตุผลและอารมณ์ (Rational-Emotive Therapy) ของแอลเบอร์ท เอลลิส ที่เห็นว่ามนุษย์เรานั้นเพียงแค่มีชีวิตอยู่ก็มีคุณค่าแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องประมาณค่าของตนต่อไปอีก ด้วยความคิดนี้จึงเชื่อว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคลจะเพิ่มขึ้นได้ ถ้าบุคคลนั้นเลิกพิจารณาตัดสินค่าของตนเอง

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและการเสริมสร้างคุณค่าในตนเอง พอจะสรุปได้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีการให้ การยอมรับ ด้วยการรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้เกิดการเข้าใจและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งอาจจะมีการจัดกิจกรรมให้แก่ปัญหาร่วมกัน โดยใช้กระบวนการกลุ่ม เพราะกระบวนการกลุ่มจะเป็นกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลมีการวิเคราะห์และแก้ปัญหาร่วมกัน โดยใช้ปัญหาแบบปลายเปิด เพื่อที่จะสามารถคิดด้วยเหตุผลอย่างอิสระ และสามารถประสบความสำเร็จในการคิดแก้ปัญหา ซึ่งก็จะทำให้แต่ละบุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น รวมทั้งมีความรู้สึกและทัศนคติที่ดีต่อบุคคลอื่นมากขึ้นด้วย

2. กลุ่มสัมพันธ์

2.1 ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์

มีผู้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้หลายทัศนะ ดังนี้

บอนเนอร์ (เขวพา เดชะคุปต์. 2517:29; อ้างอิงจาก Bonner. 1959 :10) ให้ความหมายของไว้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง แรงผลักดันที่เกิดจากการที่บุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์ มีการสื่อสาร และมีการปรับตัวเข้าหากัน ซึ่งจะก่อให้เกิดพลังขึ้นภายในกลุ่ม ขนาดของพลังที่เกิดขึ้นนี้จะมากหรือน้อยต่างกันออกไปตามสถานการณ์ของแต่ละกลุ่ม

ทิสนา แจมมณี (2522) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง วิทยาการแขนงหนึ่งที่พยายามศึกษาเรื่องกลุ่มคนเพื่อให้ได้ซึ่งความรู้ที่จะนำไปใช้เพื่อปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของคนอันจะเป็นประโยชน์ในด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และปรับปรุงการทำงานของกลุ่มคนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ชาญ ธีรพิทยากุล (อ้างอิงจาก นิรันดร์ จุลทรัพย์ 2542:96) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า หมายถึง การศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มย่อยซึ่งอยู่กันอย่างสนิทชิดใกล้กัน มีการเผชิญหน้ากันแบบซึ่งหน้า พฤติกรรมของบุคคลดังกล่าวคือการแสดงออกต่อกันที่เรียกว่า “ปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์” เพื่อต้องการศึกษาว่าบุคคลในกลุ่มจะแสดงต่อกันอย่างไร บุคคลเมื่อมารวมกลุ่มทำงานกันนั้น จะทำให้เกิดกำลังหรือพลังที่ต้องการมีการพึ่งพาอาศัยกันดังที่เรียกกันว่า “พลวัต”

หลุย จำปาเทศ (อ้างอิงจาก นิรันดร์ จุลทรัพย์ 2542:96) กล่าวว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการเคลื่อนไหวของกลุ่มไปตามธรรมชาติของกลุ่ม หรือไปตามกลไกใดกลไกหนึ่งวิธีใดวิธีหนึ่ง โดยจะมีแรงผลักดันหรืออิทธิพลบังคับจากภายนอก ภายใน หรือไม่ก็ตามแต่กลุ่มหรือสมาชิกของกลุ่มจะเป็นผู้ประพฤติกปฏิบัติให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ของกลุ่มนั้นๆ

✧ นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2542:97) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ จะเกี่ยวข้องกับสาเหตุเบื้องหลังของพฤติกรรมในกลุ่มจะช่วยอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มศึกษา ถึงพลังหรือเงื่อนไขต่างๆ เกี่ยวกับธรรมชาติและพฤติกรรมของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่ม โดยส่วนรวม เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้ถ่ายทอด ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของกลุ่มสัมพันธ์

✧ ทองเรือน อมรัชกุล (2523 : 27) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง แรงปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (Interacting Force) ซึ่งแรงต่างๆ เหล่านี้จะรวมตัวกันและ ดำเนินการเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของกลุ่ม

✧ สุภาวดี บุญญวงศ์ (2527 : 130) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มคน เช่น ธรรมชาติของคน ธรรมชาติของกลุ่ม พฤติกรรมของบุคคล ลักษณะการรวมตัวกันของกลุ่ม องค์ประกอบที่สำคัญของกลุ่ม กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม แรงผลักดันต่างๆ ที่มีอิทธิพลของกลุ่ม บทบาทของสมาชิกกลุ่ม กระบวนการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา ตลอดจนการแปลความหมายของพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม โดยอาศัยประสบการณ์กลุ่มเป็นหลัก เหล่านี้ เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่ศึกษาได้เข้าใจเรื่องของกลุ่มดีขึ้น นำความรู้เหล่านี้ไปใช้ในการปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคน อันเป็นประโยชน์ในด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และปรับปรุงการทำงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

✧ อังสุธร ถิ่นหลวง (2542) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการการเรียนรู้ที่สมาชิกกลุ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ได้รับความรู้อย่างกว้างขวางเป็นการพัฒนาตนเอง เป็นการลดความวิตกกังวลและความตึงเครียด ช่วยในการ แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ตนเองหรือสมาชิกกำลังประสบอยู่ให้หมดไป ซึ่งเป็นประโยชน์ในการที่จะก่อให้เกิด พฤติกรรมกล้าแสดงออก

✧ พนม ลิ้มอารีย์ (2529 : 1) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง ขบวนการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในกลุ่ม ซึ่งในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาร่วม สังสรรค์ ทำกิจกรรมหรือมาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

✧ คมเพชร ฉัตรสุกกุล (2530 : 20-21) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ สรุปได้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การที่สมาชิกทั้งหลายในกลุ่มพยายามช่วยกันทำกิจกรรมให้ดำเนินไปด้วยความ เรียบร้อย กลุ่มสัมพันธ์นี้จะช่วยอธิบายการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นภายในกลุ่ม รวมทั้ง กระบวนการการตีความหมายของพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคน โดยอาศัยประสบการณ์กลุ่มและมักจะ เกี่ยวข้องกับคำถามที่ว่า “ทำไมสมาชิกในกลุ่มจึงมีความประพฤติเช่นนั้น” “ทำไมบางกลุ่มจึงดำเนิน กิจกรรมได้สำเร็จ” กลุ่มสัมพันธ์ยังช่วยให้เข้าใจกระบวนการในการทำงานร่วมกัน การเลือกจุดมุ่งหมาย

ของกลุ่ม การเสนอแนะและประเมินผล วิธีการดำเนินการ การตัดสินใจ การวางแผนเพื่อการปฏิบัติและการดำเนินการตามแผนนั้น

ทราตรี ทาผัด (2532 : 11) สรุปว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง เทคนิคและสาขาวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในความร่วมมือกันทำกิจกรรม โดยใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จตามจุดหมาย ซึ่งจะประกอบขึ้นต่อสมาชิกและกลุ่มในการปรับปรุงพัฒนาตนเองและกลุ่มต่อไป

ทศพร มณีศรีจำ (2539 : 30) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนและกลุ่มคนรวมทั้งเรียนรู้ว่าคนหรือกลุ่มคนมีอิทธิพลต่อกันอย่างไรและทำอะไรจึงจะอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำงานร่วมกันได้ดีและได้ผลงานที่ดี

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 26) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) ไว้พอสรุปว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การที่คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความคิด มีการกระทำ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีแรงจูงใจร่วมกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยที่แต่ละคนในกลุ่มที่มีอิทธิพลและได้รับอิทธิพลต่อกันและกัน แต่อาจมีวัตถุประสงค์ร่วมกันหรือไม่ก็ได้

ชนัฐาร์ เขียวชะอุ่ม (2549) สรุปได้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีการกระทำ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีจุดหมายหรือจุดประสงค์ไปในทิศทางเดียวกัน

จากความหมายที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การที่คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการสื่อสาร มีการปรับตัวเข้าหากัน ร่วมมือกันทำกิจกรรม โดยมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคน ซึ่งจะประกอบขึ้นในการทำงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ความสำคัญของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กลุ่มสัมพันธ์อาศัยแนวคิดพื้นฐาน 2 ประการ คือ ปรัชญาการสอนแบบพัฒนาการ เพื่อพัฒนาสังคมประชาธิปไตยและการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ กลุ่มความสัมพันธ์เป็นวิทยาการแขนงหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องของกลุ่ม วิทยาการด้านนี้จะครอบคลุมเนื้อหาเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ ลักษณะของกลุ่ม การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ ตลอดจนการพัฒนาความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น การใช้วิธีการกลุ่มจะส่งเสริมด้านจิตใจมากกล่าวคือ จะมีการเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้ทางความรู้สึก มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนเปิดเผยความรู้สึก มีการแสดงพฤติกรรมที่ตรงกับความรู้สึกของตน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (ทิสนา เขมมณี, 2522 : 18) กระบวนการกลุ่มจะช่วยฝึกทักษะที่สำคัญดังนี้

1. ทักษะด้านสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น การรับผิดชอบต่อหน้าที่ การรู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่น
2. ทักษะการค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การฟัง การพูด การอ่าน และการรายงาน
3. ทักษะด้านปัญญา (Intellectual Skill) ได้แก่ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล
4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การเป็นผู้นำแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (วิไลวรรณ สันตะวาณิช, 2522 : 20)

การเรียนรู้ดังกล่าวสามารถนำไปใช้สถานการณ์ต่างๆ นอกเหนือจากห้องเรียน เช่น ทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคม การแก้ปัญหาในอนาคต การพัฒนาสังคมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (สุรินทร์ คล้ายรามัญ, 2539 : 32) ทักษะดังกล่าวช่วยให้ผู้ผ่านกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาสังคม อารมณ์ สติปัญญา และการแสดงออกที่สร้างสรรค์ ย่อมจะนำมาซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์

ทิสนา เขมมณี (2545 : 6-9) ได้กล่าวถึงทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ สรุปได้ดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีสถาน (Field Theory) ของเคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญคือ

- 1) โครงสร้างของกลุ่ม เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน
- 2) การรวมกลุ่มแต่ละกลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มในรูปของการกระทำ ความรู้สึก และความคิด
- 3) การปฏิสัมพันธ์ในรูปของการกระทำ ความรู้สึก และความคิดจะก่อให้เกิดโครงสร้างของกลุ่มแต่ละครั้ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม
- 4) สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากัน และช่วยกันทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

2.3.2 ทฤษฎีระบบ (System Theory) ของนิวคอมบ์ (Newcombs) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญคือ

- 1) กลุ่มจะประกอบไปด้วยโครงสร้างหรือระบบ ซึ่งจะมีการแสดงบทบาทและการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก ซึ่งถือว่าเป็นตัวป้อน (Input) เพื่อให้ได้ผลผลิต (Output) อย่างใดอย่างหนึ่ง
- 2) การแสดงบทบาทตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก จะกระทำได้โดยการสื่อสารระหว่างกัน (Communication) และจากการเปิดเผยตนเองในกลุ่ม

2.3.3 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Orientation) ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

- 1) การที่บุคคลจะมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มนั้นต้องมีสิ่งจูงใจ ซึ่งอาจเป็นรางวัลหรือผลจากการทำงานในกลุ่ม
- 2) ในการรวมกลุ่ม บุคคลจะมีโอกาสแสดงตนอย่างเปิดเผย หรือใช้กลวิธีปกป้องตนเอง (Defense Mechanism) โดยวิธีการต่างๆ ดังนั้นการใช้แนวคิดความคิดนี้ในการวิเคราะห์กลุ่ม โดยการให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง ตามวิธีการบำบัดทางจิต (Therapy) จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดีมากขึ้น

2.3.4 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) ของเบลล์ (Bales) และโฮมาน (Homans) และไวท์ (Whyte) แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้ คือ

- 1) กลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์โดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (Activity)
- 2) ปฏิสัมพันธ์จะเป็นปฏิสัมพันธ์ทุกๆ ด้าน คือ
 - ปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (Physical Interaction)
 - ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (Verbal Interaction)
 - ปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ (Emotion Interaction)
- 3) กิจกรรมต่างๆ ที่จะทำการผ่านการทำปฏิสัมพันธ์นี้จะช่วยก่อให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก (Sentiment) ขึ้น

2.3.5 ทฤษฎีสังคมมิติ (Sociometric Orientation) ของโมเรโน (Moreno) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

- 1) การกระทำและจริยธรรมหรือขอบเขตการกระทำของกลุ่มจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะศึกษาได้โดยให้สมาชิกเลือกมีสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน
- 2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์คือ การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) และการใช้แบบทดสอบทางสังคมมิติ (Sociometric Test)

2.3.6 ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการใช้หลักจิตวิทยาต่างๆ เกี่ยวกับการรับรู้ การเรียนรู้ ความคิดความเข้าใจ การให้แรงจูงใจ ฯลฯ จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในแง่การรวบรวมข้อมูล

2.3.7 ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม (Group Syntality Theory) ของแคทเทล (Cattell) ทฤษฎีนี้อาศัยหลักการจากทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) คือ กฎแห่งผล (Law of Effect) เพื่ออธิบายพฤติกรรมกลุ่ม แนวคิดในทฤษฎีนี้ประกอบด้วย

2) ลักษณะของกลุ่มโดยทั่วไป ซึ่งมีดังนี้

- กลุ่มแต่ละกลุ่มมีสมาชิกซึ่งมีบุคลิกภาพเฉพาะตัว (Population Theory) ได้แก่ สถิติปัญญา ทศนคติ บุคลิกภาพ เป็นต้น
- กลุ่มแต่ละกลุ่มมีบุคลิกเฉพาะกลุ่ม (Syntality Traits หรือ Personality Traits) ซึ่งเป็นผลจากสมาชิกที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป บุคลิกภาพของกลุ่ม ได้แก่ ความสามารถของกลุ่มที่มีอยู่ การกระทำของสมาชิกร่วมกัน การตัดสินใจ รวมทั้งพฤติกรรมหรือการแสดงออกของสมาชิก
- กลุ่มแต่ละกลุ่มมีโครงสร้างภายในเฉพาะตน (Characteristic of Internal Structure) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และแบบแผนหรือลักษณะในการรวมกลุ่ม

3) พลวัตอันเกิดจากบุคลิกภาพของกลุ่ม (Dynamic of Syntality) ซึ่งหมายถึง การแสดงกิจกรรมหรือความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง การกระทำของสมาชิกมีลักษณะ 2 ประการ คือ

- ลักษณะที่ทำให้กลุ่มรวมกันได้ (Maintenance Synergy) หมายถึง ลักษณะของความร่วมมือในการกระทำกิจกรรมของสมาชิกแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกเป็นไปได้อย่างราบรื่นและก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (cohesion) ซึ่งทำให้กลุ่มไม่แตกแยกหรือมีสมาชิกถอนตัวออกจากกลุ่ม
- ลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ (Effective Synergy) หมายถึง กิจกรรมที่สมาชิกกระทำเพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

2.3.8 ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A Theory of Group Achievement) สตีอกคิลล์ (Stogdill)

ได้อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มโดยทั่วไปมี 3 ด้าน คือ

- 1) การลงทุนของสมาชิก (Member Inputs) เมื่อบุคคลมารวมกลุ่มกัน ต่างคนต่างจะแสดงออกและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งคาดหวังการตอบสนองตามความคิดเห็นและความเข้าใจของตนซึ่งการกระทำต่างๆ ของสมาชิกกลุ่มถือเป็นการลงทุนของสมาชิก

2) โครงสร้างและผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม

- โครงสร้างอย่างเป็นทางการ (Formal Structure) คือ สิ่งที่เราคาดหวังจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น การกำหนดตำแหน่งให้แก่สมาชิกแต่ละคนในฐานะ (Status) และหน้าที่ (Functions) ตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้สมาชิกกระทำและตอบสนองตามที่คาดหวังไว้และทำให้ผลของการทำงานเป็นจริงขึ้นมาได้
- โครงสร้างเกี่ยวกับบทบาทของสมาชิก (Role Structure) คือ โครงสร้างของกลุ่มที่เชื่อว่าจะมีอยู่ภายในตัวสมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนมีอิสระที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่ บทบาทที่กล่าวถึง ได้แก่ ความรับผิดชอบ (Responsibility) และอำนาจ (Authority) ในการทำตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- ผลงานของกลุ่ม (Group Outputs) หรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (Group Achievement) หมายถึง ผลที่ได้รับจากการลงทุนของสมาชิกซึ่งได้แก่ การแสดงออก การปฏิสัมพันธ์ และการคาดหวังผลโดยผ่านการแสดงออกตามโครงสร้างและการกระทำของกลุ่ม ผลที่กลุ่มได้รับมี 3 ประการ คือ

ก. ผลของการทำงาน (Productivity) ซึ่งเกิดจากความคาดหวังหรือจุดมุ่งหมายและการกระทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

ข. ขวัญกำลังใจของกลุ่ม (Group Morale) หากกลุ่มมีโครงสร้างและกระบวนการที่ดี ขวัญและกำลังใจของกลุ่มจะมีมากขึ้น

ค. ความสามัคคีหรือการยึดเหนี่ยวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohesion) เป็นผลที่เกิดขึ้นจากความพอใจของสมาชิกกลุ่มในการทำงานร่วมกันสัมฤทธิ์ผลของกลุ่มดังกล่าว เป็นผลที่เกิดจากการลงทุนของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ซึ่งหมายถึงการแสดงออกของสมาชิกแต่ละคน การปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก ความรับผิดชอบของสมาชิก การใช้อำนาจของผู้นำ บทบาทหน้าที่ของสมาชิก ทั้งที่เป็นทางการและที่เป็นบทบาทเฉพาะตน การคิดและตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น

2.3.9 ทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Fundamental Interpersonal Relations

Orientations) ชูทซ์ (Schutz) อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความต้องการที่จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/หมู่/คณะ (Inclusion) ต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือและการยกย่องจากผู้อื่น นอกจากนั้นยังต้องการที่จะเป็นที่รักของบุคคลอื่น (Affect) และในขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะมีอำนาจเหนือผู้อื่น ควบคุมผู้อื่น (Control) บุคคลแต่ละคนมีรูปแบบหรือมีลักษณะเฉพาะในการปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงและ

ปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นซึ่งความสัมพันธ์นั้นอาจเป็นไปได้ในลักษณะที่เข้ากันได้ (Compatibility) หรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatibility) ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และการปรับตัวของสมาชิกในกลุ่ม

2.3.10 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่ม (Exchange Theory) ของธิโบลท์และเคลลี (Thibaut and Kelly) แนวคิดของทฤษฎีนี้พยายามจะอธิบายความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิก และกระบวนการของกลุ่ม ซึ่งจะก่อให้เกิดผลจากการรวมกลุ่ม แนวคิดจากทฤษฎีนี้จะเป็นพื้นฐานของการทำหน้าที่ในกลุ่มได้เป็นอย่างดี แนวคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้มี 3 ประการ คือ

3) ในการรวมกลุ่มจะมีการแลกเปลี่ยนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกนี้จะเกิดจากการที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบต่างๆ เช่น การสื่อสาร หรือการแสดงพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งแสดงออกต่ออีกคนหนึ่ง และจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นด้วย การแสดงพฤติกรรมนี้เป็นการแสดงออกทางด้านการกระทำ (motor acts) หรือคำพูด (verbal acts) ก็ได้ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ พฤติกรรมที่แสดงออกภายในกลุ่มนี้ จะต้องเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการเลือกสรร ชัดเจน (Behavior Repertoire) หรือพิจารณาแล้วว่า จะแสดงกับใครอย่างไรบ้างดังนั้น แนวคิดประการแรกของทฤษฎีนี้จึงสรุปได้เป็น ดังนี้

- สมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกัน (Interpersonal relationship)
- สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Interaction)
- การแสดงปฏิสัมพันธ์หมายถึงการแสดงพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ (Behavior sequences) ของสมาชิก
- พฤติกรรมที่แสดงออกภายในกลุ่มจะเป็นพฤติกรรมที่เลือกสรรแล้ว (Behavior Repertoire)

4) การแลกเปลี่ยนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะก่อให้เกิดผลของกลุ่ม (Group outcomes) ขึ้น จึงเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก (Consequences of interaction) ซึ่งประกอบด้วยรางวัล (reward) จากการมีปฏิสัมพันธ์ เช่น ความสบายใจ (pleasurable) ความสนุกสนาน (enjoyable) ความอิ่มอกอิ่มใจ (gratifying) ความพอใจ (satisfying) และเห็นคุณค่าของการพยายามกระทำ พฤติกรรมนั้นให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ รางวัลและคุณค่าที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรมจะพิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ

- ลักษณะของแต่ละบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคล (Exogeneous Factors) คือ ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล เช่น ค่านิยมทัศนคติ ความต้องการ ฯลฯ ซึ่งจะ

ทำให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมได้ผลคติน้อยต่างกัน และทำให้คุณค่าและรางวัลที่บุคคลได้รับต่างกันออกไปด้วย

- ลักษณะที่ได้รับจากความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก (Endogeneous Factors) หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เช่น ความร่วมมือ การรู้จัก ประสานงานกัน ความสามัคคี ฯลฯ รวมทั้งลักษณะที่ไม่มีคุณค่า เช่น ความไม่รู้จักพอ (satiation) ความเหนียวล่า หรือความเข้ากันไม่ได้ (incompatable response) ของสมาชิก ผลจากความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะช่วยกำหนดคุณค่า และรางวัลจากการแสดงปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก

2.4 กิจกรรมกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กิจกรรมที่จะใช้ในการเรียนรู้มีหลายวิธีด้วยกัน แต่เดิมกิจกรรมเหล่านี้มีผู้คิดค้นขึ้นสำหรับฝึกมนุษยสัมพันธ์ และต่อมากิจกรรมต่างๆ นั้นมีผู้นำเอามาใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ รวมทั้งนำมาเป็นกิจกรรมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งเป็นลักษณะการจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ โดยจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและเป็นประโยชน์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักทฤษฎีดังกล่าวมีอยู่หลายวิธี ซึ่งจะขอกกล่าวแต่เพียงย่อๆ ดังต่อไปนี้

- 1) เกม (Game) เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งสามารถนำมาใช้ในการสอนได้ดี โดยครูผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมุติขึ้น ให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมาในรูปของการแพ้การชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกการนั้น ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วย
- 2) บทบาทสมมติ (Role-Play) เป็นวิธีการอีกวิธีหนึ่งที่เริ่มได้รับความนิยมในการนำมาใช้ในการเรียนการสอน วิธีนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้นมานั้น แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้นและแสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของคนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย

- 3) กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งซึ่งใช้กรณี หรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงๆ นำมาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน และอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงซึ่งจะมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น
- 4) สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือการจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งในสถานการณ์จริง ผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดงออก เพราะอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป
- 5) ละคร (Action or Dramatization) คือวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทที่เขียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามให้สมบทบาทที่กำหนด โดยไม่นำเอาบุคลิก และความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องอันจะทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้นๆ วิธีการนี้เป็นวิธีที่ช่วยทำให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้ มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจซึ่งกัน นอกจากนั้น การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกัน จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกันและได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย
- 6) กลุ่มย่อย (Small Group) วิธีการใช้กลุ่มย่อยในการสอนนี้เป็นวิธีการที่ใช้กันมานานแล้ว อาจจะเป็นเพราะเล็งเห็นแล้วว่าเป็นประโยชน์ในการเรียนของผู้เรียน กลุ่มย่อยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น การใช้กลุ่มย่อยมีหลายวิธีต่างๆ กันแล้วแต่ผู้จัดจะคิดได้ ที่นิยมใช้กันมากก็มี (Brainstorming)

Phillips 66, Bull Session, Fishbowl Technique และ Buzz Group เหล่านี้ เป็นต้น

2.4.1 ลำดับขั้นการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ดังกล่าว แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1) ระยะการมีส่วนร่วม

การเรียนรู้จะเริ่มขึ้นจากการที่ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่เต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา เข้าใจ ไม่เฉื่อยชา นอกจากนี้ การเรียนรู้จะเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าและมีความหมายต่อตัวผู้เรียนมากขึ้น ถ้าผู้เรียนเข้ามามีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

ระยะมีส่วนร่วมนี้ ผู้เรียนจะเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่ม และเป็นผู้ลงมือปฏิบัติหรือคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง อาจกล่าวได้ว่า ผลของการเรียนรู้จะเกิดจากตัวเรียนโดยตรง ซึ่งถ้าใครมีส่วนร่วมมากเท่าใดก็จะได้รับผลจากการเรียนรู้มากขึ้น

การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ จะเน้นการมีส่วนร่วมในทุกๆ ด้าน ดังนี้คือ

- 1.1) การมีส่วนร่วมทางร่างกาย การที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือกระทำการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งการมีส่วนในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการค้นคว้าสืบสวนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะต้องอาศัยการแสดงของทางกาย วาจา ในการสื่อความหมายกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
- 1.2) การมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ การเรียนที่ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติกันอย่างแท้จริง ความรู้สึกและอารมณ์ต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งที่กระทำนั้นจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในกลุ่ม ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การรับรู้แนวคิด และการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาได้เป็นอย่างดี และช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาวิชาได้นานอีกด้วย
- 1.3) การมีส่วนร่วมทางด้านปัญญาหรือสมอง การมีส่วนร่วมทางด้านนี้ คือการที่ผู้เรียนเกิดการเห็นจริงหรือประจักษ์แจ้งมีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ และการสร้างแนวคิดจากสิ่งที่ได้รู้นั้น ซึ่งจะทำให้การเรียนมีความหมายต่อตัวผู้เรียนมากขึ้น และเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและสติปัญญาของผู้เรียน เพราะผู้เรียนได้ใช้ความคิดและเหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์ และสรุปสิ่งที่เรียนรู้นั้นด้วยตนเอง
- 1.4) การมีส่วนร่วมทางด้านสังคม การเรียนรู้โดยการแบ่งกลุ่มย่อยตามหลักกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้ เมื่อผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่ม หรือเป็นสมาชิกในกลุ่มก็จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น กล่าวคือจะเกิดปฏิสัมพันธ์หรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปได้อย่างกว้างขวางและเกิดผลดีอีกด้วย

2) ระยะวิเคราะห์

เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกระทำการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ระยะต่อไปเป็นระยะที่ผู้เรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ทันที ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีความรู้อย่างกว้างขวาง และยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม วิธีการเรียน ผลของการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองดียิ่งขึ้น

3) ระยะสรุปและประยุกต์หลักการ

เมื่อผู้เรียนค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนด้วยตนเองแล้ว ผู้เรียนจะรวบรวมแนวคิดที่ค้นพบ และแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นแล้วสรุปเป็นหลักการของตนเอง การเรียนรู้นั้น นอกจากเราจะเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบันแล้ว เรายังเรียนเพื่อแก้ปัญหาและเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นในอนาคต ดังนั้น เป็นที่เชื่อถือได้ว่า เมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจหลักการของเรื่องหนึ่งๆ แล้ว เขาจะสามารถนำหลักการนั้นไปประยุกต์ใช้ในอนาคต หรือประยุกต์ให้เข้ากับตนเองได้ การประยุกต์นั้นจะทำได้ในสองลักษณะคือ

3.1) การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพหรือการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3.2) การประยุกต์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาค้างๆ ในอนาคต และเพื่อใช้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพของธรรมชาติและสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยในการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ ขึ้น

4) ระยะประเมินผล

จากหลักการที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้เกิดจากตัวผู้เรียนโดยตรง และเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย ดังนั้นผู้เรียนย่อมจะทราบผลการเรียนรู้ของตนและกลุ่มได้เป็นอย่างดี การประเมินผลการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ถือว่า ผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนและของกลุ่ม จากการอภิปราย ให้ข้อเสนอแนะ และติชมร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม

การเรียนการสอนตามหลักการทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ดังที่กล่าวมา จะส่งเสริมบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ตลอดจนการพัฒนาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คือส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน และสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียน มีโอกาสพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์โดยวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีความหมายและใกล้เคียงกับความจริงยิ่งขึ้น

2.4.2 หลักการสอนตามหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ มีดังนี้คือ

- 1) หลักการสอนที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง ซึ่งจะเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนให้ทั่วถึงกันและกันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะการที่ผู้เรียนได้มีบทบาทต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

2) หลักการสอนที่ชี้กลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มให้มาก ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งความคิดความรู้สึก และพฤติกรรมผลต่อกันและกันอยู่เสมอ การให้ผู้เรียนได้ฝึกการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

3) หลักการสอนที่ชี้การค้นพบด้วยตนเองเป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พยายามค้นหาและพบคำตอบด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนมักจะจดจำได้ดี และมักจะมีผลก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับจากการบอกเล่าจากผู้อื่น

4) หลักการสอนที่ชี้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่างๆ ดังนั้น ครูจึงพยายามเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่างๆ ในการแสวงหาคำตอบด้วย ไม่ใช่มุ่งแต่ที่คำตอบเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงกระบวนการและวิธีการที่ได้คำตอบนั้นมา

5) หลักการสอนที่ชี้ความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้นครูจึงควรพยายามจัดกระบวนการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิด ค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียนด้วย

ดังนั้น การสอนต่างๆ ที่ยึดหลักการสอนดังกล่าวข้างต้น จึงมักมีลักษณะเป็นกิจกรรมกลุ่มซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนโดยทั่วถึงกัน และในขณะเดียวกันก็ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความคิด ความรู้สึก ปฏิกริยาและพฤติกรรมของผู้อื่น และเรียนรู้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับ นอกจากนั้นครูมักจะหาทางให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบต่างๆ ด้วยตนเองจากกิจกรรมการเรียน และพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้นำความรู้ความเข้าใจนั้นไปใช้อยู่เสมอ

24.3 บทบาทของครูสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ผู้นำ หรือผู้แนะแนวทาง ผู้คอยกระตุ้นหรือสนับสนุนส่งเสริม เพื่อให้การดำเนินการเรียนการสอนดำเนินไปได้ด้วยดี และครูจะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม เมื่อการเรียนการสอนดำเนินไปได้

โบเวอร์ (Bower) และ ซีชอร์ (Seashore) กำหนดบทบาทของครูในการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังต่อไปนี้

- 1) สนับสนุนและยอมรับฟังผู้เรียน โดยสนใจนักเรียนเป็นรายบุคคล และเปิดโอกาสให้นักเรียนสนทนาถามได้อย่างเป็นกันเอง

- 2) ให้ความสะดวกในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมมือกันในการทำงาน
- 3) กระตุ้นและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ในการทำงาน ตลอดจนแนะวิธีการทำงานให้ผู้เรียน
- 4) ช่วยเหลือผู้เรียนในการจัดสภาพการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศ และแนะนำหรือช่วยจัดหากระเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดีที่สุด

แพตเตอร์สัน (Patterson) กล่าวถึงลักษณะของผู้ประสานงานว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากตนเอง โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกหรือผู้เรียนรู้เป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และสามารถแยกแยะวิเคราะห์สิ่งที่ต้องการเรียนรู้เหล่านั้นในช่วงสุดท้ายของการเรียนรู้ ตลอดจนให้ผู้เรียนได้ติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เขาได้สรุปหน้าที่ของผู้ประสานงานไว้ 5 ประการดังนี้

- 1) การกำหนดโครงสร้าง

กลุ่มแต่ละกลุ่มต้องการแนวทางการดำเนินงานที่แตกต่างกัน กลุ่มใดที่สมาชิกไม่ทราบว่าจะทำอะไร ผู้ประสานงานจะต้องกำหนดโครงสร้างให้ และถ้ากลุ่มใดมีแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มและหน้าที่ของกลุ่มผิดๆ ผู้ประสานงานจะต้องคอยแก้ไข

หน้าที่ในการเสนอหรือกำหนดโครงสร้างให้แก่กลุ่มนี้ได้แก่การให้ความคิดแก่สมาชิกว่าควรจะทำอะไรหรือควรจะทำอะไร เพื่อไม่ให้สมาชิกวิตกกังวล หรือเคร่งเครียดจนเกินไป เมื่อมีการอภิปรายกลุ่ม ผู้ประสานงานจะไม่ชี้ทั้งครูและผู้นำกลุ่ม แต่จะเป็นผู้ที่ช่วยผู้เรียนให้มีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งในห้องเรียนและในสังคม
- 2) การรับฟัง

ผู้ประสานงานมีหน้าที่ฟังสมาชิกทุกคนพูดและแสดงความรู้สึก ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกอย่างไรก็ตาม
- 3) การยอมรับนับถือ

ผู้ประสานงานจะต้องยอมรับนับถือสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ไม่ว่าสมาชิกคนนั้นจะพยายามก่อความวุ่นวาย ทำงานผิดพลาด พยายามพูดนอกเรื่อง ไม่ร่วมมือ หรือเป็นสมาชิกที่เงียบเฉย ผู้ประสานงานจะต้องพยายามค้นหาสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ และต้องคิดอยู่เสมอว่าพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มเป็นพฤติกรรมที่มีคุณค่า
- 4) ความเข้าใจ

ผู้ประสานงานจะพยายามเข้าใจสิ่งที่สมาชิกแต่ละคนคิด รู้สึก หรือสิ่งที่สมาชิกพยายามจะแสดงออก

5) การตอบสนอง

เพื่อให้เกิดการสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน ผู้ประสานงานจะพยายามเชื่อมโยงความเข้าใจของเขากับผู้เรียน โดยการตอบโต้ออกมาเป็นคำพูด เพื่อสื่อความเข้าใจนั้นให้กระจ่างขึ้น ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องตอบทุกประโยค ผู้ประสานงานจะต้องไม่แสดงความรู้สึกหรือความคิดของตนมากนัก แต่จะเน้นความรู้สึกนึกคิดของกลุ่ม โดยพยายามช่วยให้สมาชิกแต่ละคนมีโอกาสดisplayความสามารถของตน ซึ่งแตกต่างกันออกไป และพยายามนำความสามารถเหล่านั้นมาสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดผลดีแก่กลุ่ม

ผู้ประสานงานกลุ่มจะทำหน้าที่ได้ดี ถ้าได้รับการฝึกฝนและมีประสบการณ์ในการช่วยให้สมาชิกได้มีโอกาสฝึกทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มได้ฝึกทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี โดยใช้เครื่องมือทางโสตทัศนศึกษาเข้ามาช่วยสิ่งที่ผู้ประสานงานควรคำนึงก็คือ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยที่จะเปิดเผยตนเองโดยไม่มีการปิดบังตนเอง ซึ่งจะช่วยให้บุคคลได้พัฒนาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้มากขึ้น ซึ่งการเรียนรู้ลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดีจะช่วยในการพัฒนานุคลิกภาพของบุคคล และช่วยให้กลุ่มสามารถดำเนินงานไปได้อย่างราบรื่น

2.4.4 บทบาทและหน้าที่ของผู้เรียนตามหลักการทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

- 1) ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือกระทำการกิจกรรมการเรียนรู้ และแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะการเรียนรู้เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เรียนแต่ละคน หรือเป็นผลมาจากผู้เรียนโดยตรง
- 2) ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มจะเป็นแหล่งที่มาของความรู้ ดังนั้นผลของการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จากการที่สมาชิกมีส่วนในการแลกเปลี่ยนความรู้ให้แกกัน
- 3) ผู้เรียนทุกคนจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบในกลุ่ม โดยกระทำในบทบาทและหน้าที่ของตนตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้การเรียนรู้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและการทำงานของกลุ่มเป็นไปได้ด้วยดี
- 4) ผู้เรียนทุกคนจะเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม คือเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีของกลุ่มซึ่งบทบาทของผู้เรียนจะมีลักษณะดังนี้คือ
 - 4.1) เป็นทั้งผู้ริเริ่ม กระตุ้น สนับสนุน แนะนำมุ่งหมาย และวิธีการทำงานของกลุ่ม
 - 4.2) ควบคุมการทำงานของกลุ่ม โดยกำหนดระยะเวลาในการทำงาน แสดงความก้าวหน้าและสรุปผลการทำงานของกลุ่มเป็นต้น
 - 4.3) เสนอความคิดเห็นในกลุ่ม โดยไม่พยายามชักจูงให้ผู้อื่นคล้อยตาม

4.4) สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน โดยให้กำลังใจ สอบถามความรู้สึก ช่วยผ่อนคลายความเครียด และช่วยประเมินผลการทำงานของกลุ่มให้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดเอาไว้

- 5) ผู้เรียนแต่ละคนจะช่วยให้การทำงานของกลุ่มสนุกสนานและมีชีวิตชีวาได้ เพราะบุคลิกภาพของสมาชิกแต่ละคนต่างกัน ซึ่งการเรียนรู้ภายในกลุ่มก็ไม่ใช่การเรียนรู้แต่เพียงอย่างเดียว ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ นิสัยใจคอของผู้อื่น ตลอดจนวิธีการทำงาน ซึ่งถ้าทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ การทำงานของกลุ่มจะมีชีวิตชีวา เราเ้าใจ ไม่เฉื่อยชา
 - 6) ผู้เรียนจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีจากการมีปฏิสัมพันธ์หรือการสื่อสารกับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม กล่าวคือ จะต้องมีการช่วยเหลือกัน เห็นอกเห็นใจกัน มีความเคารพ ขอมรับนับถือรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน และช่วยให้การทำงานเป็นไปได้อย่างดี
 - 7) ผู้เรียนควรทราบว่า พฤติกรรมใดที่ตนควรแสดงออกและไม่ควรแสดงออก
 - 8) ผู้เรียนจะต้องสามารถวิเคราะห์การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น โดยการแสดงความรู้สึกนึกคิดและให้ข้อวิจารณ์แก่ผู้อื่นอย่างตรงไปตรงมา ในขณะที่เดียวกันก็รับข้อวิจารณ์ที่มีผู้วิจารณ์อย่างปราศจากอคติ
 - 9) ผู้เรียนจะพยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองอยู่เสมอ โดยนำข้อติชมที่ได้รับจากสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มมาเป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
 - 10) ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน มีการตั้งจุดมุ่งหมายวางแผนงาน แบ่งหน้าที่ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สรุป และทดสอบข้อมูลนั้น เพื่อให้การทำงานของกลุ่มเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 11) ผู้เรียนควรใช้ความคิด เหตุผล และปัญหาในการแก้ปัญหา
 - 12) ผู้เรียนควรสนองความต้องการซึ่งกันและกัน
- 2.4.5 ข้อควรคำนึงในการนำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
- 1) เป็นตัวของตัวเอง ไม่เลียนแบบใคร
 - 2) สร้างบรรยากาศให้มีความเป็นกันเองเพื่อจะนำไปสู่การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
 - 3) ใช้ทรัพยากรรอบตัวให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
 - 4) ผู้นำกิจกรรมควรจะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมถึงจุดที่สูงที่สุดในการทำกิจกรรม แล้วผู้นำกิจกรรมจะหยุดกิจกรรมเหล่านั้นลงทันที เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความประทับใจ เกิดความต้องการอยากร่วมกิจกรรมอีก ซึ่งจะส่งผลถึงกิจกรรมอื่นๆ ด้วย

- 5) การเริ่มกิจกรรมควรทำให้กระชับรวดเร็ว เพราะจะทำให้ควบคุมความสนใจของบุคคลได้
ยังช่วยสร้างบรรยากาศให้มีความเป็นกันเองด้วย
- 6) ควรพูดให้เสียงดังฟังชัด เน้นอธิบายแต่สิ่งที่ยาก
- 7) การนำกิจกรรมที่มีกฎกติกา ต้องให้ความยุติธรรมกับทุกคน
- 8) ถ้าเป็นการแข่งขันระหว่างทีม ทั้งสองทีมต้องมีความสามารถและขนาดที่ใกล้เคียงกัน

2.4.6 ข้อจำกัดของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ครูต้องคำนึงถึงหลักการแบ่งกลุ่มดังนี้

- 1) ขนาดของกลุ่มย่อย กิจกรรมบางประเภทต้องการกลุ่มขนาดเล็กและบางกิจกรรมต้องการกลุ่มขนาดใหญ่ บางกิจกรรมสามารถยืดหยุ่นขนาดของกลุ่มได้ กลุ่มขนาดเล็กควรมีขนาด 2-5 คน ขนาดใหญ่ประมาณ 10-14 คน ขนาดที่เหมาะสม คือ 6-8 คน
- 2) ลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม การแบ่งกลุ่มโดยทั่วไป ครูควรแบ่งกลุ่มโดยให้มีนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันไป เพื่อให้แต่ละกลุ่มมีทรัพยากรที่หลากหลายแตกต่างกัน การแบ่งกลุ่มโดยความสมัครใจ ไม่ควรทำบ่อย เพราะจะทำให้ให้นักเรียนขาดประสบการณ์ในการเข้ากลุ่มกับบุคคลที่ต่างๆ กันออกไป (กรมวิชาการ. 2540 : 76)
- 3) เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกลุ่ม

แพทเทอร์สัน (จักรวาล ภูวนันท์. 2537 : 27 ; อ้างอิงจาก Patterson. 1973 : 15) กล่าวว่า การทำให้กิจกรรมเป็นกลุ่มควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง แต่ถ้าเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมมีน้อย อาจจัดสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ช่วงเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสำหรับประถมศึกษา ควรใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเด็กอาจเกิดความเบื่อหน่าย

ทรอทเซอร์ (ชูชัย สมิทธิไกร. 2527 : 18-19 ; อ้างอิงจาก Trotzer. 1977) ให้ความเห็นพอสรุปได้ว่า ในการกำหนดระยะเวลาและความถี่ของการเข้ากลุ่มนั้น หากจัดทำกับสถานศึกษา จำเป็นต้องพิจารณาถึงการจัดเวลาเรียนของสถานศึกษานั้นด้วย เช่น ในโรงเรียนส่วนมากจะจัดเวลาเป็นคาบๆ ละ 50 นาที เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดได้ว่า ควรใช้เวลาในการเข้ากลุ่มนานเท่าใด สำหรับจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่มขึ้นอยู่กับเป้าหมายของกลุ่มและธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม แต่อย่างน้อยที่สุด ควรจะเข้ากลุ่มไม่ต่ำกว่า 8 ครั้ง ถ้ามานักกว่านั้นก็ยิ่งเป็นการดี

2.5 ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นการเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือยึดหลักให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม มีผลทำให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้ทัศนคติแก่ผู้เรียนว่า

บุคคลอื่นๆ มีค่าเสมอگون ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเอง รวมทั้งสมาชิกคนอื่นๆ นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองหรือเห็นคุณค่าในตนเอง เข้าใจหลักการประชาธิปไตย นักเรียนมีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น

นอกจากประโยชน์ที่ได้รับแล้ว ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วย กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อิทธิพลของกลุ่มยังมีผลต่อพฤติกรรมของสมาชิกด้วย คือ กระตุ้นให้เกิดกำลังใจแก่สมาชิก สมาชิกได้แสดงออกซึ่งทำให้สมาชิกมีความกระตือรือร้น เกิดการตัดสินใจและสามารถแก้ปัญหาได้ และความคับข้องใจ ไม่ประพฤติออกนอกกลุ่มนอกทาง เสริมสร้างสุขภาพทางกายและใจ สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้น การเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จึงเป็นวิธีการที่สามารถใช้พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้เรียนสนใจเรียนและไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน (ทศพร มณีศรีจำ 2539 : 114)

การเรียนการสอนกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ นอกจากจะให้ประโยชน์ดังกล่าวแล้ว วิไลวรรณ สันตวโกลม (2522 : 20) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้ คือ

- 1) ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้ ผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถตนเองและผู้อื่น การรู้สิทธิของตนเองและผู้อื่น
- 2) ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะในการศึกษาหาความรู้ เก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน
- 3) ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill)
- 4) ทักษะการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การเป็นผู้นำ การแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปรายและการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

นอกจากนี้ สิริวรรณ ศรีพหล (2536 : 224-225) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์ที่ผู้เรียนจะได้รับ เมื่อผู้สอนจัดสภาพการเรียนการสอนโดยยึดลักษณะให้ผู้เรียนทำงานกลุ่มดังนี้ คือ

- 1) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันว่า การทำงานจะต้องทำงานเป็นกลุ่มจึงจะประสบความสำเร็จ คนเราจะทำงานโดดเดี่ยวเสมอไปไม่ได้
- 2) เป็นการฝึกและให้ทัศนคติแก่ผู้เรียนว่า บุคคลอื่นๆ มีค่าเสมอگون ต้องให้การยอมรับและเคารพความเป็นคนของผู้อื่น ทั้งในด้านความคิดและการกระทำโดยไม่ยึดถือหรือมองตนเองเป็นศูนย์กลาง

- 3) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททั้งของตนเองและสมาชิกของกลุ่มอื่นๆ เช่น บทบาทในการเป็นผู้นำ หรือบทบาทในการเป็นผู้ตาม เป็นต้น
- 4) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ได้เรียนรู้ และฝึกฝนทักษะทางด้านสังคมหรือการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น
- 5) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เพราะการเป็นสมาชิกของกลุ่มย่อยจะได้รับมอบหมายงานให้ปฏิบัติการเรียนรู้ โดยการฝึกปฏิบัติซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง
- 6) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในด้านความคิดร่วมกับกลุ่ม เช่น ทักษะในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ เป็นต้น
- 7) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เพื่อเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เช่น การยอมรับและปฏิบัติตามมติของกลุ่ม เป็นต้น
- 8) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีทางความเป็นประชาธิปไตย ทั้งในด้านความคิดและการกระทำ
- 9) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อกลุ่ม เช่น การที่กลุ่มยอมรับความคิดของเขา เปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เป็นต้น ความภาคภูมิใจนี้เองที่เป็นแรงผลักดันให้คนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพูด กล้าตัดสินใจ ซึ่งทักษะดังกล่าวจะทำให้เกิดความมั่นใจในเวลาต่อมา
- 10) สร้างค่านิยมในเรื่องความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น การใช้วิถีกลุ่มสัมพันธ์ได้รับความนิยมน้อยแพร่หลายทั้งในเมืองไทยและต่างประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรและองค์กร ดังนี้ (นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2542 : 113))
 - 1) ทำให้ความสัมพันธ์ดีขึ้น ลดความขัดแย้งกัน มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม กลุ่มเกิดกระบวนการทำงานที่ดีทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้
 - 2) เปิดโอกาสให้กับผู้เข้ารับการอบรมที่มีความรู้ในระดับเดียวกันมีความสนใจในเรื่องที่คล้ายคลึงกัน มาร่วมแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องเดียวกัน ในรูปแบบของการระดมสมอง (Brain Storming)
 - 3) สามารถใช้รูปแบบของกิจกรรมที่วิทยากรกำหนดให้มาวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ร่วมกัน เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา
 - 4) ช่วยลดความเบื่อหน่ายในการอบรม และยังช่วยให้ผู้เข้าอบรมเกิดแรงคิดและได้รับการเรียนรู้ใหม่ๆ ในแง่มุมต่างๆ จากการเข้าร่วมทำกิจกรรม

จากประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การเรียนด้วยวิธีนี้ทำให้นักเรียนเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น รู้จักทำงานร่วมกับบุคคลอื่น รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น มีความเห็นใจและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ทำให้นักเรียนมีทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า มีการคิดอย่างมีเหตุผล ทำให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองในด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะดังกล่าวย่อมส่งผลให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง และทำให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้นักเรียนเป็นคนที่มีความบุคลิกภาพที่ดีต่อไปในอนาคต

3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1งานวิจัยในประเทศ

รพีพร ศิลาวรรณ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดมนุษยนิยมใหม่ต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าเด็กที่ฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดมนุษยนิยมใหม่ มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุนทรี เรือนตระกูล (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการฝึกพฤติกรรมเหมาะสมในการแสดงออกที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองและความเชื่ออำนาจในตนของเด็กภาวะยากลำบาก ในมูลนิธิพุทธรเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองและความเชื่ออำนาจในตนของเด็กภาวะยากลำบากกลุ่มทดลองในระยะหลังการฝึกพฤติกรรมเหมาะสมในการแสดงออกสูงกว่าระยะก่อนการฝึกพฤติกรรมเหมาะสมในการแสดงออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองและความเชื่ออำนาจในตนของเด็กภาวะยากลำบากกลุ่มทดลองในระยะหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิชาญ ไชยเทพ (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษากิจกรรมกลุ่มการฝึกการแสดงออกที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านเชียงใหม่ และเพื่อเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มฝึกการแสดงออก ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มฝึกการแสดงออกกับหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มฝึกการแสดงออก และก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มฝึกการแสดงออกกับระยะติดตามผล (1 เดือนหลังการศึกษา) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และค่าเฉลี่ยคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง และค่าเฉลี่ยคะแนนการแสดงออกที่เหมาะสม (ประเมิน

โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม) หลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มฝึกการแสดงออกกับระยะคิดตามผล (1 เดือนหลังการศึกษา) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รัศมิ โพนเมืองหล้า (2543 : 84) ศึกษาเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริง ระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้คะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน ก่อนที่ได้รับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ จะมีคะแนนต่ำกว่าหลังจากได้รับการจัดกิจกรรม และผลการเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

พาฝัน อาริมา (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนชายในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน บ้านกาญจนาภิเษก โดยใช้กิจกรรมบูรณาการ ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนชายในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน บ้านกาญจนาภิเษก ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมบูรณาการมีการเห็นคุณค่าในตนเองด้านทั่วไป ด้านโรงเรียน การศึกษา ด้านบุคคลที่มีความสำคัญกับตน และการเห็นคุณค่าในตนเองโดยรวมสูงกว่าเยาวชนชายในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน บ้านกาญจนาภิเษก ที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมบูรณาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเห็นคุณค่าในตนเองด้านสังคม-เพื่อน ไม่แตกต่างกัน

ณัฐกมล ชาญสาริตพร(2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการเห็นคุณค่าของตนเองของเด็กวัยรุ่นตอนต้น พบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ ระดับชั้นเรียน สัมพันธภาพในครอบครัว และการยอมรับจากเพื่อน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองควรเริ่มทำตั้งแต่เด็กเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 หรือต่ำกว่า เพื่อช่วยให้เด็กมีพัฒนาการเห็นคุณค่าในตัวเองที่ดี

ชนัฐวาร์ เขียวชะอุ่ม (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีการสนับสนุนจากเพื่อนแตกต่างกัน พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองมีการเห็นคุณค่าสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนมากมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนของเพื่อนกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อัปสรศิริ เอี่ยมประชา (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองในการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองมีระดับการเห็น

คุณค่าในตนเองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองและนักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดโปรแกรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นาตยา วงศ์หลักภัย (2532 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาที่เข้าร่วมประสบการณ์กลุ่มจิตสัมพันธ์มีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกับนักศึกษาที่เข้าร่วมประสบการณ์ทัศนศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ 2) นักศึกษาที่เข้าร่วมประสบการณ์กลุ่มจิตสัมพันธ์มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักศึกษาที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมตามปกติอย่างมีนัยสำคัญ และ 3) นักศึกษาที่เข้าร่วมประสบการณ์ทัศนศึกษามีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างจากนักศึกษาที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3.2งานวิจัยต่างประเทศ

เอิร์กแลนด์ (Ekeland, British Journal of Sports Medicine 2005 ; 39:792-798) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการทำกิจกรรมกลุ่มด้วยวิธีออกกำลังกายที่มีผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กและวัยรุ่น โดยฝึกกับกลุ่มตัวอย่าง 23 คน โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำการทดสอบการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังทำกิจกรรม ผลปรากฏว่าผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำในตอนแรก หลังทดสอบอีกครั้งเมื่อผ่านการทำกิจกรรมแล้วพบว่ามีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้น

Henry Folcarelli(2004 : abstract)ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 207 คนที่เป็นผู้หญิงหลังคลอดในสัปดาห์ที่ 6 -8 จากการศึกษาพบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมและการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นปัจจัยที่สำคัญในการมีอิทธิพลในการสนับสนุนสุขภาพกายและใจของแม่หลังคลอด โดยการเห็นคุณค่าในตัวเองเป็นสื่อกลางที่จะช่วยส่งผ่านการสนับสนุนทางสังคมให้แม่มีกำลังใจที่ดีขึ้น และช่วยฟื้นฟูสุขภาพกายและใจของตัวแม่เอง

Roberta A.Hibbard (1991 : abstract)ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ที่ถูกทารุณกรรมหรือถูกทอดทิ้ง ความกดดัน และการเห็นคุณค่าในตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ความกดดันและการเห็นคุณค่าในตนเองไม่สัมพันธ์กับอายุ เชื้อชาติ หรือ ประวัติการถูกทารุณกรรม เพศหญิงจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญและมีแนวโน้มที่จะกดดันมากกว่า

Toshimitsu Kamakura, Juko Ando and Yutaka Ono (2006 : abstract) ศึกษาอิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อความมั่นคงและเปลี่ยนแปลงการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น

โดยศึกษาจากวัยรุ่นฝาแฝดชาวญี่ปุ่นจำนวน 100 คู่ ผลการศึกษาพบว่า อิทธิพลของพันธุกรรมโดยไม่มีส่วนร่วมจากสิ่งแวดล้อมจะมีผลต่อความมั่นคงและเปลี่ยนแปลงการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

E.L. Wilczynski (2006 : abstract) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประสบความสำเร็จทางการอ่านกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ผลการศึกษาพบว่า 1.ความสำเร็จในการอ่านของนักเรียนในระดับ 2 ที่มีการศึกษาแบบกลุ่ม เพิ่มขึ้น 97% ในขณะที่กลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้น 25 % 2. ความสำเร็จในการอ่านของนักเรียนในระดับ 3 ที่มีการศึกษาแบบกลุ่ม เพิ่มขึ้น 32% ในขณะที่กลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้น 16% 3. การศึกษาแบบกลุ่มในนักเรียนระดับ 2 และ 3 มีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม 4. สำหรับการศึกษแบบกลุ่มของนักเรียนระดับ2 มีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น 5% และกลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้น 3% 5.สำหรับการศึกษแบบกลุ่มของนักเรียนระดับ3มีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น 9% และกลุ่มควบคุมลดลง 5%

ควินเนน และฟูลด์ส (ฤทธิรัตน์ ธรเสนา.2535: 46-49 ; อ้างอิงจาก Quiana and Foulds. 1970. 145-149) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการฝึกกิจกรรมกลุ่ม ต่อการรับรู้ความเข้าใจตนเองของผู้รับการฝึก โดยการฝึกแบบกลุ่มทันทาน ซึ่งให้ทุกคนแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงบทบาทการสื่อสารด้วยคำพูด และการอภิปรายตนเอง ใช้เวลาในการฝึก 30 ชั่วโมงติดต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ได้รับการฝึกมีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจในตนเองในทางที่ดีขึ้นในด้านคุณค่าในตนเองตามความเป็นจริง ด้านความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพ การควบคุมความรู้สึกละตัวของตนเอง

เทรปปาและไฟร์ด (จินดาพร แสงแก้ว. 2541: 36-37 ; อ้างอิงจาก Treppa & Frike 1972 : 466-468) ได้ฝึกกิจกรรมกลุ่มกับกลุ่มทดลอง จำนวน 11 คน และกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกเลข จำนวน 11 คน พบว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจในตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ในด้านความสามารถในการควบคุมตนเอง คุณค่าในการมีชีวิตอยู่ การนับถือตนเอง การยอมรับตนเองและความเข้าใจในการเป็นมนุษย์ ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์และความคิดเกี่ยวกับคนในอุดมคติ

พาร์เกอร์(Parker. 1983 : 2894-A) ได้ศึกษาผลของการฝึกมนุษยสัมพันธ์ที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) ของนักเรียนเกรด 4 โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 120 คน แบ่งกลุ่มละ 30 คน แยกเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม กลุ่มทดลองได้รับการฝึกมนุษยสัมพันธ์สัปดาห์ละ 2 ครั้งๆละ 30 นาที เป็นเวลาติดต่อกัน 8 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนด้านความภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้น

เดอน์ซมิด(ราตรี ทาผัด.2532 : 33-34; Durschmidt.1978 : 3953-A) ได้ศึกษาผลของการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเอง นักศึกษาในกลุ่มทดลองมีจำนวน 38 คน ได้รับการ

เข้าร่วมกลุ่มการสัมมนาที่เปิดโอกาสให้แต่ละคนได้แสดงศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแล้ว กลุ่มทดลองมีการยอมรับตนเอง (Self Acceptance) ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติส่วนการเข้าใจในตนเองของทั้ง 2 กลุ่มนั้นไม่แตกต่างกัน

เอสเคนซี (ราตรี ทาผัด. 2532 : 34; อ้างอิงจาก Eskenazi. 2820-A) ได้ศึกษารูปแบบที่มีประสิทธิภาพของกลุ่มสัมพันธ์ของกลุ่มแนะนำการศึกษาด้านอาชีพระดับท้องถิ่น เพื่อที่จะทำให้การให้คำแนะนำของกลุ่มให้คำแนะนำการศึกษาด้านอาชีพในระดับท้องถิ่นประสบความสำเร็จ โดยเสนอรูปแบบในการศึกษาครั้งนี้คือ ระบบการสื่อสาร พัฒนาการด้านความรู้สึก คำนึงถึงคุณค่าของการมีส่วนร่วมในงานและการยอมรับด้านความรับผิดชอบของสมาชิก ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบทั้งสามเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การเลือกกลุ่มทดลอง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. แบบแผนการทดลองและวิธีการดำเนินงานทดลอง
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเลือกกลุ่มทดลอง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในครั้งนี้ เป็นเด็กกำพร้าชายจากสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านมหาเมฆที่อยู่ในช่วงอายุ 9 – 15 ปี จำนวน 27 คน

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวน 2 ชิ้น คือ

- 2.1 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 2.2 โปรแกรมจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
- ซึ่งมีวิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.1.1 ขั้นตอนในการสร้างแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

- 2.1.1.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่น งานวิจัยของ กาญจนา ชิตประเสริฐ(2547), ชนัญชาร์ เขียวชุ่ม(2549), ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา(2539), พาฝัน อารีมา(2547), เพียว ผลภาค(2539), รัศมี โพนเมืองหล้า(2543), สมพงษ์ จินดารุ่งเรืองรัตน์(2546), อัปสรศิริ เอี่ยมประชา(2542), อัมพวรรณ อิมทั่ว(2547), หนังสือ ผู้ชีวิตด้วยจิตวิทยา (เกียรติวรรณ อมาตยกุล. 2543) ฯลฯ

- 2.1.1.2 นำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของสุวรรณี พุทธิศรี กับชัชวาล ศิลปกิจ (2541) ซึ่งแปลมาจาก Five- Scale Test of Self-Esteem for Children (FSC) และของกาญจนา ชิตประเสริฐ(2547) ซึ่งปรับปรุงมาจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ (Coopersmith. Self Esteem Inventory, 1984) โดยคณะผู้วิจัยนำมาดัดแปลงและปรับปรุงสำนวนภาษา เพื่อให้เกิด

ความเหมาะสม ลักษณะของแบบเป็นมาตราประเมินค่า 4 ระดับ คือ จริงที่สุด
จริงมาก จริงน้อย ไม่จริงเลย ซึ่งหลังจากปรับปรุงแล้วได้ข้อคำถามที่
นำไปใช้การวิจัยจำนวน 77 ข้อ ประกอบไปด้วยข้อความทางบวก 41 ข้อ
และข้อความทางลบ 36 ข้อ

2.1.1.3 นำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ(ครูรายชื่อ
ผู้เชี่ยวชาญในภาคผนวก)ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content
Validity)

2.1.1.4 ปรับปรุงข้อคำถามอีกครั้งตามความเหมาะสมและตามคำแนะนำของ
ผู้เชี่ยวชาญ

2.1.1.5 นำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง จำนวน 77 ข้อ ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว
ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น
เด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ดที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี
จำนวน 33 คน จากนั้นจึงนำมาตรวจให้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดย
คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาใช้วิเคราะห์เพื่อหาคุณภาพรายข้อโดยใช้เทคนิค
การหาสัมพันธระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total
Correlation) คัดเลือกข้อที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนรวมอยู่ในระดับ
นัยสำคัญที่ .2 ขึ้นไป จากนั้นได้นำเอาข้อวัดที่ผ่านเกณฑ์มาใช้เป็นข้อคำถาม
ในแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองที่จะนำไปใช้กับเด็กกำพร้าในสถาน
สงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆจำนวน 38 ข้อ ซึ่งวัดการเห็นคุณค่าใน
ตนเอง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมองตนเอง ด้านการมองตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่ม
เพื่อน ด้านการมองตนเองเมื่ออยู่ในครอบครัว และด้านการมองตนเองเมื่ออยู่ใน
โรงเรียน

2.1.2 การหาคุณภาพของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.1.2.1 ความตรงของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองนี้ มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา
(Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ คือ อาจารย์ ดร.เรวดี ทรงเที่ยง และ
นิสิตชั้นปีที่ 4 เอกจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ จำนวน 11 คน

2.1.2.2 ความเชื่อมั่นของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

ความเชื่อมั่นของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้
เทคนิคสัมประสิทธิ์อัลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha
Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .872

2.1.3 ตัวอย่างแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

คำชี้แจง แบบสอบถามในส่วนนี้มีทั้งหมด 38 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด เมื่ออ่านข้อความจบขอให้ตอบตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงที่เกิดขึ้นครั้งแรก โดยพิจารณาว่าข้อความในแต่ละข้อนั้นตรงกับความรู้สึกของท่านในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อ	ข้อความ	จริงที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
0	เพื่อนๆ ชอบพูดคุยกับฉัน		✓		
00	คุณครูเอาใจใส่ฉันเสมอ	✓			

วิธีตอบแบบสอบถาม

สำหรับแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง จะให้ผู้ตอบ พิจารณาข้อความแต่ละข้อว่าตนเองมีลักษณะเหมือนหรือไม่เหมือนข้อความนั้น ถ้าพิจารณาแล้วว่าตนเองมีลักษณะตรงกับข้อความนั้นเป็นประจำ ให้ตอบว่า “จริงมากที่สุด” ถ้าพิจารณาแล้วว่าตนเองมีลักษณะตรงกับข้อความนั้นเป็นบางครั้งแต่ไม่ถึงกับเป็นประจำ ให้ตอบว่า “จริงมาก” ถ้าพิจารณาแล้วว่าตนเองมีลักษณะตรงกับข้อความนั้นเป็นบางครั้ง ให้ตอบว่า “จริงน้อย” ถ้าพิจารณาแล้วว่าตนเองไม่มีลักษณะตรงกับข้อความนั้นเลย ให้ตอบว่า “ไม่จริงเลย”

การตรวจให้คะแนนและการคิดคะแนน

คณะผู้วิจัยตรวจและให้คะแนนตามความหมายของคำถามแต่ละข้อดังต่อไปนี้

ตัวเลือก	ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
จริงที่สุด	4	1
จริงมาก	3	2
จริงน้อย	2	3
ไม่จริงเลย	1	4

2.2 โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ในการสร้างชุดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

2.2.1 ผู้วิจัยศึกษารายละเอียดจากหนังสือ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาเพื่อสร้างโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์โดยให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า โดยสามารถประมวลเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองดังนี้

1) จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการยอมรับด้วยกิจกรรมต่างๆที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมประสบความสำเร็จและมีการเสริมแรงให้กำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของบรูค(รัสมิ โพนเมืองหล้า. 2543;อ้างอิงจาก Brooks. 1992) ที่ว่าควรสนับสนุนให้กำลังใจและให้ข้อมูลย้อนกลับในทางบวก เพื่อให้เกิดกำลังใจและเห็นคุณค่าในตนเอง

2) จัดกิจกรรมเพื่อให้มีโอกาทำงานและแก้ปัญหาร่วมกันด้วยกระบวนการกลุ่มโดยใช้ปัญหาประเภทโครงสร้างไม่สมบูรณ์หรือแบบปลายเปิดเพื่อให้โอกาสคิดด้วยเหตุผลอย่างอิสระ และสามารถประสบความสำเร็จในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหา(Brooks. 1992) นอกจากนี้การวิเคราะห์หลังจากทำกิจกรรมร่วมช่วยให้มีการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งจะให้เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จ นอกจากนี้การเสนอแนะซึ่งกันและกันเป็นการให้ข้อมูลที่มีผลให้บุคคลมีกำลังใจและเกิดความภูมิใจได้(เพียว ผลภท. 2539;อ้างอิงจาก Bruno. 1983 : 363 ;citing Hanserman,Miller and Bond. 1971 ;citing Ronkin. 1982;citing Sinibaldi. 1985 : 1523A)

3) กิจกรรมกลุ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้แต่ละคนแสดงความคิดเห็น การรับฟังและยอมรับความคิดเห็นเป็นการฝึกสะท้อนความคิดเห็นและค่านิยมของตนให้ปรากฏและทำให้มีความเข้าใจในความคิดและค่านิยมของกันและกัน

4) การให้ข้อมูลย้อนกลับที่ได้รับจากการอภิปรายวิเคราะห์กิจกรรมกลุ่มอยู่เสมอ ช่วยให้เกิดการยอมรับสภาพตามความเป็นจริงอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของบรูค(รัสมิ โพนเมืองหล้า. 2543;อ้างอิงจาก Brooks. 1992) ที่ว่าการส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองจะช่วยให้เกิดความตระหนักและยอมรับในความสำเร็จและล้มเหลวของตน

5) การนึกถึงความสำเร็จในวันข้างหน้า มีส่วนช่วยสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง นอกจากนี้การระลึกถึงความสำเร็จของสิ่งที่ได้กระทำจะเป็นการชื่นชมตนเองและให้รางวัลตนเอง (Sasse. 1978 : 48) ซึ่งจะช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง

2.2.2 นำกิจกรรมที่ได้มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยกิจกรรมต่างๆ โดยอยู่บนพื้นฐานของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งให้ประโยชน์ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง

3. แบบแผนการทดลองและวิธีการดำเนินงานทดลอง

แบบแผนการทดลอง

การศึกษาครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One Group
Protest – Posttest Design โดยมีแบบแผนการทดลอง แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงแบบแผนการทดลอง One Group Protest – Posttest Design

กลุ่ม	การทดสอบ	การทดลอง	การทดสอบ
E	O ₁	X	O ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทดลอง

- E แทน กลุ่มทดลอง
- O₁ แทน การทดสอบก่อนการทดลอง
- X แทน การจัดกระทำตามโปรแกรมทดลอง
- O₂ แทน การทดสอบหลังการทดลอง

ตาราง 2 วันและเวลาในการดำเนินการทดลอง

ครั้งที่	วันที่	เวลา	กิจกรรม	ระยะเวลา (นาที)	จำนวน (คน)
1	8 มกราคม 2550	18.00 - 18.30	ปฐมนิเทศ	30	27
		18.30 - 19.30	Pre-test	60	27
2	15 มกราคม 2550	18.00 - 19.00	หัวใจผูกกัน	60	27
		19.00 - 20.00	ถ้าเลี้ยงน้ำ	60	27
3	17 มกราคม 2550	18.00 - 19.00	บัตรคำสั่ง	60	27
		19.00 - 20.00	เกมต่อหลอด	60	27
4	19 มกราคม 2550	18.30 - 19.30	ภาพแห่งจินตนาการ	60	27
5	22 มกราคม 2550	18.30 - 19.30	เคารพกฎระเบียบ	60	27
6	24 มกราคม 2550	18.30 - 19.30	ซ่อนลูกโป่งปอง	60	27
7	26 มกราคม 2550	18.30 - 19.30	เกมต่อรูปสี่เหลี่ยม	60	27
8	29 มกราคม 2550	18.30 - 19.00	เวลาแห่งกำลังใจ	30	27
		19.00 - 20.00	Post-test	60	27

วิธีดำเนินการทดลอง

ขั้นก่อนการทดลอง

ติดต่อขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆเพื่อนัดหมายทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างและขอคำแนะนำเพื่อดำเนินการจัดโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองกับเด็กกำพร้าจากสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆที่มีอายุระหว่าง 9 – 15 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 – 6 จำนวน 27 คน และให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง จากนั้นผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นคะแนนก่อนการทดลอง

ขั้นดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองกับกลุ่มทดลอง โดยให้กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองจำนวน 10 กิจกรรม ซึ่งใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 8 ครั้ง 4 สัปดาห์ สัปดาห์แรก 1 ครั้ง สัปดาห์ที่สอง 3 ครั้ง สัปดาห์ที่สาม 3 ครั้ง สัปดาห์สุดท้าย 1 ครั้ง ครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที ในวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ เวลาประมาณ 18.00-20.00 น. ระหว่างวันที่ 8 มกราคม 2550 - 29 มกราคม 2550 โดยจัดที่สถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านมหาเมฆ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร

ขั้นหลังการทดลอง

หลังเสร็จสิ้นการทดลองโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองตอบแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองอีกครั้งและนำคะแนนที่ได้ จากการตอบแบบวัดดังกล่าวเป็นคะแนนหลังการทดลอง นำคะแนนที่ได้ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองมาวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตามความต้องการแล้ว นำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ แล้วทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS(Statistical Package for the Social Science) เพื่อพิสูจน์สมมติฐานและนำมาเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

4.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย(Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation)

4.2 สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้าระดับประถมศึกษาปีที่ 2 – 6 บ้านเด็กกำพร้ามหาเมฆ ที่ได้รับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลองโดยใช้สถิติ T – test แบบ Paired – Sample T – test

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเอง ก่อนและหลังได้รับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

แสดงจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มทดลองโดยจำแนกตามตัวแปร โรงเรียน ระดับการศึกษา และวัย

ตาราง 3 แสดงจำนวนและร้อยละของเด็กกำพร้า จำแนกตามโรงเรียน

โรงเรียน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
วัดช่องลม	10	37.03
วัดคลองภูมิ	17	62.97
รวม	27	100.00

จากตาราง 3 กลุ่มทดลองที่ศึกษาในโรงเรียนวัดช่องลมมีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 37.9 กลุ่มทดลองที่ศึกษาในโรงเรียนวัดคลองภูมิมีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 62.1

ตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละของเด็กกำพร้า จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษาตอนต้น	12	44.44
ประถมศึกษาตอนปลาย	15	55.56
รวม	27	100.00

หมายเหตุ

ประถมศึกษาตอนต้น คือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 – 4

ประถมศึกษาตอนปลาย คือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6

จากตาราง 4 กลุ่มทดลองที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นมีจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 กลุ่มทดลองที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 55.6

ตาราง 5 แสดงจำนวนและร้อยละของเด็กกำพร้า จำแนกตามวัย

วัย	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เด็กตอนปลาย	14	51.85
พิวเบอร์ตี	13	48.15
รวม	27	100.00

หมายเหตุ
เด็กตอนปลาย คือ ช่วงอายุ 9 – 11 ปี
พิวเบอร์ตี คือ ช่วงอายุ 12 – 15 ปี

จากตาราง 5 กลุ่มทดลองวัยเด็ก มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 51.9 กลุ่มทดลองวัยพิวเบอร์ตี มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 48.1

ตาราง 6 แสดงจำนวนของเด็กกำพร้าจำแนกตามระดับชั้นกับอายุ

ระดับชั้น	อายุ(ปี)							รวม
	9	10	11	12	13	14	15	
ป.2	-	2	-	-	-	-	-	2
ป.3	1	3	-	-	1	-	-	5
ป.4	-	4	1	-	-	-	-	5
ป.5	-	-	3	1	-	-	1	4
ป.6	-	-	-	3	5	1	1	10
รวม	1	9	4	4	6	1	2	27

จากตาราง 6 จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับระดับชั้นไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่มาตรฐานทางการศึกษาได้กำหนด กล่าวคือ ในระดับชั้นเดียวกันจะมีเด็กหลายอายุ ซึ่งมีทั้งพอดีเกณฑ์และเกินเกณฑ์ที่มาตรฐานทางการศึกษาได้กำหนดไว้

ส่วนที่2 การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังได้รับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
ผลการเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มทดลองก่อนและหลังได้รับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองโดยใช้สถิติ t- test แบบ paired-samples ได้
คำนวณหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังได้รับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

ตาราง 7 การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังได้รับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง	การทดสอบ	N	M	SD	t
ด้านการมองตนเอง	ก่อน	27	2.85	.40	.10
	หลัง	27	2.85	.40	
ด้านการมองตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน	ก่อน	27	2.58	.41	3.22**
	หลัง	27	2.86	.42	
ด้านการมองตนเองเมื่ออยู่ในครอบครัว	ก่อน	27	2.80	.51	.18
	หลัง	27	2.82	.57	
ด้านการมองตนเองเมื่ออยู่ในโรงเรียน	ก่อน	27	2.92	.59	.90
	หลัง	27	3.00	.50	
รวม	ก่อน	27	2.79	.29	.69
	หลัง	27	2.85	.37	

** p = .01

จากตาราง 7 พบว่าภายหลังจากการได้รับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้า โดยเด็กชายบ้านมหาเมฆมีการเห็นคุณค่าในตนเองด้านการมองตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน สูงกว่าก่อนการได้รับโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ไม่พบว่าเด็กชายบ้านมหาเมฆมีการเห็นคุณค่าในตนเองด้านการมองตนเอง ด้านการมองตนเองเมื่ออยู่ในครอบครัว ด้านการมองตนเองเมื่ออยู่ในโรงเรียน และโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้าบ้านมหาเมฆโดยจัดเป็นงานวิจัยเชิงทดลองแบบก่อนการทดลอง(Pre-experimental) รูปแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง (The One-group Pretest-Posttest design) คณะผู้วิจัยขอสรุปผลและอภิปรายผลเป็นหัวข้อตามลำดับต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. วิธีดำเนินการวิจัย
5. สรุปผลการวิจัย
6. อภิปรายผล
7. ข้อเสนอแนะ

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้าโดยใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. ศึกษาผลการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้า

2. สมมติฐานในการวิจัย

เด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นหลังจากที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามการเห็นคุณค่าในตนเอง
2. โปรแกรมจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

4. วิธีดำเนินการทดลอง

ขั้นก่อนการทดลอง

ติดต่อขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆเพื่อนัดหมายทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างและขอคำแนะนำเพื่อดำเนินการจัดโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองกับเด็กกำพร้าจากสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆที่มีอายุระหว่าง 9 – 15 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 – 6 จำนวน 27 คน และให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง จากนั้นผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นคะแนนก่อนการทดลอง

ขั้นดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองกับกลุ่มทดลอง โดยให้กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองจำนวน 10 กิจกรรม ซึ่งใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 8 ครั้ง 4 สัปดาห์ สัปดาห์แรก 1 ครั้ง สัปดาห์ที่สอง 3 ครั้ง สัปดาห์ที่สาม 3 ครั้ง สัปดาห์สุดท้าย 1 ครั้ง ครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที ในวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ เวลาประมาณ 18.00-20.00 น. ระหว่างวันที่ 8 มกราคม 2550 - 29 มกราคม 2550 โดยจัดที่สถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านมหาเมฆ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร

ขั้นหลังการทดลอง

หลังเสร็จสิ้นการทดลองโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองตอบแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองอีกครั้งและนำคะแนนที่ได้ จากการตอบแบบวัดดังกล่าวเป็นคะแนนหลังการทดลอง นำคะแนนที่ได้ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองมาวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

5. สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา พบว่า การเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆมีการเห็นคุณค่าในตัวเองสูงขึ้นในด้านการมองตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

6. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา การใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า

ผลการศึกษา พบว่า เด็กกำพร้าในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆมีการเห็นคุณค่าในตัวเองสูงขึ้นในด้านการมองเห็นคุณค่าในตัวเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากเข้าร่วมการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ด้านการมองเห็นคุณค่าในตัวเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน ส่วนด้านการมองเห็นคุณค่าในตัวเองเมื่ออยู่ในครอบครัว ด้านการมองเห็นคุณค่าในตัวเองเมื่ออยู่ในโรงเรียน ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1. ด้านการมองเห็นคุณค่าในตัวเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน

เด็กชายที่เข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีการเห็นคุณค่าในตนเองด้านการมองเห็นคุณค่าในตัวเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ช่วยให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางสังคม การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นทำให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรยากาศที่เป็นกันเองของกลุ่มทำให้เด็กมีความรู้สึกคุ้นเคย ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ได้รับความรัก ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ได้รับการยอมรับ การสนับสนุนช่วยเหลือจากเพื่อนในกลุ่มด้วยความเต็มใจ ทำให้เด็กรู้สึกว่ามีคุณค่าในตัวเอง ทำให้เด็กได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน โดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของแอสตรัค (ชัยวัฒน์ วงษ์ อาษา 2539:68; อ้างอิงจาก Strang. 1946 : 13-14) ที่กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีคุณค่าในการสนองความต้องการพื้นฐานทางด้านจิตใจของบุคคล และช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม ทักษะคิด ความสนใจ และการพัฒนาความรู้ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจ มีความสุข อบอุ่นใจ รู้สึกว่าตนเป็นที่รักของผู้อื่น และสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉา ศรีสุพล (รัศมี โพนเมืองหล้า 2543:85; อ้างอิงจาก อัจฉา ศรีสุพล 2534 : 64-65) ผลการศึกษาพบว่า การฝึกกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มได้อย่างเต็มที่ นักศึกษามีประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และผู้อื่น ทำให้นักศึกษาได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งเข้าใจผู้อื่นและสามารถพัฒนาบุคลิกภาพให้เกิดความเข้าใจตนเอง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขียวพา เศรษฐกุล (2517 : 163-166) ที่กล่าวว่า วัฏว่า การเรียนรู้โดยการแบ่งกลุ่มย่อยตามหลักกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เมื่อผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มหรือเป็นสมาชิกในกลุ่มก็จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับหลักพัฒนาการทางสังคมที่กล่าวว่าเด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการที่เด่นชัดในเรื่องการให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อน เด็กสามารถร่วมมือและเป็นสมาชิกที่ปรับตัวดีของกลุ่มเพื่อน

2. ด้านการมองเห็นคุณค่าในตัวเอง

ในด้านการมองเห็นคุณค่าในตัวเองที่ไม่พบความแตกต่าง เนื่องจาก ความคิดเกี่ยวกับตนเองของวัยเด็กตอนปลายจะเกิดขึ้นจากการประเมินของบุคคลอื่น ซึ่งอาจทำให้เด็กมีความคิดในทางลบได้ และความคิดนี้ไม่สามารถทำให้หายไปง่ายๆ (ประพนธ์ เก้าฉิม 2526:281) โดยตามหลักพัฒนาการการมองเห็นคุณค่าในตัวเองจะเกิดขึ้นในช่วงวัยรุ่นตอนปลายถึงวัยผู้ใหญ่

3. ด้านการมองเห็นคุณค่าในตัวเองเมื่ออยู่ในครอบครัว

ในด้านการมองเห็นเมื่ออยู่ในครอบครัวไม่พบความแตกต่าง เนื่องจากเด็กเป็นเด็กกำพร้าไม่มีครอบครัวที่อบอุ่น ไม่มีพ่อแม่คอยให้ความสนใจ ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เด็กไม่ได้รับความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีผลต่อการพัฒนาการของเด็กอย่างมาก ถ้ามีความสัมพันธ์ในครอบครัวดีจะทำให้เด็กเกิดบุคลิกภาพที่ดี(ประนต เค้าฉิม 2526:274-275) ทำให้เด็กเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง แต่เนื่องจากสถานสงเคราะห์จะมีพี่เลี้ยงที่ดูแลเด็กในแต่ละบ้าน ซึ่งไม่ได้มีโอกาสนำเข้ามามีส่วนร่วม และไม่ได้มีบทบาทในการช่วยส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้าจึงทำให้ไม่สามารถพัฒนาในด้านนี้ได้

4. ด้านการมองเห็นเมื่ออยู่ในโรงเรียน

ด้านการมองเห็นเมื่ออยู่ในโรงเรียนไม่พบความแตกต่างเนื่องจาก ระดับการศึกษาไม่สอดคล้องกับอายุของเด็กกำพร้า กล่าวคือ อายุของเด็กกำพร้าจะมีหลากหลายในแต่ละระดับชั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะมีอายุมากกว่าเกินเกณฑ์ที่มาตรฐานทางการศึกษาได้กำหนดไว้ อีกทั้งเด็กกำพร้าบางคนมีโรคประจำตัวทำให้ไม่สามารถเรียนร่วมกับเพื่อนวัยเดียวกันได้ ซึ่งทำให้เด็กกำพร้ารู้สึกว่ามีปมด้อยทางการศึกษา

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่นำมา เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาการในช่วงวัยเด็กตอนปลาย ถึงวัยพืพเวอร์ต์ ในการนำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์นี้ไปใช้ในกลุ่มทดลองช่วงอายุอื่นๆ จึงควรปรับให้เหมาะสมกับความสามารถในช่วงพัฒนาการของวัยกลุ่มทดลองนั้นๆ

2. เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม ควรเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมต่างๆ และทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายกับการทำกิจกรรมให้ได้มากที่สุด เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ไม่ควรนานเกินไป เพราะเด็กจะรู้สึกเบื่อและเริ่มลดความสนใจในตัวกิจกรรม ซึ่งจะทำให้ประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมลดลง และถ้าจะให้กิจกรรมได้ผลดีควรจะทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องไม่ควรเว้นช่วงระหว่างการดำเนินกิจกรรมแต่ครั้งนานเกินไป

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรติดตามผลหลังจากเสร็จสิ้นโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อศึกษาความคงทนของการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้ากลุ่มตัวอย่าง

2. ควรศึกษาระยะเวลาที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมว่าต้องใช้ระยะเวลาานเท่าใด ผู้ที่ได้รับกิจกรรมจึงจะมีความคงทนของการเห็นคุณค่าในตนเองนานที่สุด ในแง่ระยะเวลาในการทำกิจกรรม และระยะเวลาในการเว้นช่วงกิจกรรมก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมครั้งต่อไป

3. การศึกษาควรดำเนินการเพิ่มเติมแปรเกี่ยวกับเพศของผู้ทดลองด้วย เพราะเนื่องจาก ตัวแปรเพศอาจจะส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้าได้เช่นกัน

4. ควรมีขยายการศึกษาการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับกลุ่มอื่นๆ เช่น ผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือในกลุ่มผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

5. ในกลุ่มทดลองครั้งนี้ไม่มีการแบ่งกลุ่มควบคุม เนื่องจากประชากรมีจำนวนจำกัด หากมีกลุ่มควบคุมจะช่วยให้ผลของการทดลองมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

6. ควรมีการนำโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองไปทดลองใช้ก่อนการนำไปใช้จริง เพื่อจะได้พัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองได้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา ชิตประเสริฐ. (2547). ปัญหาในการปฏิบัติงาน บุคลิกภาพที่เข้มแข็ง การเห็นคุณค่าในตนเอง และความเครียดของพยาบาลจบใหม่ โรงพยาบาลศิริราช. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- เกียรติวรรณ อมาตกุล. (2531). ผู้ด้วยจิตวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ภาพการพิมพ์.
- เกียรติวรรณ อมาตกุล. (2543). ผู้ชีวิตด้วยจิตวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที.พี. พรินท์ จำกัด.
- คมเพชร นิตะสุกกุล. (2521). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จักรวาล ภูวนันท์. (2537). ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- จิตตินันท์ บุญสุริกุล. (2545, มกราคม-เมษายน). "กิจกรรมและวิธีการช่วยให้นักเรียนที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้พัฒนาการมองเห็นคุณค่าในตนเอง". วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์. 17(1): 61-75
- จินดาพร แสงแก้ว. (2541) การเปรียบเทียบผลของการใช้กลุ่มสัมพันธ์กับกลุ่มสัมพันธ์แบบมารทอน เพื่อพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กบ้านอุปถัมภ์ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จันทร์ฉาบ พัทธศิริกุล. (2532). ผลของการจัดโปรแกรมการศึกษาความกล้าแสดงออกต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชนัญชาเรย์ เขียวชะอุ่ม. (2549). ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีการสนับสนุนจากเพื่อนแตกต่างกัน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- ชยาพร ลิ้ประเสริฐ. (2536). ผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่ผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(จิตวิทยา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา. (2539). ผลการฝึกอบรมที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ชูชัย สมितिไกร. (2528). ผลของประสบการณ์กลุ่มฝึกมนุษยสัมพันธ์ที่มีต่อทัศนคติส่วนบุคคลตามการรับรู้ของผู้รับการฝึก. เชียงใหม่: ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐกมล ชาญสาธิตพร และคณะ. (2545, พฤษภาคม - สิงหาคม). “สัมพันธภาพในครอบครัว การยอมรับจากเพื่อน กับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นตอนต้น”. วารสารสาธารณสุขศาสตร์. 32(2): 129-139.
- ทศพร มณีศรีจำ. (2539). เอกสารประกอบการสอนวิชา นน 215 กลุ่มสัมพันธ์สำหรับครู (Group Dynamics for Teacher). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทองคำ บุญประเสริฐดี. (2535). การทดลองใช้วิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทองเรือน อมรัชกุล. (2520). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. พิษณุโลก: แสงกวารสารและการพิมพ์.
- ทัศนมา ระเบียบดี. (2531, มิถุนายน-กันยายน). “การพัฒนาความภูมิใจในตนเองจะสร้างให้เด็กมีคุณภาพได้อย่างไร”. ศึกษาสาตร์. 12(ฉบับพิเศษ):44. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทศนา แชนณี. (2522). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติเล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: บุรพาสิลป์การพิมพ์.
- ธีระ ชัยยุทธบรรยง. (2544, กุมภาพันธ์). “การเสริมสร้างความรู้สึกรู้เห็นคุณค่าในตนเอง”. วารสารการศึกษาทม. 24(5): 19-26.
- นวลละออ สุภาพล. (2527). ทฤษฎีบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- นาตยา วงศ์หลักภัย. (2532). *ผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(จิตวิทยา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- นิพนธ์ แจ่มเอี่ยม. (2519). *การศึกษานุคลิกภาพการแสดงตัว ความเชื่อมั่นในตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดอุดรธานี*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2542). *กลุ่มสัมพันธ์สำหรับการฝึกอบรม*. พิมพ์ครั้งที่3. สงขลา: เทมการพิมพ์.
- นุชลดา โรจนประภาพรรณ. (2541). *ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้นที่ศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาขารณสุศาสตร์). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา ธรรมมา. (2547). “การเห็นคุณค่าในตนเอง”. *สารานุกรมศึกษาศาสตร์*. (32): 48-52.
- พาฝัน อารีมา. (2547). *การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนชายในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านกาญจนาภิเษก โดยใช้กิจกรรมบูรณาการ*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ประณต เค้าฉิม. (2526). *จิตวิทยาเด็ก*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- พนม ลิ้มอารีย์. (2529). *กลุ่มสัมพันธ์*. มหาสารคาม: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พรทิพย์ ตั้งไชยวรรค์. (2540). *ปัจจัยทางสังคมศึกษาวิทยาและจิตวิทยาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของนักเรียนที่เรียนเก่ง นักเรียนที่เรียนอ่อนและนักเรียนที่ออกกลางคันในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เพชร ผลิต. (2539). *บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- มาศสวรรค์ พัฒนานุพงศ์. (2531). *เลี้ยงลูกให้เป็นตัวของตัวเอง*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์.

- เขาวานถ เลหาบรรจง. (2545). *ผลของการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- เขาวพา เคชะฤปต์. (2517). *ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- รพีพร ศิลาวรรณ. (2540). *ผลการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิมนุชฌนิมใหม่ต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่*. ปรินญาณินพนธ์ ศศ.บ. อุบลราชธานี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. ถ่ายเอกสาร.
- รัศมี โพนเมืองหล้า. (2543). *การศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงจากการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ระพีพรรณ เลขะวิวัฒน์. (2544). *การสนับสนุนทางสังคมและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้ใหญ่ตอนต้น: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างคนว่างงานและคนมีงานทำในปี 2543*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ราตรี ทาผัด. (2532). *ผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ฤทัยรัตน์ ธรเสนา. (2535). *การพัฒนาอัตมโนทัศน์หลายมิติของนักศึกษาพยาบาลที่มีทัศนคติต่อวิชาชีพแตกต่างกันโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วัชร ทรัพย์มี. (2528). *การพัฒนารูปแบบการปรึกษาเชิงจิตวิทยาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนในการแก้ไขปัญหาและวางโครงการอนาคต*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนา มัคคสมัน. (2539). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามหลักการสอนแบบโครงการเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยอนุบาล*. ปรินญาณินพนธ์ ค.ค.(หลักสูตรการเรียนการสอน). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วิชาญ ไชยเทพ. (2544). *กิจกรรมกลุ่มฝึกการแสดงออกที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- วิไลวรรณ สันตะโกมล. (2521). การเปรียบเทียบ ผลการสอนวิชาวรรณคดีไทย เรื่อง "ลิลิตตะเลงพ่าย" โดยกระบวนการกลุ่ม สัมพันธ์และการสอนแบบครู เป็น ศูนย์กลาง ในชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๖. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2530). จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก
- ศิริลักษณ์ ลวณะสกล. (2545). การเปรียบเทียบความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนกระทำผิด โดยใช้กิจกรรมกลุ่มบำบัดด้านพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสม. ปรินูญานิพนธ์. กศ.ม. (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร
- ศุภาวดี บุญญวงศ์. (2527). ดำรงกิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. สงขลา: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถิต ภัศระ. (2536). ปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลวัยรุ่น. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมพงษ์ จินดารุ่งเรืองรัตน์. (2546). ปัจจัยทางจิตวิทยาและปัจจัยทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สมพิศ ไชยกิจ. (2536). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนราธิวาส. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สิริวรรณ ศรีพล และคณะ. (2536). โครงการวิจัยเรื่องการศึกษาสถานภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาด้านสภทรรศน์ ศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.
- สุนทรี เรืองตระกูล. (2544). ผลของการฝึกพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองและความเชื่ออำนาจในตนเอง ของเด็กภาวะยากลำบากในมูลนิธิเกษตร. ขอนแก่น: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุริน คล้ายรามัญ. (2529). การพัฒนามโนภาพแห่งตนโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- สุวรรณี พุทธิศรี และชัชวาลย์ ศิลปกิจ. (2541, ตุลาคม-ธันวาคม). “การพัฒนาแบบสอบถาม The Five-Scale Test of Self-Esteem for Children ฉบับภาษาไทย”. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*. 43(4): 358-367.
- สุวรรณี พุทธิศรี. (2543, สิงหาคม). “Self-esteem นั้นสำคัญนะ: เรื่องดีๆ ของการรู้จัก “ดี” กับตนเอง”. *นิตยสารรักลูก*. 18(211): 164-165.
- โสภา ขีลมันน์. (2536). บุคลิกภาพและพัฒนาการ : แนวโน้มสู่พฤติกรรมปกติและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง.
- อรชุนา พุ่มสวัสดิ์. (2539). การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเอง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อังศุธร ถิ่นหลวง. (2542). ผลของการใช้กลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกล้าแสดงออกในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดภาชี กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(จิตวิทยาแนะแนว). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อัปสรศิริ เข็มประชา. (2542). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อัมพวรรณ อิ่มทั่ว. (2547). ผลการใช้โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมที่มีผลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อารี พันธุ์ณี. (2542, เมษายน). “ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองสร้างเสริมได้อย่างไร”. *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 3(2): 57-59.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2543). *EVEREST* พาลูกค้นหาความนับถือตนเอง. กรุงเทพมหานคร: ชันดีการพิมพ์
- Berk, Laura E. (1989). *Child Development*. Massachusetts : Allyn and Bacon.
- Calhoun, G.J. and Morse, W.C. (1977, July). “Self Concept and Self – Esteem : Another Perspective”. *Psychology in the School*. 14: 318-322.
- Ekeland. (2005). *British Journal of Sports Medicine* Issue 39:792-798

- E.L. Wilczynski . (2006). *Reading and Self esteem for group risk*. Retrieved 2006, From <http://www.lib.umi.com/dissertations/preview/3206265#index>
- Folcarelli, Henry. (2004). *An evaluation of the influences of social support and self-esteem on physical and mental health in postpartum mothers*. Ph.D. New York University.
- Maslow, Abraham M. (1970). *Motivation and Personality*. 2nd ed. New York: Harper & Row Publishers.
- Palladino, Connie D. (1994). *Developing Self – Esteem : A Guide for positive Success*. California : Crisp.
- Parker. (1983). *Effects of Human Relation Group on Fouth Grade Children's Self – Esteem and communication skills*. Dissertation Abstract International.
- Hibbard, Robert A. (1991). *Child abuse and Mental health among adolendents independent care*. Retrieved September 3 1991, From <http://www.proquest.com>
- Reitzes, Donald C. (1995). *Activities and Self Esteem*. Retrieved 1995, From <http://roa.sagepub.com/cgi/content/abstract/17/3/260>
- Sasse, C.R. (1978). *Person to Person*. Peoria ILLinois: Bennett.
- Toshimitsu Kamakura, Juko Ando & Yutaka Ono. (2006). *Genetic and environmental effects of stability and change in self-esteem during adolescence*. Retrieved September 11 2006, From http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6V9F-4KVXPGK-1&_user=10&_coverDate=01%2F31%2F2007&_rdoc=1&_fmt=full&_orig=browse&_cdi=5897&_sort=d&_docanchor=&_artOutline=Y&view=c&_acct=C000050221&_version=1&_urlVersion=0&_userid=10&md5=a1a1faba6cb557e48a353491588ef2e8#secx11

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 3 หน้า แบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลส่วนตัว

ส่วนที่ 2 : แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง มีทั้งหมด 38 ข้อ

กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ - สกุล _____

ชื่อเล่น _____ อายุ _____ ปี

ชั้น _____ เกรดเฉลี่ย _____

โรงเรียน _____

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

ส่วนที่ 2 : แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง

แบบสอบถามในส่วนนี้มีทั้งหมด 38 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกต้องหรือผิด เมื่ออ่านข้อความจบขอให้
ตอบตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงที่เกิดขึ้นครั้งแรก โดยพิจารณาว่าข้อความในแต่ละข้อนั้นตรงกับความรู้สึกของท่าน
ในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ตัวอย่าง

ข้อ	ข้อความ	จริงที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
0	เพื่อนๆ ชอบพูดคุยกับฉัน		✓		
00	คุณครูเอาใจใส่ฉันเสมอ	✓			

ข้อ	ข้อความ	จริงที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
1	ฉันมีความสุขในสิ่งที่ฉันเป็น				
2	ฉันเป็นที่รักของเพื่อนๆ				
3	เมื่อฉันอยู่ที่นี้ ฉันไม่มีความสุข				
4	ฉันไม่กล้าตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง				
5	ฉันภูมิใจกับงานที่ฉันทำที่โรงเรียน				
6	ฉันปรับตัวให้เข้ากับสิ่งใหม่ๆ ได้ยาก				
7	ฉันกังวลกับการที่คนอื่นมาชื่นชมฉัน				
8	ฉันพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ				
9	ฉันเข้าใจตนเอง				
10	ฉันรู้สึกดี เมื่อฉันอยู่กับเพื่อน				
11	ฉันมักเสียใจกับสิ่งที่ได้ทำไปแล้ว				
12	พี่เลี้ยงฉันภูมิใจในตัวฉัน				
13	เพื่อนๆ ไม่ยอมรับในความสามารถของฉัน				
14	ฉันพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่ตอนนี้				
15	ฉันเรียนไม่เก่ง				
16	เพื่อนๆ รับฟังความคิดเห็นของฉัน				
17	ฉันชอบฝึกกลางวัน				
18	พี่เลี้ยงไม่เห็นด้วยกับความคิดของฉัน				
19	ฉันรู้สึกเหมือนต้องทำสิ่งต่างๆ ตามลำพัง				
20	ฉันอยากเป็นคนอื่น				

ข้อ	ข้อความ	จริงที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
21	ชีวิตฉันเต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย				
22	คนที่นี่ให้ความสำคัญกับฉัน				
23	ฉันรู้ว่าควรพูดอะไรกับผู้อื่น				
24	ฉันไม่ภูมิใจอะไรเลยที่เกี่ยวกับตนเอง				
25	ฉันมีความสุขในการเรียน				
26	ฉันรู้สึกว่าคุณเองล้มเหลว				
27	ฉันรู้สึกดีกับตัวเอง เมื่อฉันอยู่ที่นี้				
28	ฉันทำอะไรไม่ได้เรื่อง				
29	ฉันไม่ชอบอยู่กับผู้อื่น				
30	ฉันผิดหวังกับผลการเรียนของฉัน				
31	ฉันเล่นกีฬาหรือเกมที่ฉันชอบได้ดี				
32	ฉันเข้าใจเวลาที่คุณครูอธิบาย				
33	ฉันเป็นที่พึ่งของใครไม่ได้				
34	ฉันรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น				
35	ฉันทำกิจกรรมสนุกสนานร่วมกับพี่เลี้ยงอยู่เสมอ				
36	ฉันเป็นคนสำคัญ				
37	ฉันชอบเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน				
38	ฉันรู้ว่าตนเองสามารถทำอะไรได้บ้าง				

😊 ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและตอบคำถามครบทุกข้อ 😊

ภาคผนวก ข

คุณภาพรายชื่อของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

คุณภาพรายข้อของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

ตารางแสดงคุณภาพรายข้อของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยวิธี item-Total Correlation

ข้อ	ข้อความ	ค่า item-Total Correlation
1	ฉันมีความสุขในสิ่งที่ฉันเป็น	.280
2	ฉันเป็นที่รักของเพื่อนๆ	.468
3	เมื่อฉันอยู่ที่นี้ ฉันไม่มีความสุข	.385
4	ฉันไม่กล้าตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง	.255
5	ฉันภูมิใจกับงานที่ฉันทำที่โรงเรียน	.285
6	ฉันปรับตัวให้เข้ากับสิ่งใหม่ๆ ได้ยาก	.446
7	ฉันกังวลกับการที่คนอื่นมาชื่นชมฉัน	.200
8	ฉันพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ	.444
9	ฉันเข้าใจตนเอง	.349
10	ฉันรู้สึกดี เมื่อฉันอยู่กับเพื่อน	.223
11	ฉันมักเสียใจกับสิ่งที่ได้ทำไปแล้ว	.456
12	ที่เลี้ยงฉันภูมิใจในตัวฉัน	.311
13	เพื่อนๆ ไม่ยอมรับในความสามารถของฉัน	.540
14	ฉันพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่ตอนนี้	.608
15	ฉันเรียนไม่เก่ง	.391
16	เพื่อนๆ รับฟังความคิดเห็นของฉัน	.354
17	ฉันชอบฝึกกลางวัน	.281
18	ที่เลี้ยงไม่เห็นด้วยกับความคิดของฉัน	.231
19	ฉันรู้สึกเหมือนต้องทำสิ่งต่างๆ ตามลำพัง	.375

ตารางแสดงคุณภาพรายข้อของแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง(ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	ค่า Item-Total Correlation
20	ฉันอยากเป็นคนอื่น	.489
21	ชีวิตฉันเต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย	.660
22	คนที่นี่ให้ความสำคัญกับฉัน	.282
23	ฉันรู้ว่าควรพูดอะไรกับผู้อื่น	.284
24	ฉันไม่ภูมิใจอะไรเลยที่เกี่ยวกับตนเอง	.454
25	ฉันมีความสุขในการเรียน	.353
26	ฉันรู้สึกว่าคุณค่าตนเองล้มเหลว	.347
27	ฉันรู้สึกดีกับตัวเอง เมื่อฉันอยู่ที่นี้	.441
28	ฉันทำอะไรไม่ได้เรื่อง	.429
29	ฉันไม่ชอบอยู่กับผู้อื่น	.377
30	ฉันผิดหวังกับผลการเรียนของฉัน	.410
31	ฉันเล่นกีฬาหรือเกมที่ฉันชอบได้ดี	.337
32	ฉันเข้าใจเวลาที่คุณครูอธิบาย	.392
33	ฉันเป็นที่พึ่งของใครไม่ได้	.502
34	ฉันรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น	.335
35	ฉันทำกิจกรรมสนุกสนานร่วมกับพี่เลี้ยงอยู่เสมอ	.352
36	ฉันเป็นคนสำคัญ	.378
37	ฉันชอบเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน	.267
38	ฉันรู้ว่าตนเองสามารถทำอะไรได้บ้าง	.508

ภาคผนวก ค

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

กิจกรรมที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์

กิจกรรม : ปฐมนิเทศ

จุดมุ่งหมาย :

1. เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่ม
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกทักษะในการถามและตอบ
3. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เปิดเผยความรู้สึกของตนเองและได้รับความต้องการของผู้อื่น
4. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผู้นำกิจกรรมมีความคุ้นเคยกันมากขึ้น
5. เพื่อนัดหมายการทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

อุปกรณ์ :

เทปเพลงและเครื่องบันทึกเสียง

ระยะเวลา : 30 นาที

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม :

1. ผู้นำกิจกรรมกล่าวทักทายและแนะนำตนเองกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม
2. ผู้นำกิจกรรมแจ้งจุดประสงค์ วิธีการ และข้อควรปฏิบัติในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
3. ผู้นำกิจกรรมแจกเอกสารและตารางเวลาแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนและเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมซักถามข้อสงสัย
4. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเล่นเกมสร้างความสัมพันธ์

ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเดินเป็นวงกลม ถ้าหากเพลงหยุดก็ให้ผู้เข้าร่วม

กิจกรรมรีบจับคู่ กล่าวทักทายกันและให้สัมภาษณ์หรือทำความรู้จักกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน ให้ได้รายละเอียดมากที่สุด เช่น อาหารที่ชอบมากที่สุด กีฬาที่ชอบ งานอดิเรก วิชาที่ชอบมากที่สุด เป็นต้น เมื่อเพลงดังขึ้นให้รีบกลับมาเดินเป็นวงกลมเหมือนเดิม ถ้าเพลงหยุดก็ให้ทักทายและสัมภาษณ์กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ ทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนกว่าจะหมดเวลาที่ผู้นำกิจกรรมกำหนดไว้ ใช้เวลา 20 นาที

5. ผู้นำกิจกรรมซักถามถึงความรู้สึกของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรม และถามคำถามอื่นๆ ดังนี้

1) เมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ซักถามถึงสิ่งที่ตนต้องการอยากรู้เกี่ยวกับตัวเพื่อนๆ ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ประโยชน์อะไรบ้าง

2) เมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้บอกสิ่งที่ต้องการให้ผู้อื่นรู้ ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกอย่างไร (ตัวอย่างคำตอบ เช่น ดีใจที่เพื่อนได้รู้จักเรา เพื่อนจะได้รู้จักเรามากขึ้น เป็นต้น)

- 3) ผู้นำกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันสรุปแนวคิดที่ได้จากทำกิจกรรม

6. ผู้นำกิจกรรมนัดหมายการทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในครั้งต่อไป

กิจกรรมที่ 2 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านมองตนเอง

กิจกรรม : หัวใจผูกกัน

จุดมุ่งหมาย :

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักยอมรับและเห็นคุณค่าของตนเองจากผู้อื่น
2. เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

อุปกรณ์ :

1. กระดาษสีตัดเป็นรูปหัวใจ
2. ใบประเมินกิจกรรม

ระยะเวลา : 60 นาที

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม :

1. ชำนาญ

ผู้นำกิจกรรมทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรม และเล่านิทานเรื่องราชสีห์กับหนูเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่กิจกรรม

2. ชำนาญ

1) ผู้นำกิจกรรมนำกระดาษสีที่ตัดเป็นรูปต่างๆ แจกผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนละ 1 ใบ โดยครึ่งหนึ่งจะมีคำสุภาษิตเขียนเอาไว้ ส่วนอีกครึ่งหนึ่งจะเขียนความหมายเอาไว้

2) ผู้นำกิจกรรมบอกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจับคู่ให้ตรงกันระหว่างสุภาษิตกับความหมาย ใครได้คู่แล้วให้นั่งลงกับพื้น

3. ชำนาญ

1) ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคู่ บอกวิธีการหาคู่ของตนเอง (ตัวอย่างคำตอบ เช่น ตะโกนคำของเรา ตะโกนคำของคู่ เป็นต้น)

- 2) ให้แต่ละคู่ออกมาอ่านสุภาษิตและความหมายให้เพื่อนฟัง

การประเมินผล :

1. สังเกตจากการทำกิจกรรม
2. สังเกตจากการอภิปราย แสดงความคิดเห็น

กิจกรรมที่ 3 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านมองเห็นคุณค่าในกลุ่มเพื่อน

ชื่อกิจกรรม : ลำเลียงน้ำ

จุดมุ่งหมาย :

1. เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนเกิดความภาคภูมิใจในการทำงาน
2. เพื่อให้สมาชิกรู้จักการประชุม วางแผนในการทำงานร่วมกัน
3. เพื่อให้สมาชิกตระหนักในความสำคัญและเห็นคุณค่ากันและกัน

ระยะเวลา : 60 นาที

อุปกรณ์ :

อุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มย่อย ซึ่งในแต่ละกลุ่มประกอบด้วย

- 1) หลอดกาแฟ 2 หลอด
- 2) ช้อนโต๊ะ 2 คัน
- 3) ช้อนชา 2 คัน
- 4) ฝาน้ำอัดลม 2 ฝา
- 5) ถ้วยกาแฟ 1 ใบ

ขั้นตอนดำเนินกิจกรรม :

1. ชำน้ำ

ผู้นำกิจกรรมทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสม
2. ชำกิจกรรม
 - 1) แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 10 คน และมีผู้ช่วยในการทำกิจกรรมกลุ่มละ 2 คน พร้อมทั้งทำหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ด้วย
 - 2) ผู้นำกิจกรรมให้แต่ละคนนั่งแถวตอนเรียงหนึ่ง ระยะห่างกันพอที่จะยื่นมือส่งน้ำที่ลำเลียงได้
 - 3) ผู้นำกิจกรรมให้ผู้ช่วยนำแก้วน้ำที่มีน้ำเกือบเต็ม ไปวาง ณ จุดเริ่มต้น และนำขวดเปล่าไปวางไว้ที่ปลายแถว
 - 4) ผู้นำกิจกรรมให้ผู้ช่วยนำอุปกรณ์ทั้งหมดมอบให้แต่ละกลุ่ม อธิบายถึงการปฏิบัติงานว่าให้สมาชิกแจกอุปกรณ์แต่ละประเภทให้สมาชิกคนละ 1 ชิ้นจนครบทุกคน โดยใช้เวลาในการแจกจ่ายอุปกรณ์ไม่เกิน 2 นาที
 - 5) ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลำเลียงน้ำจากแก้วน้ำโดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ ไปใส่ในขวดเปล่า ภายในเวลากำหนด 3 นาที

กติกา

- ❖ น้ำจะต้องส่งผ่านสมาชิกทุกคน
- ❖ ห้ามใช้มือหยิบแก้วน้ำที่วางอยู่หัวแถว
- ❖ การตัดสินผลจะพิจารณาที่ปริมาณน้ำในขวด เมื่อหมดเวลาการปฏิบัติงาน และพิจารณาว่ามีน้ำหกมากน้อยเพียงใด รวมทั้งพิจารณาความสะอาดของน้ำในขวดด้วย

3. ขั้นตอนวิเคราะห์

- 1) ให้แต่ละกลุ่มเขียนตารางแสดงชนิดของอุปกรณ์ตามตำแหน่งที่นั่ง และอธิบายว่าทำไมถึงกำหนดเช่นนั้น
- 2) กลุ่มที่ได้รับการตัดสินว่าเป็นผู้ชนะนั้น เป็นเพราะเหตุใด
- 3) กลุ่มที่แพ้คิดว่าแพ้เพราะเหตุใด
- 4) ท่านรู้สึกรู้สึอย่างไรในการปฏิบัติงานครั้งนี้ และสมาชิกแต่ละคนรู้สึกรู้สึอย่างไรต่อสมาชิกคนอื่นๆ
- 5) หากให้กลุ่มของท่านกำหนดตัวบุคคล ตำแหน่งคนและตำแหน่งอุปกรณ์ ท่านจะมีการปรับเปลี่ยนหรือไม่ เพราะเหตุใด

การประเมินผล :

1. สังเกตความตั้งใจในกิจกรรม การร่วมมือปรายความเห็นภายในกลุ่ม
2. สังเกตจากการตอบคำถาม

กิจกรรมที่ 4 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านมองตนเอง

กิจกรรม : เกมบัตรคำสั่ง

จุดมุ่งหมาย : เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความเชื่อมั่นและกล้าแสดงออก

อุปกรณ์ :

บัตรคำสั่ง

ระยะเวลา : 60 นาที

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม :

1. ขั้นนำ

ผู้นำกิจกรรมถามผู้เข้าร่วมกิจกรรมถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่กล้าแสดงออกและขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันตอบแล้วเขียนคำตอบของผู้เข้าร่วมกิจกรรมไว้บนกระดานดำ

2. ขั้นกิจกรรม

1) ผู้นำกิจกรรมแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 7 คน

2) ผู้นำกิจกรรมแจกบัตรคำสั่ง กลุ่มละ 1 ชุด ทุกคนจะได้รับคนละ 1 ใบ ในแต่ละบัตรคำสั่งให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกมาทำท่าทางต่าง ๆ กลางวงทีละคน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เหลือทุกคนจะต้องคอยสังเกตดูเพื่อนแต่ละคนที่ออกไปทำท่าทางกลางวง เพราะในบัตรคำสั่งของตนอาจจะสั่งให้ออกไปทำท่าต่อจากเพื่อนคนใดก็ได้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่กำลังทำท่ากลางวง เมื่อเห็นคนอื่นออกมาทำท่าต่อจากตนจะต้องรีบกลับเข้าไปนั่งที่เดิมทันที

3) ผู้นำกิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมซักถามข้อสงสัย และห้ามไม่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนำบัตรคำสั่งของตนไปให้เพื่อนดูหรือถามกัน เมื่อเข้าใจดีแล้วจึงแจกบัตรคำสั่งให้

4) เมื่อแต่ละกลุ่มทำบัตรคำสั่งจนครบทุกคนแล้ว ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเริ่มทำใหม่ตั้งแต่คนแรก อีกรอบหนึ่ง

3. ขั้นวิเคราะห์

ผู้นำกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันอภิปรายถึงการตัดสินใจทำท่าทางของผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่ามีวิธีการอย่างไร

การประเมินผล :

สังเกตจากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น

กิจกรรมที่ 5 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านมองตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน

กิจกรรม : เกมต่อหลอด

จุดมุ่งหมาย :

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความสามัคคีในการทำงาน
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักในความสำคัญและเห็นคุณค่าในกันและกัน

อุปกรณ์ (ในแต่ละกลุ่มต้องมี) :

1. หลอดกาแฟ 1 ถูง
2. นาฬิกาจับเวลา
3. นกหวีด 1 อัน

ระยะเวลา : 60 นาที

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม :

1. ขั้นนำ

ผู้นำกิจกรรมทักทายผู้เข้าร่วมกิจกรรมและให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจัดพื้นที่ให้กว้าง

เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเล่นเกม

2. ขั้นกิจกรรม

- 1) ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 7 คน
- 2) ผู้นำกิจกรรมแจกหลอดให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนละ 2 อัน
- 3) ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันต่อหลอดให้ยาวที่สุดและเร็วที่สุด แล้วให้

ช่วยกันพองหลอดไปวางในที่ที่กำหนดให้ ภายในเวลา 20 วินาที

- 4) เมื่อผู้นำกิจกรรมเป่านกหวีดหมดเวลา ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนต้องกลับมานั่งที่

3. ขั้นวิเคราะห์

- 1) กลุ่มที่ได้รับการตัดสินว่าเป็นผู้ชนะนั้น เป็นเพราะเหตุผลใด
- 2) กลุ่มที่แพ้ คิดว่าแพ้เพราะเหตุใด
- 3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกอย่างไรในการปฏิบัติงานครั้งนี้ และผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละ

คนรู้สึกอย่างไรต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่น ๆ

การประเมินผล :

1. สังเกตจากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น
2. สังเกตจากการตอบคำถาม

กิจกรรมที่ 6 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น

กิจกรรม : ภาพแห่งจินตนาการ

จุดมุ่งหมาย : เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันเป็นทีม

ระยะเวลา : 60 นาที

อุปกรณ์ :

1. กระดาษปอนด์ จำนวน 12 แผ่น
2. สีเมจิก 1 ชุด

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม :

1. ชำนาญ

ผู้นำกิจกรรมทักทายและทำความคุ้นเคยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งจัดเตรียมสถานที่ให้กว้างพอสำหรับกิจกรรม

2. ชำนาญกิจกรรม

ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่ม 4 กลุ่มจากนั้นให้อธิบายกิจกรรมที่ละเอียดพร้อมทั้งดำเนินการกิจกรรมดังนี้

กระดาษแผ่นที่ 1 วาดโดยต่างคนต่างคิด

1) ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนในกลุ่มคิดว่าวาดรูปอะไรลงบนกระดาษปอนด์ โดยที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนในกลุ่มไม่ว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ ในกลุ่มจะวาดรูปอะไร

2) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนในกลุ่มผลัดกันออกมาวาดเส้น 2 เส้น ลงบนกระดาษปอนด์ โดยที่วาดต่อจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนก่อนหน้า ซึ่งวาดไปตามจินตนาการที่ตนเองคิดจะวาด

- 3) หยุดการวาดเมื่อหมดเวลาตามที่ผู้นำกิจกรรมเห็นสมควร

กระดาษแผ่นที่ 2 วาดโดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนหนึ่งในกลุ่มเป็นผู้คิดและบอกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ ในกลุ่มเป็นผู้วาด

1) ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนหนึ่งในกลุ่มเป็นคนคิดว่าวาดรูปอะไร และบอกผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ ในกลุ่มไปวาดตามที่ตนเองบอก โดยที่ไม่บอกว่าเป็นรูปอะไรและมีลักษณะเป็นอย่างไร บอกเพียงแต่ว่า เป็นรูปทรงอย่างไรเท่านั้น

2) ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนในกลุ่มผลัดกันออกมาวาดเส้นตามที่เพื่อนผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนที่คิดเป็นผู้บอก

- 3) หยุดการวาดเมื่อหมดเวลาตามที่ผู้นำกิจกรรมเห็นสมควร

กระดาษแผ่นที่ 3 วาดโดยมีการวางแผนร่วมกันในกลุ่มก่อน

ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนในกลุ่มผลัดกันออกมาวาดรูป คนละเส้น 2 เส้นตามที่ได้ตกลงกันในกลุ่ม หยุดการวาดรูปเมื่อหมดเวลาตามที่ผู้นำกิจกรรมเห็นสมควร

3. ขั้นวิเคราะห์

นำภาพทั้ง 3 ภาพ มาวางไว้เรียงกัน และถาม

- 1) ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมวิเคราะห์ว่าเป็นรูปอะไร
- 2) ความรู้สึกที่ตนเองกำลังวาดรูปที่ตนเองคิดและตั้งใจไว้ แต่เพื่อนผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ ในกลุ่มมาทำในสิ่งที่ตนเองตั้งใจไว้เสียไป
- 3) ความตั้งใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่จะวาดรูปที่ตนเองคิดแปรเปลี่ยนไปหรือไม่

การประเมินผล :

สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม และการอภิปรายในกลุ่ม

กิจกรรมที่ 7 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านมองตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน

กิจกรรม : เคารพกฎนะจีะ

จุดมุ่งหมาย : เพื่อให้สมาชิกมีคุณธรรมความมีน้ำใจนักกีฬา ด้านการรู้จักยอมรับ และปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์และกติกา ในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน

อุปกรณ์ :

1. สิ่งของต่างๆ
2. นกหวีด

ระยะเวลา : 60 นาที

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม :

1. ขั้นนำ

ผู้นำกิจกรรมสนทนากับผู้ร่วมกิจกรรม เรื่องการปฏิบัติกิจกรรมใดๆร่วมกัน จะต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์และกติกา ซึ่งทุกคนจะต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นระเบียบ

2. ขั้นดำเนินการ

- 1) ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้ร่วมกิจกรรมออกเป็น 3 กลุ่ม
- 2) ผู้นำกิจกรรมชี้แจงวิธีการปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้
 - ให้ร่วมกิจกรรมทุกคนนำของมาคนละ 1 ชิ้น เป็นของไม่มีค่าแล้วนำไปซ่อนไว้ภายในห้องที่จัดกิจกรรม โดยไม่บอกให้ใครทราบ
 - เมื่อได้ยินเสียงนกหวีดให้ร่วมกิจกรรมของทุกกลุ่ม จับข้อมือเพื่อนไว้และเริ่มไปหาของที่แต่ละคนซ่อนไว้ในที่ต่างๆโดยใช้เวลาน้อยที่สุด
 - กลุ่มใดที่นำของมาได้ครบ ให้รับนามาวางไว้ที่หน้ากลุ่มของตนแล้วร้อง “ไชโย” โดยมีกฎเกณฑ์และกติกา ดังนี้
 - ❖ เวลาไปหาของที่ซ่อน ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มจับข้อมือเพื่อนไว้ไม่ให้หลุดจากกัน
 - ❖ ห้ามพูดคุยกันโดยเด็ดขาด แต่อนุญาตให้ใช้ท่าทางบอกใบ้ได้ เช่น พักหน้า สายศีรษะ บัญปากไปในทิศทางที่ต้องการ
 - ❖ ทุกกลุ่มจะต้องพยายามหาของมาให้ครบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กติกาอย่างเคร่งครัด โดยใช้เวลาน้อยที่สุด กลุ่มใดสามารถนำของที่ซ่อนไว้มาได้ครบก่อนถือว่าชนะ

3. ผู้นำกิจกรรมให้สัญญาณนกหวีดเริ่มแข่งขัน

การประเมินผล :

สังเกตจากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น และตอบคำถาม

กิจกรรมที่ 8 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านมองตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน

กิจกรรม : ซ้อนลูกปิงปอง

จุดมุ่งหมาย :

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือในการทำงาน
2. เพื่อฝึกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ตระหนักถึงปัญหา อุปสรรคและองค์ประกอบต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกัน

อุปกรณ์ :

1. ซ้อน 8 อัน
2. ลูกปิงปอง
3. ตะกร้าใส่ลูกปิงปอง 4 อัน

ระยะเวลา : 60 นาที

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม :

1. ชำนาญ

ผู้นำกิจกรรมเล่าเรื่อง ปลาบ่นย่อหัวใจโต ซึ่งเป็นเรื่องราวของปลาชื่อ นิโม ที่บอกให้ปลาตัวอื่นที่ติดอวนให้พร้อมใจกันว่ายนำลงจนหลุดจากอวน ข้อคิดที่ได้คือ ความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกัน แล้วเชื่อมโยงเข้าสู่กิจกรรม
2. ชำนาญกิจกรรม
 - 1) ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 7 คน
 - 2) ผู้นำกิจกรรมอธิบายกติกาการเล่น โดยผู้นำกิจกรรมแจกซ้อนกลุ่มละ 2 อัน และให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประชุมวางแผนกัน 2 นาที เพื่อคิดวิธีนำลูกปิงปองไปใส่ในตะกร้าให้เร็วที่สุด และต้องผ่านมือทุกคนโดยไม่ให้ลูกปิงปองตกพื้น กลุ่มใดทำเสร็จก่อนเป็นผู้ชนะและได้รับรางวัล

การประเมินผล :

สังเกตจากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น

กิจกรรมที่ 9 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านมองตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน

กิจกรรม : เกมต่อรูปสี่เหลี่ยม

จุดมุ่งหมาย :

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือกันในการทำงาน
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ตระหนักถึงปัญหาอุปสรรคและองค์ประกอบต่างๆ ในการร่วมกันทำงาน
3. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อความหมาย
4. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถฝึกฝนตนเองให้มีความไวต่อความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่น

อุปกรณ์ :

กระดาษตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส 6 รูป ขนาด 6x6 นิ้ว

ระยะเวลา : 60 นาที

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม :

1. ชำนาญ

ผู้นำกิจกรรมสนทนาและซักถามผู้เข้าร่วมกิจกรรมถึงการทำงานเป็นกลุ่มทำอย่างไรงานจึงจะสำเร็จเร็วขึ้น
2. ชำนาญกิจกรรม
 - 1) ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็นกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ให้เป็นผู้เล่น 4 คน และเป็นผู้สังเกตการณ์ 1 คน
 - 2) ให้ผู้เล่นทั้ง 5 คน นั่งล้อมเป็นวงกลม และให้ผู้สังเกตการณ์นั่งอยู่วนนอก คอยสังเกตการณ์
 - 3) ผู้นำกิจกรรมอธิบายวิธีดำเนินงานดังนี้ ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 4 คนของแต่ละกลุ่มช่วยกันต่อชิ้นส่วนให้เป็นชิ้นส่วนให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส โดยที่แต่ละกลุ่มจะได้ของซึ่งมีชิ้นส่วนต่างๆ อยู่ชิ้นส่วนต่างๆ นี้เมื่อประกอบกันแล้วจะได้รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส 4 รูป ซึ่งมีขนาดเท่ากัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนในกลุ่มจะได้ชิ้นส่วนคนละ 3 ชิ้น สิ่งที่แต่ละกลุ่มจะต้องทำคือ จะต้องช่วยกันต่อรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสให้ได้ ซึ่งจะถือว่างานของกลุ่มเสร็จสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสวางอยู่ตรงหน้าตนเองคนละ 1 รูป การทำงานครั้งนี้มีกติกา ดังนี้คือขณะเล่นห้ามพูด ห้ามดูจากที่ ห้ามแบ่ง
 - 4) ผู้นำกิจกรรมแจกแบบสังเกตการณ์ให้ผู้สังเกตการณ์แต่ละกลุ่ม และครูอธิบายเพิ่มเติมจนผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจ จากนั้นเริ่มจับเวลาและแจกซองให้แต่ละกลุ่มทำงานร่วมกัน (ใช้เวลา 5 นาที)

- 5) เมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 กลุ่มทำงานเสร็จแล้ว ให้กลับเข้าร่วมเป็นกลุ่มใหญ่ หรือถ้ากลุ่มใดทำงานเสร็จแล้ว ผู้นำกิจกรรมอนุญาตให้กลุ่มที่เสร็จก่อนไปยืนดู กลุ่มที่เสร็จช้าได้หรือจะให้ลองทำอีกครั้งหนึ่ง

3. ขั้นวิเคราะห์

- 1) ให้ผู้สังเกตการณ์ของแต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกเกี่ยวกับวิธีการทำงานของกลุ่มที่ตนสังเกต
- 2) ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นผู้เล่นของแต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกเกี่ยวกับการทำงานของตน การทำงานของผู้เข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ที่สังเกตได้ ในขณะที่ทำงานร่วมกัน ตลอดจนอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยที่ผู้นำกิจกรรมใช้คำถาม ดังนี้
 - ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกอย่างไรในการทำกิจกรรมนี้
 - ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุให้กลุ่มของนักเรียนทำงานล่าช้า หรือไม่สำเร็จ
 - ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำงานเสร็จอย่างรวดเร็ว
 - มีสาเหตุใดบ้างที่ทำให้เราไม่สามารถช่วยเหลือคนอื่นได้
 - การร่วมมือที่ดีต้องประกอบไปด้วยอะไรบ้าง
 - การที่เราอยากพูดแต่ไม่ได้พูด เรารู้สึกอย่างไร

การประเมินผล :

1. สังเกตจากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น
2. สังเกตจากการตอบคำถาม

กิจกรรมที่ 10 การเห็นคุณค่าในตนเองด้านมองตนเอง

กิจกรรม : เวลาแห่งกำลังใจ

จุดมุ่งหมาย :

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงศักยภาพ เห็นคุณค่าในตนเองและของเพื่อน
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

อุปกรณ์ : -

ระยะเวลา : 60 นาที

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม :

1. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจับคู่ 2 คน
2. เมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนมีคู่เรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่จับคู่กันยืนตรงข้ามกัน ระยะห่างที่พอสมควร
3. ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่อยู่ตรงข้ามกัน เป่า-ยิง-ซบ หากให้ชนะจะต้องก้าวเข้ามา 1 ก้าว พร้อมกับบอกความดีของเพื่อนที่อยู่ตรงข้ามกับตนเองมา 1 ข้อ ส่วนคนที่แพ้ก็จะต้องบอกความดีของตนเองออกมา(ห้ามซ้ำกับสิ่งที่เพื่อนบอก) ทำอย่างนี้จนกระทั่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่อยู่ตรงข้ามมาขึ้นบรรจบกัน
4. เมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนมาขึ้นบรรจบกัน ผู้นำกิจกรรมถามถึงความรู้สึกของผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่า รู้สึกอย่างไรที่เพื่อนเห็นส่วนที่ดีของตนเองและกล่าวออกมา และตนเองได้กล่าวถึงข้อดีของตนเอง

การประเมินผล :

สังเกตจากการมีส่วนร่วม และแสดงความคิดเห็น

ภาคผนวก ง

จดหมายขออนุญาต

ที่ ศร 0519.6.02/52/49

ศาสตราจารย์
ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ตุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

14 ธันวาคม 2549

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลประกอบการทำวิจัย

เรียน ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. รายชื่อนิสิต
2. ตารางการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

เนื่องด้วยนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 สาขาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งขณะนี้กำลังศึกษารายวิชาวิธีการวิจัยในจิตวิทยาพัฒนาการ โดยมี อาจารย์ ดร.เรวัติ ทรงเที่ยง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา มีความประสงค์จะทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำเสนอรายวิจัยเรื่อง "ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กกำพร้า" ในการนี้ ได้พิจารณาเห็นว่า สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ เป็นแหล่งข้อมูลที่มีความเหมาะสมต่อการทำวิจัยได้เป็นอย่างดี จึงขอขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นิสิตวิชาเอกจิตวิทยา จำนวน 5 คน เข้าไปทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเด็กกำพร้าอายุ 10-15 ปี ในเดือนธันวาคม 2549 ถึง เดือนมกราคม 2550 หากท่านมีข้อสงสัยหรือข้อสงสัยประการใด กรุณาติดต่อ นางสาวเกศรา กาญจนวณิช หมายเลขโทรศัพท์ 08-1404-7971

ภาควิชาจิตวิทยา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการอำนวยความสะดวกให้แก่ นิสิตในเรื่องดังกล่าวข้างต้นด้วย จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต เค้าจิม)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

โทร. 02-260-1770 ต่อ 6237

โทรสาร 02-260-1770 ต่อ 6237

ที่ ศธ 0519.6.02/03/50

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุทุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

4 มกราคม 2550

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลประกอบการทำวิจัย

เรียน ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายนามนิสิต

เนื่องด้วยนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 วิชาเอกจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งขณะนี้กำลังศึกษารายวิชา วิธีการวิจัยในจิตวิทยาพัฒนาการ โดยมี อ.ดร.เรวดี ทรงเที่ยง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา มีความประสงค์จะทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำเสนอรายงานวิจัย เรื่อง “การศึกษาการเห็นคุณค่าตนเองเด็กกำพร้า” ในการนี้ ได้พิจารณาเห็นว่าสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด เป็นแหล่งข้อมูลที่สามารถนำไปประกอบการทำวิจัยได้เป็นอย่างดี

จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นิสิตวิชาเอกจิตวิทยา จำนวน 5 คน เข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นเด็ก ๆ ในความดูแลของท่าน ช่วงอายุระหว่าง 9 – 12 ปี ในวันที่ 5 มกราคม 2550 เวลา 16.00-17.00 น. หากท่านมีข้อเสนอแนะใดๆ กรุณาติดต่อกับนายไชยพัฒน์ กลั่นสุภา หมายเลขโทรศัพท์ 084-141-2355

ภาควิชาจิตวิทยา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการอำนวยความสะดวกให้แก่นิสิตในเรื่องดังกล่าวข้างต้นด้วย จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต คำจิณ)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์

โทร. 02-260-1770 ต่อ 6237

โทรสาร 02-260-1770 ต่อ 6237

รายชื่อนิสิตภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มศว
ที่เข้าร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการทำวิจัย
ณ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด

นางสาวเกศรา	กาญจนวณะ
นายขจรเดช	ช่วงชัยพันธ์
นายไชยพัฒน์	กลิ่นสุภา
นางสาววิไลรัตน์	หิรัญศุภโชติ
นางสาวอรุณวรรณ	พงศ์ถาวรสวัสดิ์

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. อาจารย์ ดร. เรวดี	ทรงเที่ยง
2. นายกริส	จุฬานันท์
3. นางสาวธนิศา	ทองมีเหลือ
4. นายระพีวัฒน์	เลิศวุฒิสกุล
5. นายณิธิ์	หล่อเลิศวิทย์
6. นายภัคธร	วิศิษฎ์วิริยะชัย
7. นายจักรพันธ์	พูนแสง
8. นายธนากร	ตรงกระพงษ์
9. นางสาวณัฐพัช	พันธ์ขั้ว
10. นางสาวรศมณ	จูงสาย
11. นางสาวมัลลิกา	ชาตะวนิช
12. นางสาวสุธารัตน์	เหลือรัตน์เจริญ

ประวัติย่อคณะผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล : วิไลรัตน์ หิรัญสุขโชติ
 วัน-เดือน-ปีเกิด : 3 กรกฎาคม 2527
 ที่อยู่ : 9/86 หมู่ 5 หมู่บ้านเพชรวงแหวน ถนนกาญจนาภิเษก แขวง
 บางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร 10150

การศึกษา
 ประถมศึกษา : โรงเรียนเอกประสิทธิ์ศึกษา
 มัธยมศึกษา : โรงเรียนวัดราชโอรส
 มหาวิทยาลัย : คณะมนุษยศาสตร์ เอกจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชื่อ – สกุล : เกศรา กาญจนวสยะ
 วัน-เดือน-ปีเกิด : 22 สิงหาคม 2528
 ที่อยู่ : 1216 ถนนกรุงเกษม แขวงคลองมอหานาค เขตป้อมปราบ
 กรุงเทพมหานคร 10100

การศึกษา
 ประถมศึกษา : โรงเรียนวัดลดา
 มัธยมศึกษา : โรงเรียนเบญจมราชาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์
 มหาวิทยาลัย : คณะมนุษยศาสตร์ เอกจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชื่อ – สกุล : อรุณวรรณ พงศ์ถาวรสวัสดิ์
 วัน-เดือน-ปีเกิด : 19 กรกฎาคม 2527
 ที่อยู่ : 10/4-5 สุขุมวิทซอย39 แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา
 กรุงเทพมหานคร 10110

การศึกษา
 ประถมศึกษา : โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย
 มัธยมศึกษา : โรงเรียนสาธิตน้ำผึ้ง
 มหาวิทยาลัย : คณะมนุษยศาสตร์ เอกจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชื่อ – สกุล : ไชยพัฒน์ กลั่นตุภา
 วัน-เดือน-ปีเกิด : 12 กุมภาพันธ์ 2528
 ที่อยู่ : 158 ถนนสุขุมวิท 71 แขวงพระโขนง เขตวัฒนา
 กรุงเทพมหานคร 10110

การศึกษา

ประถมศึกษา : โรงเรียนคารากาม
 มัธยมศึกษา : โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ
 มหาวิทยาลัย : คณะมนุษยศาสตร์ เอกจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชื่อ – สกุล : ขจรเดช ช่วงชัยพันธุ์
 วัน-เดือน-ปีเกิด : 3 ธันวาคม 2528
 ที่อยู่ : 30/152 -154 หมู่ที่ 1 ถนนพุทธบูชา แขวงบางมด เขตจอมทอง
 กรุงเทพมหานคร 10150

การศึกษา

ประถมศึกษา : โรงเรียนอัสสัมชัญ แผนกประถม
 มัธยมศึกษา : โรงเรียนอัสสัมชัญ
 มหาวิทยาลัย : คณะมนุษยศาสตร์ เอกจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ